

Waarom moeilijk doen, als het samen kan?

Een onderzoek naar burenhulp
in de Maredijkbuurt te Leiden

Anouk Blik
s1073451
MWDv4B

Philipp Horn
s1078633
MWDv4B

4 juni 2019
Schooljaar: 2018-2019
Module: MW4A07-14

Scriptiebegeleider:
OM4-docent:
Co-referent:
Opdrachtgever:

Ineke Gualthérie van Weezel
Erik Havermans
Veronique van Miert
Lectoraat Sociale Innovatie en ondernemerschap
in aanvraag van Vereniging Maredijk te Leiden

Contactpersonen Vereniging Maredijkbuurt: Dik Toet en Christa de Boer

Samenvatting

Met de komst van de participatiesamenleving wordt een groter beroep gedaan op de burger en zijn sociaal netwerk. Burgers dragen meer verantwoordelijkheid voor het welbevinden van de inwoners in hun gemeenschap. Met het oog op de toenemende vergrijzing wordt de nadruk gelegd op het vinden van manieren waarin ouderen, die steeds langer zelfstandig moeten wonen, door het sociaal netwerk opgevangen kunnen worden.

Een stevige sociale basis draagt bij aan het opvangen van 75-plussers in een participerende gemeenschap/samenleving. Deze bestaat uit de aanwezigheid van informele netwerken, burgeractiviteiten en betekenisvolle relaties tussen burgers onderling en tussen burgers, professionals en de overheid. Een stevige sociale basis is onder andere van belang bij kwetsbare ouderen en kan gerealiseerd worden wanneer professionals, mantelzorgers, vrijwilligers en buurtbewoners samenwerken en op de hoogte zijn van elkaars werkwijzen. 75-plussers kunnen kwetsbaarder worden wanneer zij kampen met een ziekte of het verlies en/of afname van het sociaal netwerk. Desalniettemin kunnen 75-plussers langer zelfstandig wonen door samen- en zelfredzaamheid, professionele ondersteuning en een informeel netwerk. Burenhulp, oftewel een onderdeel van het informeel netwerk, kan bijdragen aan de zelfredzaamheid van onder andere kwetsbare groepen.

De Vereniging Marewijk veronderstelde dat burenhulp onder 75-plussers, die zich mogelijk in een kwetsbare fase van hun leven bevinden, als bruikbaar werd geacht om sociale uitsluiting van kwetsbare individuen tegen te gaan. De vereniging wilde inzichtelijk maken hoe burenhulp in de Marewijkbuurt was vormgegeven en wilde handvatten aangereikt krijgen om in te kunnen spelen op burenhulp ter versteviging van de sociale basis voor 75-plussers in deze buurt. In dit onderzoek is daarom gepoogd om antwoord te krijgen op de volgende onderzoeksvraag: *Op welke wijze kan de buurtvereniging van de Marewijkbuurt aansluiten bij de reeds bestaande burenhulp om deze optimaal te initiëren, faciliteren en/of ondersteunen om de informele netwerken van de sociale basis te versterken van 75-plussers?*

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag is er gekozen voor kwalitatief onderzoek. Voor dit onderzoek zijn gegevens verzameld aan de hand van de uitvoering van een inhoudsanalyse en door professionals en buurtbewoners van de Marewijkbuurt te ondervragen. Bij de uitvoering van de inhoudsanalyse is relevante literatuur, teksten en media verzameld welke beschreven staat in het theoretisch kader. Daarnaast is met betrekking tot ondervragen, gekozen voor de uitvoering van semigestructureerde diepte-interviews. Hierbij werd voornamelijk aandacht besteed aan de persoonlijke leefwereld van buurtbewoners en professionals, waarbij ruimte is voor meningen, gedachten en gevoelens. In dit onderzoek zijn vier doelgroepen benaderd, namelijk: bewoners van de Marewijkbuurt tot de leeftijd van 75 jaar, bewoners van de Marewijkbuurt met de leeftijd 75 jaar of ouder, professionals werkzaam in de Marewijkbuurt en omstreken en actieve leden van de Vereniging Marewijk.

De buurtbewoners tot 75 jaar waren op basis van hun woonlocatie geselecteerd, namelijk de Marewijkbuurt. Hiermee is gepoogd inzicht te krijgen in de mate waarin buurtbewoners van de Marewijkbuurt burenhulp verlenen, zodat de vereniging hierop in kan spelen. De buurtbewoners van 75 jaar of ouder zijn gekozen omdat zij zich in een kwetsbare fase van hun leven bevinden. Met het oog op een stevige sociale basis, welke nodig is wanneer inwoners kwetsbaar zijn, is ook bij bewoners met de leeftijd 75 of ouder nagegaan in hoeverre zij kwetsbaar zijn. Er is tevens gekozen om professionals te ondervragen, omdat zij op basis van hun specifieke werkzaamheden (Sociaal Wijkteam, ouderenwerker, sociaal professional) het meest dichtbij de doelgroepen staan. Aan de hand van de interviews is daarnaast getracht informatie te verkrijgen over de samenwerking en eventuele ondersteuning naar de buurtvereniging toe. Tenslotte zijn ook twee leden van de Vereniging Marewijkbuurt geïnterviewd. Deze leden zijn gekozen aangezien zij vanuit de opdrachtgever als 'actieve leden'

werden bestempeld en hierdoor meer inzichten kunnen bieden in de buurt en de buurtvereniging. De informatie verkregen vanuit de interviews zal duidelijk maken welke eventuele samenwerkingsverbanden in het verleden hebben plaatsgevonden. Daarnaast zal geïnventariseerd worden welke pogingen de vereniging gerealiseerd heeft met betrekking tot de opzet van burenhulp.

Vanuit de resultaten van het praktijkonderzoek is gebleken dat beide vormen van burenhulp (incidenteel en complex) zowel gegeven als ontvangen worden in de Maredijkbuurt. Tevens blijkt vanuit de resultaten dat deze vormen van burenhulp eerder plaatsvinden wanneer buurtbewoners elkaar (her)kennen. Vraag- en handelsverlegenheid blijkt in de Maredijkbuurt een grotere rol te spelen dan verwacht. Meerdere inwoners van de Maredijkbuurt hebben hier namelijk mee te maken gehad. Tot slot is gebleken dat de vereniging een bijdrage levert aan burenhulp middels de uitvoering van haar activiteiten. Inwoners leren elkaar kennen door de deelname aan deze activiteiten, hetgeen burenhulp stimuleert. Ook is uit de resultaten gebleken dat de vereniging en professionals weinig contact met elkaar hebben en in dat opzicht dus ook geen samenwerkingsverband actief blijkt te zijn. Echter, zowel de professionals als de vereniging staan hier wel open voor. De professionals kunnen in dit samenwerkingsverband de nodige expertise aandragen en bijdragen aan de opzet van een buurthulpproject, oftewel georganiseerde burenhulp. Daarnaast kan een eventuele bijdrage geleverd worden bij het inventariseren van de behoefte in de Maredijkbuurt. Tot slot is gebleken uit de resultaten dat de 75-plussers wonend in de Maredijkbuurt kwetsbaarheden vertonen, maar dat zij desondanks – met behulp van de nabije omgeving (sociale kring, burenhulp en mantelzorg) – alledaagse handelingen kunnen uitvoeren en dus een stevige sociale basis, welke extra van belang is voor kwetsbare ouderen, (nog) niet nodig hebben.

Geconcludeerd kan worden dat er meerdere vormen van burenhulp plaatsvinden in de Maredijkbuurt. Burenhulp wordt gestimuleerd door het contact van inwoners onderling, waar de vereniging al een positieve bijdrage aan levert. Hoewel een stevige sociale basis op dit moment (nog) niet nodig is voor de 75-plussers, kan het alsnog van meerwaarde zijn om vanuit een preventief oogpunt een sterk informeel netwerk op te richten voor deze doelgroep in de Maredijkbuurt. Daarnaast kan geconcludeerd worden dat professionals op verschillende wijzen de vereniging kunnen ondersteunen. Echter, er is geen samenwerking actief tussen beide partijen. Op dat punt valt dus een inhaalslag te maken.

Gelet op het voorgaande wordt de Vereniging Maredijk aanbevolen om aandacht te besteden aan het behouden en ondersteunen van de actieve buurtbewoners middels professionele ondersteuning. Ook wordt aanbevolen om het goede werk rondom het creëren van activiteiten voort te zetten. Door middel van de activiteiten ontmoeten buurtbewoners elkaar, wat stimulerend is voor burenhulp. Daarnaast worden aanbevelingen gegeven over het tegengaan van vraag- en handelsverlegenheid om burenhulp effectiever te laten verlopen. Tot slot zal gewerkt moeten worden aan de samenwerking tussen professionals en de vereniging om een sterk informeel netwerk te creëren welke bijdraagt aan een stevige sociale basis. Ook hiervoor heeft de vereniging handvatten aanbevolen gekregen.

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport '*Burenhulp in de Maredijkbuurt*'. Dit rapport is gemaakt als afstudeeronderzoek aan de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening te Hogeschool Leiden, nadat vanuit het Lectoraat Sociaal Ondernemen en Innovatie Hogeschool Leiden aan ons is gevraagd onderzoek te doen om burenhulp een gezicht te geven in de Maredijkbuurt in Leiden. De affiniteit met het onderwerp, in combinatie met onze stage en werkervaringen, hebben ertoe geleid om voor dit afstudeeronderzoek te kiezen. Anouk heeft namelijk in voor haar stage gekozen om te werken als ouderenadviseur in DOCK Haarlem. Tot op heden werkt zij hier nog steeds. Daarnaast heeft Philipp gedurende zijn stagetijd gekozen om vanuit Kwadraad te werken voor de zorg- en welzijnsorganisatie Tom in de buurt te Alphen aan den Rijn. Door onze interesses en expertises te combineren, geloofden wij met ons onderzoek en aanbevelingen een bijdrage te kunnen leveren aan de Vereniging Maredijk en het Lectoraat.

Deze scriptie is bestemd voor burgers en/of professionals die op hun eigen manier een bijdrage willen leveren aan burenhulp in hun omgeving. Wij hopen dat middels onze scriptie andere burgers en/of professionals de motivatie krijgen om in de eigen omgeving burenhulp te stimuleren en buurthulpprojecten op te zetten.

Graag willen wij een bijzonder woord danken aan allen die ons geholpen hebben bij het realiseren van ons afstudeeronderzoek. In het bijzonder willen wij Ineke van Weezel bedanken voor de begeleiding die zij ons geboden heeft tijdens ons onderzoek. Daarnaast willen wij Dik Toet en Christa de Boer ontzettend bedanken voor de inzet die zij getoond hebben bij het werven van de respondenten. Uiteraard willen wij alle respondenten bedanken voor hun openheid en bereidheid om deel te nemen aan ons onderzoek, zonder hen hadden wij niet tot onze bevindingen kunnen komen. Naast de bovengenoemde personen willen wij uiteraard onze docenten Judith Ottema, Erik Havermans en co-referent Veronique van Miert hartelijk bedanken voor hun kritische blik, feedback en begeleiding die zij ons geboden hebben.

Uiteraard willen wij onze ouders bedanken voor alle steun die zij de afgelopen jaren hebben geboden. Zonder hen was het ons niet gelukt. Tot slot wil Philipp zijn vriendin Marije bedanken voor alle steun en feedback die zij geleverd heeft op ons stuk. Tot slot wil Anouk ook haar partner Thom en vriendin Cherie bedanken voor de nodige steun tijdens dit proces.

Wij wensen u veel leesplezier toe!

Philipp Horn en Anouk Bliet

4 juni 2019

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	6
Inleiding	11
Aanleiding	11
Achtergrondinformatie	11
Opdrachtgever	12
Probleemanalyse.....	13
Doelstelling.....	13
Relevantie	14
Theoretisch Kader	15
1. Transitie en transformatie.....	15
1.1 Landelijke transitie.....	15
1.2 Voor- en nadelen van de participatiesamenleving	15
1.2.1 Misvattingen omtrent de participatiesamenleving.....	16
1.3 Vrijwilligerswerk in de participatiesamenleving	16
1.4 De veranderingen in het sociaal domein en de gemeente Leiden	17
1.4.1 Speerpunten ter verhoging van de sociale binding en participatie te Leiden	18
1.5 Transformatie sociaal professional.....	18
1.6 Actief burgerschap en de civil society	19
1.7 Conclusie	20

2.	75-plussers in de samenleving.....	21
2.1	75-Plussers in Nederland.....	21
2.1.1	Kwetsbare ouderen.....	21
2.1.2	Participatie.....	22
2.2	Gemeente Leiden.....	23
2.3	Het Stationsdistrict.....	23
2.4	De Maredijkbuurt en haar buurtvereniging.....	24
2.5	Conclusie.....	24
3.	Burenhulp, buurthulp en de opbouw hiervan vanuit het perspectief van de buurtbewoners.....	25
3.1	Burenhulp en buurthulp.....	25
3.1.1	Liefdadigheid.....	25
3.1.2	Wederkerigheid.....	25
3.2	Landelijk burenhulp in kaart.....	26
3.3	Buurthulp door bewoners en de opbouw hiervan.....	26
3.3.1	Het belang van zichtbaarheid en communicatie bij buurthulp.....	27
3.3.2	Vraag- en handelsverlegenheid bij buurthulpprojecten.....	27
3.4	Is samenwerking van belang bij buurthulp?.....	28
3.5	Praktijkvoorbeelden.....	30
4.	De sociaal professional en burenhulp.....	31
4.1	De rol van professionals.....	31

4.1.1	Het belang en de rol van het Sociaal Wijkteam.....	31
4.2	Verhouding tussen professionals en bewoners	32
4.3	Methoden.....	33
4.3.1	De ABCD-methode.....	33
4.3.2	De methodiek TijdvoorElkaar	34
4.3.3	Het ACTIE-Instrument	35
4.3.4	Kwartiermaken	36
4.3.5	De Bronmethodiek - ondersteuning van vrijwilligers	37
5.	Conclusie	38
	Slotbeschouwing	39
	Methode	40
1.	Verantwoording deelvragen.....	40
2.	Onderzoekstype en onderzoeksbenadering	40
3.	Dataverzamelingsstechniek.....	41
4.	Databronnen	41
5.	Selectie	42
6.	Data-analyse	43
7.	Ethiek, betrouwbaarheid en validiteit	43
	Resultaten.....	46
1.	Buurtbeleving	46

2. De buurtvereniging	47
3. Burenhulp	49
4. Bewoners met de leeftijd 75 jaar of ouder.....	52
5. Professionals	53
Beantwoording deelvragen.....	55
Deelvraag 1	55
Deelvraag 2	56
Deelvraag 3	57
Deelvraag 4	58
Discussie	60
Betrouwbaarheid	60
Validiteit	60
Bruikbaarheid en generaliseerbaarheid.....	61
Conclusie	62
Aanbevelingen	64
Bibliografie	68
Bijlage I – Operationaliseringschema's	74
Bijlage II – Topiclijst.....	78
Bijlage III – Toestemmingsverklaring	79

Inleiding

In het navolgende zal, alvorens op de inhoud van het onderzoek zal worden ingegaan, allereerst de aanleiding van het onderzoek worden beschreven. Vervolgens zal de probleemanalyse worden uitgewerkt, waaruit de onderzoeksvraag geformuleerd zal worden. Tenslotte zullen de doelstelling en relevantie van het onderzoek worden verhelderd.

Aanleiding

De Maredijkbuurt, gelegen in de wijk Stationsdistrict, grenst aan de rand van het historisch centrum van Leiden. Het Stationsdistrict telt 2001 inwoners, waarvan de meeste inwoners tussen de 24 en 45 jaar zijn (Leiden in cijfers, 2017). In de Maredijkbuurt bevindt zich een actieve buurtvereniging, Vereniging Maredijk, gesteund door veel buurtbewoners die zich inzetten voor de wijk. De buurtvereniging veronderstelt dat ouderen (75-plussers), die zich in een kwetsbare fase van hun leven bevinden, burenhulp kunnen gebruiken (Vereniging Maredijkbuurt, 2018).

Ter preventie van sociale uitsluiting van 75-plussers wil de buurtvereniging burenhulp organiseren. De buurtvereniging verklaart dat er vormen van burenhulp zijn aangeboden in de Maredijkbuurt, maar dat onduidelijk is hoe hiermee wordt omgegaan. De buurtvereniging vraagt zich onder meer af op welke manier en hoe vaak de buurtbewoners zich inzetten voor anderen. Met het inzicht dat de buurtvereniging door het antwoord op deze vraag zou verkrijgen, zou zij mogelijkwijs kunnen inspelen op de behoefte van de buurtbewoners en de burenhulp welke al dan niet plaatsvindt in de Maredijkbuurt.

Om inzicht te krijgen in de burenhulp en, meer in het bijzonder, in de wijze waarop dit geoptimaliseerd zou kunnen worden, heeft de buurtvereniging, in samenwerking met De Werkplaats Sociaal Domein Hogeschool Leiden/Den Haag, deze vraagstelling neergelegd bij studenten van de Hogeschool Leiden.

Achtergrondinformatie

Eind jaren tachtig werd door minister Brinkman van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur de Welzijnswet ingevoerd. In deze wet werd voor het eerst gesproken over een gedecentraliseerd welzijnsbeleid. Hieronder wordt het verplaatsen van taken en bevoegdheden van een hogere naar een lagere bestuurslaag verstaan (Het Ministerie van VWS & Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2012). De eerste stappen binnen deze decentralisatie werden bewerkstelligd door het overhevelen van de financiën, bedoeld voor maatschappelijk werk, van de overheid naar de gemeenten (Van der Lans, 2009).

De Welzijnswet maakte op 1 januari 2007 plaats voor de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), welke voor een nieuwe manier van beleidsvoering zorgde in het sociaal domein. Voorheen was de Rijksoverheid verantwoordelijk voor de huishoudelijke (thuis)zorg. Dit deed zij aan de hand van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). Echter, sinds het invoeren van de Wmo werd een aantal van deze verantwoordelijkheden overgeheveld naar de gemeenten (Van der Lans, 2009). Vanaf 2011 wilde de regering meer taken van de AWBZ uitbesteden aan de gemeenten, hieronder vallen bijvoorbeeld persoonlijke verzorging, dagbesteding en begeleiding. Tegelijkertijd werden plannen ontwikkeld om de jeugdzorg en arbeidsintegratie (de Participatiewet) eveneens te decentraliseren. Deze veranderingen werden in de Troonrede van 2013 geschetst als het omslagpunt van de klassieke verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving (Van der Lans, 2009).

Vanaf 1 januari 2015 is de zorg gedecentraliseerd van de overheid naar de gemeenten, waar een bezuinigingsoperatie van zes miljard euro aan gekoppeld is. Sindsdien zijn gemeenten verantwoordelijk voor de Jeugdzorg, de Participatiewet, stelselherziening passend onderwijs en de maatschappelijke ondersteuning. De filosofie van het zorg- en welzijnsbeleid is begonnen in 2007 en vormt de basis van de decentralisaties op het sociale domein. De gemeenten moeten minder 'zorgen voor' en meer 'zorgen dat' (Centraal Planbureau, 2013).

Met betrekking tot de Jeugdzorg hebben de gemeenten een jeugdhulpplicht gekregen, hetgeen inhoudt dat kinderen tot en met 18 jaar de hulp moeten ontvangen die zij nodig hebben. De Jeugdwet richt zich nu op preventie, interventie en vergrote ondersteuning (Witte, 2016).

De Participatiewet streeft ernaar om groepen burgers te ondersteunen die moeizaam aan een baan kunnen komen. Daarnaast is het gericht op het activeren van deze groep op de arbeidsmarkt (Witte, 2016). De vernieuwde Wmo die per 2015 is ingetreden, richt zich met de komst van de participatiesamenleving op het bevorderen van mantelzorg en vrijwilligerswerk. De Wmo wil individuen versterken en met elkaar verbinden. Een andere belangrijke taak die gemeenten op zich nemen betreft de bevordering van sociale samenhang, veiligheid en leefbaarheid. Tenslotte biedt de gemeente ondersteuning op het gebied van zelfredzaamheid en participatie van personen met een beperking (Zorgwijzer, 2018).

De veranderingen die zijn bewerkstelligd in de Wmo resulteren in een participatiesamenleving, waarin zelfredzaamheid en sociale cohesie hoog in het vaandel staan, en waarin burgers zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen wonen (Witte, 2016). De transitie en transformatie hebben ervoor gezorgd dat een hernieuwde aandacht is gekomen voor de term 'sociale basis' oftewel, het fundament van de participatiesamenleving. Gesteld wordt dat de sociale basis wordt vormgegeven door de aanwezigheid van informele en formele netwerken (Van Pelt & Reputur, 2018). Formele netwerken bestaan uit diensten, voorzieningen en/of organisaties die burgers professionele ondersteuning kunnen bieden. Daartegenover staan informele netwerken, ook wel 'civil society' genoemd, waarin burgers individueel of collectief kunnen bijdragen aan de sociale infrastructuur, bijvoorbeeld door het uitvoeren van burgeractiviteiten (Van Pelt & Reputur, 2018).

Daarnaast is de sociale basis gericht op betekenisvolle relaties bij burgers onderling en tussen burgers, professionals en de overheid (Movisie, 2018). De hernieuwde aandacht voor *sociale basis* hangt sterk samen met de onderliggende wensen voor de transitie en transformatie. Deze wensen bestaan uit (I) integraal werken, (II) participerende burgers stimuleren en (III) meer zorg op maat leveren. Dit zijn vereisten in het sociaal-professioneel werkveld.

Kortom, de transitie vereist een transformatie van veel gebieden, waaronder wetten, beleidsvoering, werkwijzen en visie. Dit vereist een effectieve en multidimensionale samenwerking tussen zorg, jeugdhulp, professionals, vrijwilligers en mantelzorgers, en meer zorg- en ondersteuningsdiensten die individuen in staat stellen langer zelfstandig thuis te blijven wonen (Witte, 2016).

Opdrachtgever

De opdrachtgever van dit onderzoek is het Lectoraat Sociale Innovatie en Ondernemerschap van Hogeschool Leiden. De Werkplaats Sociaal Domein Den Haag & Leiden is onderdeel van het Lectoraat Sociale Innovatie en Ondernemerschap. De Werkplaats is een regionaal samenwerkingsverband tussen de gemeenten, onderwijs en kennisinstellingen, zorg en welzijnsorganisaties en soms ook cliënten vrijwilligers of buurtorganisaties. De Werkplaats zoekt naar sociale oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken omtrent participatie, zorg en welzijn. Het doel is het bevorderen van inclusie en participatie van burgers in kwetsbare situaties (www.werkplaatsensociaaldomein.nl, 24 december 2018). Het Lectoraat Sociale Innovatie en Ondernemerschap van Hogeschool Leiden draagt bij aan het verbeteren van de samenwerking tussen partijen door studenten, professionals en onderzoekers bij elkaar te brengen.

In deze zogeheten praktijklabs worden praktijkvraagstukken en voorbeelden van goede praktijken uitgewisseld, onderzocht en beschreven (www.hsleiden.nl, 25 september 2018).

Probleemanalyse

Door de transitie van verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving, zoals in het voorgaande beschreven, is er een belangrijke kentering gekomen in de rol en verantwoordelijkheid van burgers. Sindsdien worden zij verantwoordelijk gesteld voor hun eigen welzijn en voor het welzijn van de medemens. In dat kader heeft de gemeente Leiden het programma '*Maatschappelijke ondersteuning van de gemeente Leiden*' geïntroduceerd. Binnen dit programma wordt gestreefd naar een volledig participerende gemeenschap. De gemeente benadrukt hierbij zowel het belang van zelfstandigheid van inwoners van de gemeente Leiden als het bieden van ondersteuning aan kwetsbare medeburgers (Gemeente Leiden, 2017a). Om deze zelfstandigheid te kunnen realiseren is van belang dat een stevige sociale basis bestaat (Movisie, 2018a).

De sociale basis wordt versterkt door de aanwezigheid van informele netwerken, burgeractiviteiten en betekenisvolle relaties tussen burgers onderling en tussen burgers, professionals en de overheid (Van Pelt & Reputur, 2018). Deze stevige sociale basis is onder andere van belang bij kwetsbare ouderen. Door ziekte, verlies en afname van het sociaal netwerk, kunnen 75-plussers kwetsbaarder worden. Zij kunnen echter langer zelfstandig blijven wonen door middel van (I) zelf- en samenredzaamheid, (II) professionele ondersteuning, en (III) een informeel netwerk. Dit kan gerealiseerd worden wanneer professionals, mantelzorgers, vrijwilligers en buurtbewoners samenwerken en op de hoogte zijn van elkaars werkwijzen (Movisie, 2018a). De gemeente Leiden streeft er om die reden dan ook naar een stevige sociale basis te creëren voor hun burgers (Gemeente Leiden, 2018).

De Vereniging Marewijkbuurt wil inspelen op de behoeften van de inwoners van de Marewijkbuurt, waarbij een participatiesamenleving wordt nagestreefd en een versteviging van de sociale basis van bewoners vorm krijgt. Zij veronderstelt dat 75-plussers in de buurt zich in een kwetsbare fase van hun leven kunnen bevinden, waarbij burenhulp bruikbaar wordt geacht. Hiermee zou sociaal isolement van kwetsbare individuen in de samenleving, zoals de 75-plussers in de Marewijkbuurt, kunnen worden tegengegaan. Het is om die reden dat de Vereniging Marewijkbuurt wil nagaan hoe het met de burenhulp in de eigen buurt is gesteld, op welke wijze dit thans wordt geboden en wil daarbij handvatten aangereikt krijgen om dit te kunnen optimaliseren (Vereniging Marewijkbuurt, 2018).

Door middel van dit onderzoek wordt uitgezocht hoe de burenhulp in de Marewijkbuurt momenteel wordt vormgegeven. Daarbij zullen de mogelijkheden worden uitgewerkt waarop de Vereniging Marewijk burenhulp kan stimuleren, organiseren en indien gewenst faciliteren, oftewel: optimaliseren. Ten slotte wordt onderzocht hoe professionele organisaties extra ondersteuning zouden kunnen bieden in het vormgeven van burenhulp.

Gelet op het voorgaande is de volgende centrale onderzoeksvraag tot stand gekomen:

"Op welke wijze kan de buurtvereniging van de Marewijkbuurt aansluiten bij de reeds bestaande burenhulp om deze optimaal te initiëren, faciliteren en/of ondersteunen om de informele netwerken van de sociale basis te versterken van 75-plussers?"

Doelstelling

Door middel van dit onderzoek wordt geïnventariseerd op welke wijze de Vereniging Marewijkbuurt kan inspelen op de reeds bestaande burenhulp. Door inzicht te krijgen in de aard en omvang van deze burenhulp, de kwetsbaarheid van ouderen en de mogelijkheden van

professionele ondersteuning zal uiteindelijk een advies gegeven kunnen worden aan de Vereniging Maredijkbuurt over de manier waarop zij – ter versteviging van de informele netwerken van de sociale basis van de 75-plussers - de burenhulp zouden kunnen optimaliseren.

Relevantie

De inhoud van dit onderzoek is voor meerdere partijen van belang.

De opdrachtgever van dit onderzoek, zoals eerder omschreven, is het Lectoraat Sociale Innovatie en Ondernemerschap van Hogeschool Leiden. In het geval van dit onderzoek zal naar antwoord op een lokaal vraagstuk worden gezocht, waar actieve buurtbewoners een buurthulpproject willen opzetten maar toch drempels ervaren bij het opzetten. Door middel van dit onderzoek wordt er inzicht in burenhulp verkregen om zodoende te adviseren hoe vormen van burenhulp ter versterking van de sociale basis van kwetsbare groepen gerealiseerd kunnen worden. Hierbij wordt onderzocht wat de rol van zowel professional als burger is en hoe de invulling van eventuele samenwerkingen zich vormgeeft. De werkplaats kan deze nieuwe vergaarde kennis delen door middel van de praktijklabs die zij organiseren (www.hsleiden.nl, 25 december 2018).

Tevens is de uitvoering van dit onderzoek van belang voor de doelgroep ouderen, oftewel de 75-plussers. Met de toenemende vergrijzing zal het aantal 75-plussers, die al dan niet kwetsbaar zijn, groeien in de maatschappij. De reden dat 75-plussers worden geschaard onder 'kwetsbare groepen' is omdat 75-plussers over het algemeen vaker kampen met mentale en/of fysieke gezondheidsproblemen. Daardoor hebben zij meer zorg en ondersteuning nodig. Daarnaast worden ouderen steeds vaker geacht zelfstandig en voor langere tijd thuis te wonen. Om langer thuis te kunnen wonen, wordt een beroep gedaan op burenhulp en het sociaal netwerk. Dit zijn onderdelen van de sociale basis, welke onder andere bijdragen aan de ondersteuning van kwetsbare ouderen. Om deze reden is het van belang dat burenhulp vanuit een preventief oogpunt wordt opgezet ter versterking van de sociale basis van 75-plussers in de Maredijkbuurt (Movisie, 2018).

De uitvoering van het onderzoek is ook relevant voor de professionals in het sociaal domein. Als gevolg van de transitie heeft er een verandering plaatsgevonden in de werkwijze van de sociaal professionals. Er wordt getracht vraag- en wijkgericht te werken en waar nodig burgerinitiatieven te ondersteunen vanuit de ideologie om sociale binding en participatie te verhogen in een wijk. Door middel van de uitvoering van dit onderzoek, verkrijgen professionals handvatten om buurthulpprojecten te faciliteren.

Vanuit het beleidsmatig en gemeentelijk aspect wordt een doe-democratie gestimuleerd, waarin burgers in hun eigen leefomgeving maatschappelijke kwesties oplossen (Wijdeven & Hendrink, 2014). In de participatiesamenleving wordt, op het gebied van welzijnswerk, een groter beroep gedaan op het sociaal netwerk van de burger. Dit heeft er toe geleid dat burgers meer verantwoordelijkheid dragen voor het welbevinden van de inwoners in hun gemeenschap. Met de toenemende vergrijzing is het belangrijk om in kaart te brengen op welke manier de doelgroep 75-plussers, die zelfstandig wonen, het best kan worden opgevangen door diens sociaal netwerk. Niet iedere 75-plusser is zelfredzaam genoeg om bepaalde vraagstukken alleen op te lossen. Burenhulp kan bijdragen aan de zelfredzaamheid van onder andere kwetsbare groepen, maar bevordert daarentegen ook de sociale cohesie in een buurt. Dit rapport biedt handvatten aan de Vereniging Maredijk om de burenhulp te optimaliseren. Daarbij kan dit onderzoek handvatten aandragen voor actieve burgers uit andere gemeenten die een vergelijkbaar doel voor ogen hebben.

Theoretisch Kader

1. Transitie en transformatie

De inrichting van zorg en welzijn is de afgelopen jaren drastisch veranderd met de verschuiving van een verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving en de decentralisatie in 2015. Dit hoofdstuk gaat dieper in op de participatiesamenleving en de gevolgen hiervan voor de Gemeente Leiden. Ook wordt de daarmee gepaard gaande veranderende rol van de professional en van de burger nader toegelicht.

1.1 Landelijke transitie

In de Troonrede van 2013 sprak koning Willem Alexander over de nodige verandering van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving (Van der Linden, 2014). Voorheen was de overheid verantwoordelijk voor de 'zwakkeren' in de samenleving, nu ligt de verantwoordelijkheid om te participeren bij de burgers zelf (Witte, 2016). De nadruk wordt gelegd op benutting van eigen kracht en van de omgeving, onder begeleiding van professionals (Op het Veld & Wachtmeester, 2012).

Met de aanvullende veranderingen die de transitie in 2015 met zich meebracht, veranderde de vormgeving van het welzijn. De verantwoordelijkheden van Jeugdzorg via de Jeugdwet, de nieuwe Wmo (2015) en de Participatiewet zijn bij de gemeenten komen te liggen in plaats van bij de Rijksoverheid. De gemeenten kunnen sindsdien gerichter zorg en ondersteuning bieden, omdat zij dichterbij de burgers staan dan de Rijksoverheid (www.rijksoverheid.nl, 17 december 2018). De gemeenten mogen sinds 2015 bovendien grotendeels zelf bepalen, in samenspraak met de stadsbewoners, hoe het sociaal domein wordt vormgegeven in de stad (Witte, 2016). Daarnaast zou door deze decentralisatie de regeldruk voor inwoners minder hoog moeten worden. Regelgeving voor inwoners wordt meer eenvoudig gemaakt en daarnaast kunnen inwoners voortaan terecht bij één aanspreekpunt (Giebels, 2016). Deze veranderingen in het sociaal domein dienen enerzijds als bezuinigingsoperatie en anderzijds als politiek denksysteem. Door de toegenomen kosten voor zowel de zorg als het welzijnswerk wil de overheid de verantwoordelijkheid bij de burgers leggen (Kerstholt & Paradies, 2014).

1.2 Voor- en nadelen van de participatiesamenleving

Onder een participerende samenleving wordt een samenleving verstaan waarin burgers zich actief inzetten in de gemeenschap en waarbij zij medeburgers ondersteunen wanneer deze hier behoefte aan hebben (Op het Veld & Wachtmeester, 2012). Hierdoor zullen burgers minder afhankelijk worden van de overheid. Van hen wordt daarbij verwacht dat zij een grotere verantwoordelijkheid dragen voor hun eigen leven en dat van een ander. De kern van de participatiesamenleving richt zich op burgerparticipatie en burgeractivering. Deze begrippen zullen later in dit hoofdstuk nader toegelicht worden.

De participatiesamenleving kent verschillende voordelen. Ten eerste wordt verwacht dat het minder kostbaar is dan de verzorgingsstaat. Dit is gelegen in het feit dat minder verantwoordelijkheden bij de overheid liggen en meer bij de burgers (Movisie, 2015). Een tweede voordeel is dat iedere burger op zijn of haar eigen manier een bijdrage kan leveren aan de samenleving. Dit voorkomt gevoelens van eenzaamheid en nutteloosheid: bij iedere burger wordt namelijk aandacht besteed aan de manier waarop hij of zij naar vermogen kan deelnemen in de maatschappij. Ten derde heeft een verschuiving plaatsgevonden van een focus op systeem- naar leefwereld. Dit houdt een vermindering van bureaucratische processen in en een vergrote conformiteit aan de persoonlijke leefwereld van burgers, waarbij nadruk wordt gelegd op actieve burgers in informele, kleinschalige projecten (Movisie, 2015).

Naast de genoemde voordelen van de participatiesamenleving, bestaat er ook kritiek op de participatiesamenleving. Zo beschikt niet iedere (kwetsbare) burger over een sociaal netwerk dat ondersteuning zou kunnen bieden. Voor hen zal te allen tijde professionele zorg en ondersteuning beschikbaar moeten worden gesteld (Movisie, 2015). Zelfs wanneer een burger wel een sociaal netwerk heeft, is het niet altijd eenvoudig om hiervan gebruik te maken. Dit heeft allereerst te maken met privacy. Sommige burgers willen hun persoonlijke problematiek niet delen met een ander. Daarnaast speelt vraagverlegenheid een rol. Niet iedere burger durft zijn of haar netwerk aan te wenden (Movisie, 2018b). Tevens heeft handelsverlegenheid invloed op het bieden van hulp. Dit houdt bijvoorbeeld in dat een kennis, vriend of familielid zich bezwaard voelt om ondersteuning te bieden (Van der Lans & Hillhorst, 2016). Dit is niet enkel van toepassing op de inzet van het sociaal netwerk, maar ook bij buurthulpprojecten (Kruijswijk & Van den Hoek, 2014). Dit zal nader worden toegelicht in hoofdstuk 3 van het theoretisch kader.

Een ander nadeel van de participatiesamenleving is dat mantelzorgers en vrijwilligers extra belast worden, in verband met toenemende verantwoordelijkheden en bijbehorende druk die bij hen wordt neergelegd (Den Hartog, 2017). Tevens stelt de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid dat burgers tekortschieten in zelfredzaamheid om de genoemde doelen van de participatiesamenleving te realiseren. Groepen die initieel zelfredzaam lijken te zijn, kunnen moeite hebben met omgaan met tegenslagen en daardoor alsnog niet meer zelfredzaam zijn (Den Hartog, 2017).

1.2.1 Misvattingen omtrent de participatiesamenleving

Er bestaan enkele misvattingen over de participatiesamenleving volgens Tonkens (2014). Ten eerste wordt gesteld dat deze samenleving leidt tot meer burgerschap. Minder aanwezigheid van de overheid resulteert echter niet automatisch in meer actief burgerschap. Zij moeten hiertoe gemotiveerd worden (Tonkens, 2014). Daarnaast wordt genoemd dat de participatiesamenleving en diens taken worden gezien als een herverdelingsproces. Het gaat daarentegen niet enkel om de herverdeling, maar ook om de reorganisatie van morele emoties, waarbij de behoefte aan onderlinge zorg moet ontstaan, welke wordt gevormd door hervormingen in het werkveld (Tonkens, 2014). De derde misvatting houdt in dat de participatiesamenleving zich richt op 'het meedoen aan de democratie'. Dit impliceert dat burgers buurtinitiatieven starten, omdat zij zich hiertoe gemotiveerd voelen door de overheid. Echter, deze initiatieven dienen eerder gezien te worden als zogenoemde tegenbeweging, in reactie op het zich niet gehoord voelen door lokale overheden en instanties. Oftewel: burgers missen aanspreekpunten om hun onvrede duidelijk te maken, waardoor zij als gevolg hiervan een eigen initiatief starten. Burgers en overheid zijn op deze manier ver van elkaar verwijderd geraakt, waardoor niet de burger zelf, maar de overheid bepaalt wat participatie inhoudt (Tonkens, 2014). Een volgende misvatting is dat burgers met iedere andere burger kunnen samenwerken. In de praktijk blijkt dit op een andere manier te gaan: het grootste gedeelte van de burgers gaat af op individuen waarmee zij zich kunnen identificeren, bijvoorbeeld op het gebied van etniciteit, leeftijd en opleidingsniveau. Dit leidt dus voornamelijk tot sociale ongelijkheid en niet tot een vermindering daarvan, hetgeen theoretisch gezien wel verondersteld wordt (Tonkens, 2014). De laatste misvatting betreft de stelling dat participeren niet ingewikkeld is. In feite zijn burgers niet altijd op de hoogte van de manieren waarop zij andere, vooral kwetsbare, burgers zouden kunnen bereiken (Tonkens, 2014).

1.3 Vrijwilligerswerk in de participatiesamenleving

Vrijwilligerswerk wordt omschreven als werk dat onbetaald en onverplicht is en wat uitgevoerd wordt voor anderen of voor de samenleving. De Rijksoverheid verbindt hier enkele voorwaarden aan: (I) het werk is in gemeenschappelijk of bepaald maatschappelijk belang, (II) kent geen winststreven en (III) het belemmert de arbeidsmarkt niet ten opzichte van betaalde banen (www.rijksoverheid.nl, 9 mei 2019). Uit

onderzoek van het CBS (2018) blijkt dat de helft van de Nederlanders vanaf 15 jaar zich minimaal één keer per jaar op vrijwillige basis inzet. Dit is sinds 2012 vrij constant gebleven (CBS, 2018). De participatiesamenleving wordt voornamelijk vormgegeven door actieve burgers, waarvan verwacht wordt dat zij naast hun werk en gezinsleven als mantelzorger functioneren en eventueel vrijwilligerswerk uitvoeren.

Movisie (2017) omschrijft dat mantelzorgers sinds 2015 meer zorg leveren. Het toenemend beroep wat de overheid doet op mantelzorgers, zorgt echter wel voor een vermindering in tijd waarin burgers vrijwilligerswerk uitvoeren. Uit onderzoek van Gemeente Waterland (2012) is gebleken dat diens inwoners in verband met tijdgebrek als gevolg van betaald werk of een studie geen vrijwilligerswerk doen. Ook Gemeente Rotterdam en ING Bank, die beiden onderzoek deden naar de motivatie van vrijwilligers, concludeerden dat tijdgebrek een belangrijk aspect is om geen vrijwilligerswerk uit te voeren (Gemeente Rotterdam, 2010; Volkskrant, 2011). Daarnaast geven de respondenten aan geen verplichtingen te willen hebben. Tot slot wordt geconcludeerd dat zij, doordat zij hun vrije tijd zelf willen invullen, kampen met tijdgebrek. Hiermee wordt bedoeld dat mensen geen tijd hebben door bijvoorbeeld de zorg voor hun kinderen, familie of simpelweg geen behoefte hebben aan het verrichten van vrijwilligerswerk (Gemeente Waterland, 2012). Zij wensen een andere invulling van hun vrije tijd. Een deel van de respondenten geeft aan dat zij onbekend zijn met de mogelijkheden tot vrijwilligerswerk (Gemeente Waterland, 2012).

Een ander knelpunt omtrent vrijwilligerswerk zijn de bureaucratische procedures. Het gaat hierbij om drempels van wet- en regelgeving, zoals ingewikkelde aanvraagprocedures voor subsidies maar ook de kosten en aanvraagprocedure van een Verklaring Omtrent het Gedrag waarvan iemand verplicht in bezit moet zijn alvorens hij of zij vrijwilligerswerk kan verrichten. Deze drempels kunnen ertoe leiden dat iemand geen vrijwilligerswerk gaat doen (Movisie, 2014).

Mede van belang is dat zowel vrijwilligers als vrijwilligersorganisaties door de decentralisaties in de zorg en welzijn te maken hebben gehad met grote veranderingen. De Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk heeft in samenwerking met de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht een meerjarig onderzoek gestart naar de vernieuwde rol van vrijwilligers in Nederland (Grootegoed, Machielse, Tonkens, Blonk, & Wouters, 2018). Uit de voorlopige resultaten is gebleken dat door de stijging in complexere hulpvragen een nieuwe soort druk ervaren wordt door vrijwilligersorganisaties. Aansluitend hierop stijgt de vraag naar vrijwilligers die zich langdurig willen inzetten. Dit botst echter met de trend waarin vrijwilligers aangeven zich minder langdurig te willen binden aan het vrijwilligerswerk (Grootegoed et al., 2018).

Een onderzoek door National Council for Voluntary Organisations (NCVO), uitgevoerd in Engeland, weerspiegelt dezelfde belemmeringen op het gebied van vrijwilligerswerk. Ook hierin komt naar voren dat een groot gedeelte van de ondervraagden zich niet als vrijwilliger inzet vanwege hun werk, de zorg voor hun kinderen of omdat vrije tijd op een andere manier ingevuld wenst te worden (NCVO, 2018). Eigen gezondheid of het zorgen voor een ander als mantelzorger wordt ook door een kleine groep als belemmering genoemd. In dit onderzoek is ook gevraagd waarom mensen, die voorheen wel vrijwilligerswerk hebben verricht, stoppen met vrijwilligerswerk. De belangrijkste reden die wordt gegeven is gebrek aan tijd, bijvoorbeeld doordat sprake is van een veranderende thuissituatie, doordat het vrijwilligerswerk te veel tijd in beslag neemt of doordat mensen zich slechts eenmaal willen inzetten (NCVO, 2018).

1.4 De veranderingen in het sociaal domein en de gemeente Leiden

Een speerpunt van de Wmo is dat gemeenten, zoals eerder beschreven, als gevolg van de transitie ook de verantwoordelijkheid dragen voor de bevordering van participatie en sociale binding (Witte, 2016). Aansluitend hierop geeft de gemeente Leiden aan dat zij streeft naar

een inclusieve samenleving. Hierbij is het van belang dat iedere burger meetelt, betrokkenheid toont en verantwoordelijkheid voelt voor de medemens en voor de kwaliteit van de samenleving waarvan zij deel uitmaken (Gemeente Leiden, 2018). De beleidsbegroting van de gemeente Leiden toont aan dat zij de leefbaarheid van de wijken, de participatie van burgers en de sociale binding van de stad wil bevorderen (Gemeente Leiden, 2018). Om de sociale binding en participatie te verhogen heeft de gemeente Leiden speerpunten benoemd die voortgezet of gerealiseerd dienen te worden in het jaar 2019. In het navolgende zullen deze speerpunten worden toegelicht.

1.4.1 Speerpunten ter verhoging van de sociale binding en participatie te Leiden

Naast het versterken en ondersteunen van de vrijwilligers en organisaties wil de gemeente Leiden zich meer bezighouden met eenzaamheid onder burgers door reeds bestaande initiatieven te ondersteunen. Zij steunt derhalve initiatieven van inwoners en welzijnsorganisaties die de participatie verhogen en het sociaal isolement tegengaan (Gemeente Leiden, 2018).

De gemeente Leiden wil de werkwijze omtrent wijkgerichte aanpak van sociale problematiek voortzetten en daarnaast Leidenaren faciliteren en stimuleren om hun buurt of wijk te verbeteren. Tenslotte geeft de gemeente Leiden in haar beleidsplannen aan dat zij de sociale binding en participatie wil verhogen door de sociale basisinfrastructuur te verstevigen. Deze term zal in hoofdstuk 4 van het theoretisch kader nader worden toegelicht. De bevordering hiervan zal worden waargemaakt door professionals die werkzaam zijn in de wijk en in welzijnsorganisaties, en in samenwerking met wijkregisseurs, vrijwilligersinitiatieven en inwoners van Leiden. De gemeente faciliteert daarnaast ontmoetingsplekken in de wijk waarin burgers elkaar kunnen leren kennen en waar vraagstukken uit de wijk gezamenlijk opgelost kunnen worden (Gemeente Leiden, 2018).

1.5 Transformatie sociaal professional

De veranderingen in het sociaal domein hebben ook in het werkveld van de sociaal professionals voor veranderingen gezorgd. Zo hebben veranderingen plaatsgevonden rondom de aansturing en financiering van organisaties. Tevens zijn de werkwijzen van professionals anders ingevuld. Per 1 januari 2015 werd van professionals verwacht dat zij met een andere visie te werk gaan dan dat zij gewend waren: zij dienen de eigen kracht van cliënten te benadrukken en hen te motiveren om deze in te zetten. Op deze manier zorgen burgers zelf voor ondersteuning, bij voorkeur vanuit de sociale omgeving en met eventuele steun vanuit de hulpverleners. Ook dienen hulpverleners zich meer te richten op integraal werken en minder te werken vanuit hun eigen specialisme (Sluiters, z.d.).

Een professional met een integrale werkwijze wordt ook wel de *T-shaped* professional genoemd. Van een *T-shaped* professional wordt verwacht dat hij of zij kan samenwerken met verschillende disciplines met verschillende opleidingsachtergronden. Doordat een integrale samenwerking plaatsvindt, wordt een probleem vanuit meerdere invalshoeken bekeken, waarna een gezamenlijke diagnose wordt gesteld en een gezamenlijke aanpak opgesteld en uitgevoerd kan worden (Witte, 2016).

Een andere verandering in de werkwijze van de sociaal professionals is dat professionals minder moeten zorgen en, in plaats daarvan, meer moeten ondersteunen. Hierbij is van belang dat de hulpverlener niet meer de zaak uit handen neemt, maar voornamelijk de cliënt faciliteert. Er wordt van de professionals aldus verwacht dat zij een meer coachende en/of begeleidende rol aannemen. Ook dienen zij naast hun individuele vaardigheden ook de samenwerkingsvaardigheden tussen professionals en inwoners van een wijk in te zetten (Sluiters, z.d.). Dit sluit aan bij de visie dat professionals de samenwerking moeten zoeken met burgers die het initiatief hebben genomen om burenhulp op te zetten in hun nabije omgeving (Kruiswijk & Van den Hoek, 2014). De voordelen hiervan worden nader toegelicht in hoofdstuk 3 en 4 van het theoretisch kader.

1.6 Actief burgerschap en de civil society

De decentralisaties hebben gezorgd voor een cruciale verandering in de rol van de burgers. Zij zullen minder afhankelijk moeten zijn van de overheid en dienen een grotere verantwoordelijkheid te dragen voor het eigen leven en dat van anderen (Hillhorst & Van der Lans, 2016). Zo wordt van hen verwacht dat zij, voordat een professional wordt ingeschakeld, allereerst een beroep doen op hun eigen kracht en het sociaal netwerk. De ondersteuning van een professional wordt hiermee vanuit de participatie-optiek gezien als een laatste hulpmiddel, en is daarbij vraag- en perspectief gericht (Witte, 2016).

Bovendien krijgen de termen *civil society* en actief burgerschap met de komst van de participatiesamenleving een hernieuwde aandacht. De term *civil society* werd eind jaren '80 geïntroduceerd en houdt in dat de eigen verantwoordelijkheid en relaties van burgers onderling worden benadrukt (Van Pelt & Repetur, 2018). Burgers maken zelf de dienst uit, waarbij zij maatschappelijke knelpunten gezamenlijk aanpakken en oplossen, zonder steun van de overheid. Dit wordt niet vanuit privé-overwegingen of economische motieven gedaan, maar vanuit de overtuiging dat burgers onderling verantwoordelijk voor elkaar zijn (Metz, 2010).

De gemeente is dus geen onderdeel van de *civil society*, maar zij speelt wel een cruciale rol in de opbouw hiervan (Ablas, 2008). De rol van de gemeente is daarbij tweeledig: enerzijds ondersteunt de gemeente initiatieven van burgers en maatschappelijke organisaties. Een voorbeeld hiervan is dat de gemeente Leiden, zoals eerder benoemd, in haar programmabegroting aantoonde initiatieven van zowel burgers als maatschappelijke organisaties te ondersteunen. Anderzijds is van belang dat er tussen de gemeente, burgers en maatschappelijke organisaties een samenwerking plaatsvindt. De gemeente dient waar nodig te faciliteren om een *civil society* op te bouwen (Ablas, 2008).

Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) benoemt verschillende kenmerken van een sterke *civil society*. Allereerst heerst hierbij een sterke politieke en maatschappelijke betrokkenheid onder burgers. Zij tonen interesse, zijn actief in de politiek en zijn daarbij ook lid van onder andere vrijwilligersorganisaties, sportclubs en/of religieuze instanties. Ook worden initiatieven door en voor burgers bedacht, gerealiseerd en uitgevoerd (Ablas, 2008). Ten tweede is bij een sterke *civil society* sprake van vrijgevigheid en is ook de mate van sociale contacten bij burgers onderling sterk aanwezig. Hierbij hebben burgers regelmatig sociaal contact met bijvoorbeeld familie, vrienden of burens en bestaat de bereidheid om hen te helpen (Ablas, 2008).

Met de veranderingen die hebben plaatsgevonden in het sociaal domein doen de overheden dus een sterker beroep op de burgerkracht, om op die manier te bouwen aan de *civil society* (Postma, 2013). De term actief burgerschap sluit hierdoor aan op de termen burgerkracht en *civil society*. Onder actief burgerschap wordt verstaan dat burgers zelf de verantwoordelijkheid nemen om in hun nabije omgeving maatschappelijke vraagstukken op te lossen (Van de Maat, Veldhuysen, Janse, & Haitsma, 2011). Tevens heeft de participatiesamenleving – de samenlevingsvorm die hand in hand gaat met het actief burgerschap – betrokken, actieve en verantwoordelijke burgers nodig (Tonkens, 2014). Een voorbeeld van actief burgerschap is de Vereniging Maredijkbuurt die georganiseerde burenhulp wil opzetten en/of faciliteren vanuit onder andere het preventief oogpunt om de kwetsbare 75-plussers in de Maredijkbuurt te ondersteunen.

Aan actief burgerschap zijn drie voorwaarden verbonden. Allereerst is het van belang dat actief burgerschap geen objectieve maatstaven kent. Door dergelijke maatstaven te stellen bestaat namelijk het risico dat sommige burgers deze niet kunnen behalen en daardoor uitgesloten worden (Vosters, Petrina & Heemskerk, 2013). Ten tweede dient een aannemelijk systeem aanwezig te zijn waarin de burger toegang heeft tot zaken als werk, inkomen, huisvesting en onderwijs (Vosters et al., 2013). Tenslotte dient actief burgerschap gezien te worden als een collectieve onderneming van de gehele samenleving. Er wordt dus verwacht dat de gehele samenleving zich inspant en dat er een wederzijdse aanspreekbaarheid is tussen individu, overheid en maatschappelijke organisaties: zij moeten op elkaar kunnen terugvallen (Vosters et al., 2013).

1.7 Conclusie

De veranderingen in het sociaal domein hebben niet alleen op gemeentelijk, maar ook op lokaal niveau een transformatie teweeggebracht. De gemeente Leiden richt zich op het realiseren van een inclusieve samenleving door de binding en participatie van burgers te verhogen. Hiermee worden de speerpunten van de nieuwe Wmo gerealiseerd. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de opbouw van de *civil society*. De rol van de burger verandert eveneens mee in het sociaal domein. Door middel van actief burgerschap en de faciliterende rol van de gemeente, wordt aan de *civil society* gewerkt: een gemeenschap waarin burgers gezamenlijk maatschappelijke kwesties oplossen in hun nabije omgeving.

Vereniging Maredijkbuurt is een voorbeeld van wat actief burgerschap inhoudt. Zij wil burenhulp organiseren en/of faciliteren om zich zo te ontfemen over de ouderendoelgroep. In het volgende hoofdstuk zal uitgediept worden wat deze doelgroep kenmerkt en wat hen kwetsbaar maakt

2. 75-plussers in de samenleving

In dit hoofdstuk wordt de doelgroep 75-plussers beschreven. Het in kaart brengen van de doelgroep en de termen vergrijzing, kwetsbaarheid en participatie spelen een centrale rol in dit hoofdstuk. Daarnaast biedt dit hoofdstuk inzicht in de 75-plussers in Leiden, in het bijzonder in de Marewijkbuurt. Daarbij wordt antwoord gegeven op de vraag hoe organisaties inspelen op deze doelgroep.

2.1 75-Plussers in Nederland

De doelgroep 75-plussers, geboren voor 1940, wordt ook wel de Vooroorlogse of Stille generatie genoemd. Kenmerken van deze groep zijn onder andere bescheidenheid, gematigdheid en gezagsgetrouwheid (Oostelaar & Wolfwinkel, 2006). In 2017 waren in Nederland 1,3 miljoen 75-plussers en de verwachting is dat dit aantal zal blijven stijgen. Zo wordt verwacht dat in 2040 4,8 miljoen mensen 65 jaar of ouder zijn, waarvan 2,6 miljoen 75-plussers. Dit aantal zal op dat moment verdubbeld zijn ten opzichte van nu (CBS, 2017).

Een steeds ouder wordende samenleving wordt ook wel een 'vergrijzende samenleving' genoemd. De toenemende vergrijzing wordt verklaard door de hoge geboortecijfers na de Tweede Wereldoorlog en in de jaren '50 en '60. Ook stijgt de levensverwachting van mensen, hetgeen eveneens als oorzaak van de vergrijzing wordt gezien (CBS, 2017).

De gevolgen van de vergrijzing blijken uit de behoefte aan en de inrichting van zorg en welzijn, maar ook uit de krapte op de woningmarkt. Om de vergrijzing financieel te realiseren was omtrent zorg en welzijn van belang dat veranderingen werden doorgevoerd. Zo werd in 2015 gedecentraliseerd, waardoor 6 miljard euro werd bespaard op de zorg. Deze bezuinigingen waren de aanleiding voor de transitie van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving (Movisie, 2015). Op het gebied van welzijn wordt gekeken naar passende voorzieningen omtrent recreatie, cultuur en mobiliteit. Ten slotte wordt bepaald of aangepaste woningen al dan niet nodig zijn, net als nieuwe wooncomplexen (www.pbl.nl, 3 december 2018).

2.1.1 Kwetsbare ouderen

Ouder worden gaat gepaard met het ontwikkelen van gebreken, zo blijkt uit een rapport van Van Campen (2011): 42% van de 75-plussers heeft last van een beperking en een kwart van de doelgroep kan met moeite alledaagse handelingen verrichten. Met alledaagse handelingen worden bijvoorbeeld traplopen of aan- en uitkleden bedoeld. Ook voelen 75-plussers zich sneller eenzaam door een opeenstapeling van gebeurtenissen, zoals het overlijden van een partner en andere leeftijdsgenoten en het verlies van mobiliteit en zelfstandigheid. Deze gebeurtenissen kunnen een oudere kwetsbaar maken (Van Campen, 2011).

Eenzaamheid wordt omschreven als een gemis van verbondenheid met anderen en gaat gepaard met lichamelijke en psychische klachten. Het kan bijvoorbeeld worden verklaard door een ziekte, het missen van sociale contacten, het overlijden van een vriend of door het verlies van een baan (www.eenzaamheid.nl, 13 december 2018). Gesteld wordt dat sociale eenzaamheid toeneemt vanaf 75 jaar (Het Nationaal Ouderenfonds, 2018). Er wordt een onderscheid gemaakt tussen emotionele en sociale eenzaamheid. Sociale eenzaamheid wordt gedefinieerd als het missen van een of meerdere intieme banden, zoals met een partner. Bij sociale eenzaamheid gaat het om een gemis van het sociaal netwerk (www.eenzaamheid.nl, 13 december 2018). Van het totaal aantal 75- tot 85-jarigen in Nederland voelt 50% zich eenzaam, voelt 10% zich ernstig eenzaam en woont 64,6% alleen (www.ouderenfonds.nl, 13 december 2018).

Een relatief nieuw begrip binnen het welzijnswerk is 'kwetsbare oudere' (Van Rossum & Op het Veld, 2016). Binnen de doelgroep 75-plussers bestaat een verhoogde kans op psychische en lichamelijke klachten, waarbij kwetsbaarheid een rol kan spelen (Van Campen,

2011). Er bestaan meerdere definities van het begrip 'kwetsbaarheid'. Een van deze definities is ontstaan naar aanleiding van sociaalwetenschappelijk onderzoek en luidt: "*Kwetsbaarheid bij ouderen is een proces van het opeenstapelen van lichamelijke, psychische en/of sociale tekorten in het functioneren dat de kans vergroot op negatieve gezondheidsuitkomsten (functiebeperkingen, opname, overlijden)*" (van Campen, 2011, p. 45).

Alternatieve definities luiden als volgt:

- '*Diminished energy flow (interaction) between the individual and their environment*', omschreven door Bortz in 1993 (Van Rossum & Op het Veld, 2016).
- '*A combination of aging, disease, and other factors that make some people vulnerable*', omschreven door Rockwood in 1999 (Van Rossum & Op het Veld, 2016).
- '*A loss of resources in several functional domains that leads to reduced reserve capacity to deal with stress*', omschreven door Schuurmans in 2004 (Van Rossum & Op het Veld, 2016).

Er worden drie vormen van kwetsbaarheid omschreven, welke fysieke, psychische en sociale kwetsbaarheid betreffen (Campen, 2011). Met fysieke kwetsbaarheid worden onder andere ondervoeding en verminderde kracht en energieniveau bedoeld. Onder psychische kwetsbaarheid worden eenzaamheid, achteruitgang van de cognitieve vaardigheden, depressieve gedachten en een verminderd gevoel van regie over het eigen leven, verstaan (Campen, 2011). Met sociale kwetsbaarheid wordt tot slot tekortkoming van sociale relaties met bijvoorbeeld een partner of met vrienden, familie, buurt en organisaties bedoeld (Campen, 2011).

Een alternatieve benadering van kwetsbaarheid is door dit begrip te beschouwen als een opeenstapeling van tekorten (Rockwood & Mitniski, 2006). Hierbij wordt kwetsbaarheid gezien als een proces waarbij balans dient te worden gevonden tussen de krachten en zwaktes van een individu. Om te bepalen of een individu al dan niet als kwetsbaar moet worden gezien, is het kwetsbaarheidsmodel ontworpen. Met behulp van dit model kan worden beoordeeld in hoeverre een individu fysiek functioneert, welke leefstijlindicatoren hij of zij bezit en hoe cognitie en persoonlijke ervaring omtrent gezondheid ontwikkeld zijn (Rockwood & Mitniski, 2006).

2.1.2 Participatie

Het belang van participeren is met de komst van de participatiesamenleving toegenomen. Het begrip participatie houdt deelname aan het maatschappelijk leven in. Movisie beschrijft het gedachtegoed achter de participatiesamenleving als volgt: het legt zijn focus op de leefomgeving van individuen en actieve burgers en is van praktische, informele en kleinschalige aard (Movisie, 2015). Ook weergeeft de mate van participatie de algehele betrokkenheid van een burger binnen de samenleving. Voorbeelden hiervan zijn het hebben van werk, naar school gaan en op de hoogte blijven van actualiteiten (Vosters et al., 2013). Participatie kan een bijdrage leveren aan individueel (zingeving) als op maatschappelijk (sociale cohesie) niveau. Deze effecten van participatie kunnen, met het oog op de doelgroep 75-plussers, een positieve invloed hebben op de gezondheid (Loketgezondleven, z.d.). Participatie wordt niet gezien als doel, maar als middel om houvast over het eigen leven te bewerkstelligen (Vosters et al., 2013).

Participatie kent drie vormen: politieke, sociale en maatschappelijke participatie. Politieke participatie draait om het stemmen tijdens de verkiezingen of om het deelnemen aan een handtekeningactie (Schmeets, 2018). Onder maatschappelijke participatie valt het

deelnemen aan activiteiten georganiseerd door vrijwilligersorganisaties, zoals de Ouderenbond, of activiteiten gericht op arbeidsparticipatie. Tot slot vallen onder sociale participatie informele hulp en het contact met familie, vrienden en burens (Vosters et al., 2013). Tevens wordt het gezien als het op een constructieve en actieve wijze deelnemen aan (in-)formele verhoudingen binnen de samenleving. Met informele hulp wordt het geven van onbetaalde hulp aan bekenden bedoeld, zonder inmenging van externe organisaties. Daarentegen bestaat formele hulp onder andere uit hulp vanuit onderwijs, organisaties en werk (Schmeets, 2018).

Sociale participatie kan worden onderverdeeld in verticale of horizontale en actieve of passieve participatie. Verticale participatie betreft deelname op beleidsniveau, terwijl horizontale participatie draait om een actieve houding in de richting van de eigen sociale netwerken, zoals burenhulp en vrijwilligerswerk (Vosters et al., 2013). Het verschil tussen actieve en passieve participatie ligt in de intensiteit van deelname, dus in hoeverre een individu een terughoudende of juist deelnemende houding aanneemt. Een centraal begrip gericht binnen sociale participatie is burgerparticipatie (Vosters et al., 2013). Bij burgerparticipatie zijn burgers betrokken bij het overheidsbeleid. Daarnaast nemen burgers initiatieven en spelen zij gezamenlijk in op ideeën van inwoners om burgerinitiatieven op te zetten (Movisie, z.d.). Hierbij denken buurtbewoners mee over beleidsvorming en vervullen zij een actieve rol in de uitvoering daarvan. Een burgerinitiatief is hier een voorbeeld van (Loketgezondleven, z.d.).

2.2 Gemeente Leiden

Nederland kent, zoals in het voorgaande reeds naar voren is gekomen, kwetsbare 75-plussers. Ook in de gemeente Leiden wonen mensen die tot deze doelgroep behoren. Op 1 januari 2018 telde de gemeente Leiden in totaal 124.417 inwoners. Hiervan is 20% jongvolwassenen, wat ten aanzien van de landelijke 11% hoog is. Een verklaring hiervoor is de vestiging van de Universiteit Leiden en de Hogeschool van Leiden. 18.397 van deze inwoners zijn 65-plussers, dit is 15% van het totale inwonersaantal (Leiden in cijfers, 2018). Uit onderzoek van de Gemeentelijke Gezondheidsdienst blijkt dat de groep 65-plussers zich niet eenzamer voelt dan de groep 19- tot 64-jarigen. Hoewel veelvuldig wordt gesproken over eenzaamheid onder ouderen als maatschappelijk probleem, blijkt uit deze cijfers dat eenzaamheid bij jongvolwassenen ongeveer net zo vaak voorkomt in de gemeente Leiden (Leiden in cijfers, 2018).

Welzijnsorganisaties die zich in de gemeente Leiden actief inzetten voor kwetsbare 75-plussers zijn Libertas, Radius, Kwadraad en MEE. Radius is de grootste aanbieder op het gebied van Welzijn voor 75-plussers. Zij biedt professionele hulp, activiteiten, diensten aan huis, hulp van vrijwilligers, burenhulp en projecten (Wiltens, 2018). Vanaf dit jaar gaan Radius en Libertas een samenwerkingsverband aan, genaamd 'Een Goede Buur'. Er zal wijkgericht gewerkt worden en er zal getracht worden aansluiting te vinden op de gebieden waarop het Sociaal Wijkteam reeds fungeert (Wiltens, 2018). Ook de Leidse politiek is bezig met de doelgroep kwetsbare ouderen. Het CDA heeft een actieplan gepresenteerd om eenzaamheid tegen te gaan. Volgens lijsttrekker Joost Bleijie is 10% van alle 75-plussers in Leiden eenzaam (Terpstra, 2018).

2.3 Het Stationsdistrict

Het Stationsdistrict is één van de tien wijken in Leiden. Dit is tevens de kleinste wijk van Leiden: op 1 januari 2017 telde de wijk 2001 inwoners. De Maredijkbuurt is gelegen in deze wijk. De leeftijdsgroep 24-45 jaar is hierbinnen veruit de grootste groep. Het Stationsdistrict telt 58 75-plussers. In 2000 waren dit er 75. Dit betekent een daling van 23%, terwijl in de gemeente Leiden sprake is van een stijging van 6% van de doelgroep 75-plussers. 39 van de 58 75-plussers zijn alleenwonend. Uit een Veiligheidsmonitor (een afgenomen enquête in 2015 onder de inwoners van het Stationsdistrict) is gebleken dat 62% heeft aangegeven nauwelijks tot geen contact met andere buurtbewoners

te hebben. Op de stelling: *'Ik woon in een gezellige buurt waar mensen elkaar helpen en dingen samen doen'*, heeft 35% aangegeven het hier mee eens te zijn (Gemeente Leiden, 2017b).

2.4 De Maredijkbuurt en haar buurtvereniging

De Maredijkbuurt omvat slechts enkele straten. De Maredijkbuurt kent een buurtvereniging genaamd Vereniging Maredijkbuurt waar tal van vrijwilligers zich actief inzetten. Zij beschikken over een buurthuis, website en hebben onlangs een uitgebreide buurtvisie ontwikkeld in samenwerking met een gemeentelijke wijkadviseur. Het idee achter deze buurtvisie is onderlinge relaties bevorderen en het bewerkstelligen van een prettig woon- en leefklimaat. Een ander doel van de buurtvisie is het in samenhang brengen van alles wat er in de buurt gebeurt. Ook zijn er voor de periode 2018 tot 2022 doelen opgesteld met welke stappen daarvoor nodig zijn. Ongeveer één derde van de inwoners van Maredijkbuurt is lid van Vereniging Maredijk (Vereniging Maredijkbuurt, 2018).

In 2014 zijn er huisbezoeken bij de meeste 75-plussers afgelegd door de activiteitencommissie van Vereniging Maredijkbuurt. Aan deze 75-plussers werd de vraag gesteld aan welke wijkactiviteiten, hulp en/of initiatieven zij behoefte hebben. Het ging hier om tien 75-plussers die hedendaags - naar eigen zeggen - nog worden gemonitord.

Een verbeterpunt op het gebied van sociale cohesie is het gebruik maken van BUUV.nl. Dit is een online marktplaats waar buurtbewoners hulp kunnen aanbieden of vragen, zoals te lezen in hoofdstuk 3 van dit rapport. Daarnaast pleit de vereniging Maredijkbuurt voor een betere samenwerking met het Sociaal Wijkteam (Vereniging Maredijkbuurt, 2018).

2.5 Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat de gemiddelde leeftijd van de Nederlandse bevolking steeds meer toeneemt. De kwetsbaarheid van 75-plussers kan versterkt worden door fysieke, psychische en sociale kenmerken die wegvallen in het dagelijks leven, naarmate de leeftijd stijgt. De combinatie van deze factoren kan leiden tot eenzaamheid. Dit kan worden tegengegaan door een hogere mate van participatie. Door de transitie van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving wordt van burgers verwacht dat zij meer participeren. Burgers zijn hier zelf verantwoordelijk voor. In de gemeente Leiden zullen in 2019 om deze reden twee grote welzijnsorganisaties met elkaar gaan samenwerken, met als doel wijkgericht werken en het vinden van aansluiting in gebieden waar reeds een Sociaal Wijkteam werkzaam is.

De Maredijkbuurt beschikt over een eigen buurtvereniging, welke de doelgroep 75-plussers in kaart heeft gebracht. Vereniging Maredijkbuurt tracht een effectieve samenwerking tussen het Sociaal Wijkteam en BUUV.nl te realiseren.

In het volgende hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de betekenis van burenhulp en wordt antwoord gegeven op de vraag hoe buurtprojecten worden vormgegeven en hoe dit er op nationaal niveau uitziet.

3. Burenhulp, buurthulp en de opbouw hiervan vanuit het perspectief van de buurtbewoners.

In het vorige hoofdstuk is de doelgroep kwetsbare 75-plussers beschreven. De Vereniging Maredijkbuurt wil graag inzicht in hoe de burenhulp, gericht op de kwetsbare 75-plussers in de Maredijkbuurt, eruitziet. In dit hoofdstuk wordt ingezoomd op de term burenhulp en buurthulp. Wat houdt burenhulp precies in en wat wordt er landelijk aan burenhulp gedaan? Tevens wordt onderzocht waar buurthulpprojecten en de bewoners die hierin actief zijn zoal mee te maken krijgen en op welke wijze kunnen zij hierop inspelen.

3.1 Burenhulp en buurthulp

De term burenhulp kan het best omschreven worden als buurtbewoners die elkaar helpen. Burenhulp kan incidenteel zijn, bijvoorbeeld wanneer een buurman een boodschap doet of wanneer een buurvrouw hulp aanbiedt bij het ophangen van een schilderij. Daartegenover kan burenhulp ook complex en/of langdurig zijn. Zo kan een buurvrouw een luisterend oor bieden aan haar buurman die in een vechtscheiding zit. Te concluderen valt dat burenhulp zich in verschillende vormen kan manifesteren (Kruijswijk, Van den Hoek, & Winsemius, z.d.).

Daarnaast hangt het begrip 'buurthulp' nauw samen met de term burenhulp. Buurthulp wordt door Kruijswijk en Van den Hoek (2014) omschreven als een netwerk van buurtbewoners die onderling hulp- en dienstverlening aanbieden in een wijk, dorp of stad. Bovendien is buurthulp een vorm van vrijwilligerszorg. Enerzijds staat bij buurthulp centraal dat burgers langer thuis dienen te wonen, kunnen participeren in de samenleving en minder vaak gebruik maken van familieleden en professionals. Anderzijds is het van belang dat de burger zo lang mogelijk zelfstandig thuis kan wonen, minder eenzaam is en daarbij een gezond sociaal netwerk heeft (www.mezzo.nl, 21 december 2018). Tenslotte kan buurthulp ook door het welzijnswerk gestimuleerd worden (Kruijswijk & Van den Hoek, 2014).

Ter verduidelijking van het begrip buurthulp wordt gekeken naar de verschillende soorten buurthulpprojecten uit het onderzoek van de socioloog Martin Bulmer omtrent Engelse buurthulpprojecten. Hierin maakt hij een onderscheid tussen verschillende vormen van buurthulp die hij 'patterns of care' noemt. Gedurende het onderzoek is nagegaan of burenhulp is gebaseerd op pure liefdadigheid of op wederkerigheid (Bulmer, 1986). Deze termen zullen allereerst worden toegelicht.

3.1.1 Liefdadigheid

De eerste vorm van buurthulp die Bulmer (1986) benoemd is 'care as doing good'. Dit bestaat uit een groep vrijwilligers die zich inzet voor buurtbewoners met hulpvragen in een wijk of buurt. De bewoners die buurthulp inschakelen, hoeven geen tegenprestatie te leveren of vergoeding te betalen (Bulmer, 1986). Overigens zijn de taken van de vrijwilligers en de uitvoering van de buurthulp duidelijk afgebakend. Gebleken is dat dit type buurthulp gewaardeerd wordt door de bewoners die er gebruik van maken. Daarnaast blijkt dat de nabuurschap onder bewoners niet wordt bevorderd, maar dat de informele zorg in de wijk wel wordt verhoogd. Tenslotte worden de relaties tussen de vrijwilligers onderling versterkt doordat zij zich gezamenlijk inzetten, en dus ook dezelfde passie delen, omtrent het helpen van mensen die het minder hebben (Bulmer, 1986).

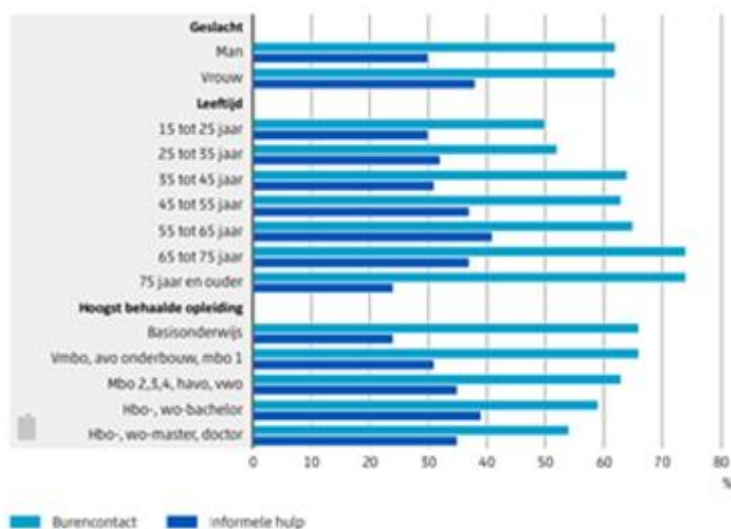
3.1.2 Wederkerigheid

Er zijn twee typen van buurthulp die zijn gericht op wederkerigheid (Bulmer, 1986). De eerste vorm betreft 'care as working community'. Deze is gericht op hulpvragers die in ruil voor een vergoeding ondersteuning krijgen van hulpaanbieders in een buurt of wijk. Kenmerkend hieraan is dat de hulpaanbieders werkzoekenden zijn die via het buurthulpproject willen re-integreren in het werkveld (Bulmer, 1986).

Eenzijds ontvangen hulpaanbieders financiële steun en hebben zij de mogelijkheid om te re-integreren, anderzijds verlenen zij hulp aan bewoners die dit nodig hebben (Bulmer, 1986).

De tweede vorm van wederkerige buurthulp wordt 'care as trouble shared' genoemd (Bulmer, 1986). Dit type buurthulp bestaat uit bewoners met een vrij hoge sociaaleconomische status die problemen met hun gezondheid ervaren. Deze wederkerige, oftewel gelijkwaardige, vorm van buurthulp richt zich voornamelijk op de ondersteuning die buurtbewoners elkaar bieden. Deze wederkerige inzet voor hulp, met daarnaast het doel om er voor elkaar te zijn, kan de nabuurschap in een buurt of wijk versterken (Bulmer, 1986). Wanneer een buurthulpproject meer gericht is op wederkerigheid, zullen burgers met bijvoorbeeld beperkingen eerder geneigd zijn om bij het buurthulpproject hun hulpvraag te stellen en/of hun hulp aan te bieden. Dit leidt tot de versterking van hun zelfbeeld en de verhoging van deelname in lokale sociale verbanden (Kruijswijk & Van den Hoek, 2014).

3.2 Landelijk burenhulp in kaart

Met behulp van de verduidelijking van de termen burenhulp en buurthulp, richt de volgende vraag zich op de landelijke prevalentie van burenhulp. In de periode van 2012 tot 2017 is de sociale participatie van burgers vanaf 15 jaar onderzocht en in kaart gebracht (Schmeets, 2018). Sociale participatie is op basis hiervan onderverdeeld in twee categorieën. De eerste categorie betreft het wekelijks contact met bijvoorbeeld familieleden, vrienden of burens. Daarnaast wordt het geven van informele hulp gezien als een vorm van sociale participatie. Om de informele hulp te meten heeft Schmeets (2018) de volgende vraag gesteld aan de respondenten (zoals terug te lezen in tabel 1): 'Heeft u in de afgelopen vier weken buiten organisaties om onbetaalde hulp gegeven aan anderen buiten uw eigen huishouden, zoals zieken, burens, familie, vrienden en bekenden?'

Gebleken is dat tussen 1997 en 2004 een stijging van 4% heeft plaatsgevonden in het geven van informele hulp, namelijk van 31% naar 35% (Schmeets, 2018). Het percentage steeg in 2016 naar 36% en daalde in 2017 naar 32%. Deze daling is opmerkelijk te noemen, aangezien de Nederlandse staat een participatieve bevolking wil stimuleren, waardoor verwacht zou worden dat de mate van informele hulp zou zijn gestegen (Schmeets, 2018).

Tabel 1. Personen (15 jaar of ouder) met wekelijkse burenccontact en geven van

informele hulp, 2012/2017 (Schmeets, 2018)

3.3 Buurthulp door bewoners en de opbouw hiervan

In de vorige paragrafen zijn de verschillende vormen van buurthulp gedefinieerd en is duidelijk geworden dat de mate waarin deze worden toegepast, is afgenomen. De komende paragrafen zijn gericht op buurthulp en de opbouw hiervan vanuit de visie van de burger. Er zijn verschillende manieren waarop een buurtnetwerk kan worden opgebouwd en hoe de buurthulp hierin kan worden georganiseerd (Kruijswijk & Van den Hoek, 2014). Deze zijn voornamelijk gericht op het creëren van belangstelling en betrokkenheid omtrent het organiseren van buurthulp. De vraag die in dit stuk zal worden beantwoord is of een buurthulpproject zou moeten samenwerken met andere

organisaties, verenigingen of instanties, en in welke mate deze samenwerking een positieve bijdrage zou kunnen leveren. Daarnaast zal worden uiteengezet wat een initiatiefnemer zoal tegenkomt wanneer een buurthulpproject wordt georganiseerd, en waar hij of zij in dit geval rekening mee dient te houden. Buurthulp en de uitvoering daarvan is een langdurig proces. Bewoners komen bijeen met wensen en verbeteringen voor de buurt waaruit een gezamenlijk doel voortvloeit. Om deze reden is het van belang dat buurthulp te allen tijde voor en door buurtbewoners georganiseerd wordt (Kruijswijk & Van den Hoek, 2014).

3.3.1 Het belang van zichtbaarheid en communicatie bij buurthulp

Er zijn verschillende manieren om de zichtbaarheid van buurthulpprojecten te bevorderen en daarnaast de communicatie naar externe partijen te stimuleren (Kruijswijk & Van den Hoek, 2014). De zichtbaarheid kan door verschillende factoren toenemen. Buurthulpprojecten kunnen de wijkkranten en/of sociale media gebruiken om hun succesverhalen te delen. Daarnaast is het bezitten van een herkenbaar logo bevorderlijk. Dit wordt gekenmerkt door herhalende kleuren of lettertypen. Dit zou tevens de bekendheid van het project kunnen laten toenemen (Kruijswijk & Van den Hoek, 2014). De communicatiecirkel (figuur 1) wordt als middel ingezet voor het opstellen van een communicatieplan, zodat de juiste doelgroep(en) hiermee bereikt kunnen worden. Voor een buurtproject is het wenselijk dat specifieke doelgroepen bereikt worden. Een voorbeeld hiervan zijn buurtbewoners die minder betrokken zijn in de wijk of buurt, maar die toch hun steentje willen bijdragen. De communicatiecirkel zou tevens kunnen worden ingezet om eventuele samenwerkingen met andere verenigingen, instanties, gemeente of organisaties te laten plaatsvinden (Kruijswijk en Van den Hoek, 2014). Daarnaast is het bevorderlijk voor een buurthulpproject om ook de hulpbehoevende doelgroepen te bereiken. In de volgende paragraaf zal worden uitgewerkt tegen welke drempels deze doelgroepen zouden kunnen aanlopen wanneer zij in contact willen komen met een buurthulpproject.

Figuur 1. *De communicatiecirkel* (Kruijswijk en Van den Hoek, 2014)

3.3.2 Vraag- en handelsverlegenheid bij buurthulpprojecten

Iedere bewoner die deelneemt aan een buurthulpproject vertoont verschillende kenmerken, bijvoorbeeld op het gebied van uiterlijk, leeftijd, etnische achtergrond of karakter. De karakteristieke eigenschappen kunnen voornamelijk een rol spelen bij bewoners die zowel hun hulp willen aanbieden, als bewoners die hulp nodig hebben. Vraag- en handelsverlegenheid zijn termen die hiermee te maken hebben (Kruijswijk & Van den Hoek, 2014) Vraagverlegenheid is te linken aan buurtbewoners die drempels ervaren om überhaupt om hulp te vragen in hun omgeving. Daartegenover is handelsverlegenheid te linken aan buurtbewoners die zich vooral afwachtend opstellen bij het bieden van hulp (Linders, 2010). Het is gebleken dat de vraagverlegen buurtbewoners vaak onafhankelijk willen zijn en zichzelf een last vinden voor anderen terwijl de handelsverlegen buurtbewoners voorzichtig handelen omdat zij de hulpbehoevende groep in hun 'waarde' willen laten. Kruijswijk en Van den Hoek (2014) hebben 12 tips beschreven die begunstigend kunnen zijn om zowel vraag- als handelsverlegenheid tegen te gaan:

1. Ontmoetingsplekken: met ontmoetingsplekken in de wijk, zullen de initiatiefnemers van buurthulpprojecten eerder in aanraking komen met buurtbewoners uit de wijk. Buurtbewoners die elkaar kennen, zijn daarnaast meer open naar elkaar toe. Zo zouden de bewoners tijdens de informele ontmoetingen de eventuele vraag of handelswens kunnen uitspreken naar de initiatiefnemers toe.

2. Samenwerking: wanneer samenwerking plaatsvindt met bijvoorbeeld huisartsen, hulpverleners of ouderenwerkers, zouden eventuele bewoners met een vraag eerder in beeld kunnen komen bij het buurthulpproject. Immers komen zij al bij de buurtbewoner achter de voordeur en weten zij van de situatie af.
3. Gelijkwaardigheid: benader als initiatiefnemer de buurtbewoner op een gelijkwaardige manier en probeer in te spelen op de motivatie en autonomie van de buurtbewoner. Houdt er rekening mee dat gelijkwaardigheid in het contact met bewoner voor vertrouwen zorgt. Biedt de nodige ruimte zodat de buurtbewoner de hulp- of handelsvraag kan formuleren.
4. Ervaringsdeskundigheid: een buurtbewoner die eerder te maken heeft met vraag- of handelsverlegenheid kan tevens worden ingezet bij het benaderen van andere buurtbewoners. Omdat zij in dezelfde situatie heeft gestaan als de buurtbewoner die eventueel kampt met vraag- of handelsverlegenheid, kan de drempel verlaagd worden tot het formuleren van de vraag of handelswens.
5. Tweelingwijken: het komt voor dat sommige bewoners liever niet in hun naaste omgeving de nodige hulp willen ontvangen of willen bieden. In Brede wordt er gewerkt met zogeheten Tweelingwijken. De twee wijken wisselen elkaars handels- en hulpvragen uit zodat de hulpaanbieder en hulpvragen elkaar niet kennen.
6. Duidelijkheid: sommige handelsverlegen buurtbewoners kunnen denken dat de ondersteuning die zij potentieel gaan bieden, altijd langdurig moet zijn. Door duidelijk aan te geven dat de hulp te allen tijde tijdelijk is, bouw je meer afstand in. Het blijkt dat veel buurtbewoners iets voor hun medemens willen doen, maar opzien tegen een langdurig ondersteuningstraject.
7. Anonimiteit: het is van belang dat de buurtbewoner de nodige informatie omtrent het buurthulpproject eenvoudig kan vinden. Daarnaast zou het drempel verlagend kunnen werken wanneer aanmeldingen bijvoorbeeld per mailcontact anoniem binnen komen. De vraagverlegen buurtbewoner is dan eerder geneigd een dialoog aan te gaan met eventuele nodige hulp en/of ondersteuning.
8. Tussenpersoon: wanneer het buurthulpproject een tussenpersoon bevat, net als bij BUUV, kan het ervoor zorgen dat het drempelverlagend werkt. De hulpaanbieder of hulpaanvrager wordt dan niet direct aan de andere partij gekoppeld. Het eerste contact zal namelijk via de organisatie of bemiddelaar gaan.
9. Signaleren en opvolgen: een hulpaanvrager kan 'eenvoudige' verzoeken indienen bij het buurthulpproject. Een lampje kan vervangen worden of een kastje moet bijgevoerd worden. Het blijkt echter vaak dat achter een 'eenvoudige' hulpvraag een achterliggende hulpvraag te signaleren is. Dit houdt in dat de hulpaanbieder scherp moet blijven en moet kunnen signaleren. Wanneer de signalen duidelijk zijn, is de opvolging tot actie gewenst.
10. Vereniging: het werkt drempelverlagend wanneer een vereniging of coöperatie buurthulp organiseert. Wanneer een buurtbewoner namelijk lid is van deze vereniging of coöperatie, zal er meer veiligheid ervaren worden om de eventuele hulpvraag of -aanbod te formuleren.
11. Lidmaatschap: een betaald lidmaatschap kan ook drempelverlagend werken. Vraagverlegen buurtbewoners zijn eerder geneigd om hulp te vragen vanwege de (kleine) vergoeding die zij betalen.
12. Educatie: het benoemen van vraag- en handelsverlegenheid is altijd een goede tip. Verspreid de uitleg van de termen in de stads- of buurtwijkkrant. Mensen zouden op deze wijze alsnog overgehaald kunnen worden om de nodige hulpvragen of handelswensen te formuleren.

3.4 Is samenwerking van belang bij buurthulp?

Er is gebleken dat de samenwerking vanuit een buurthulpproject met andere organisaties of initiatieven positieve effecten kan hebben. Zo kan een buurthulpproject waarin nauw wordt samengewerkt met andere organisaties en initiatieven in de buurt, individuen met een

gecompliceerde hulpvraag warm overdragen. Bovendien kan de samenwerking met bijvoorbeeld thuiszorgorganisaties, huisartsen, hulpverleners of andere buurtinitiatieven een positieve bijdrage leveren aan de bereikbaarheid van hulpbehoevenden in de buurt of wijk (Kruijswijk & Van den Hoek, 2014).

Een buurthulpproject krijgt vaker te maken met buurtbewoners die hulp willen bieden, dan met buurtbewoners die daar om vragen. Eerder werd de term vraagverlegenheid benoemd. Sommige individuen in de wijk of buurt zijn wel bekend bij een welzijnsorganisatie en niet bij de buurthulpprojecten. Hulpverleners zouden in dat geval cliënten kunnen informeren over het buurthulpproject in zijn of haar buurt. Via deze wijze zou een buurthulpproject haar hulp- en dienstverlening kunnen geven aan buurtbewoners die al ondersteund worden door hulpverleners (Kruijswijk & Van den Hoek, 2014). Tot slot blijkt dat buurtbewoners in de meeste gevallen niet direct contact zoeken met het buurthulpproject, maar dit eerder doen via bekenden in de wijk of familie, via organisaties of via hulpverleners.

Kruijswijk en Van de Hoek (2014) beschrijven 4 factoren die voor buurthulpprojecten van belang zijn voor een goede samenwerking met externe partijen in de buurt of wijk.

1. Elkaar leren kennen en contact houden

De kern van samenwerking ligt bij elkaar leren kennen. Wanneer partijen elkaar kennen, nemen zij ook eerder contact met elkaar op en verwijzen zij ook gemakkelijker naar elkaar door. Bespreek met elkaar de missie en visie zodat er duidelijk bepaald kan worden waar elke partij eventueel in het werkveld kan aanvullen. Kennismakingen is van belang. Maak dus afspraken met sleutelpersonen in de buurt voor kennismakingsgesprekken. Behoud daarnaast het contact. Het contact onderling kan verwateren wanneer dit niet consequent wordt gedaan. Maandelijkse informele of formele netwerklunches kunnen bijvoorbeeld een vorm zijn van het behouden van contact.

2. Gezamenlijke ambitie en visie

De samenwerking tussen organisaties of buurtinitiatieven hoeven niet altijd even intensief te zijn. Als partij zijnde hoef je niet dezelfde doelen te hanteren als de partij waarnaar je mensen wilt doorverwijzen voor een passende activiteit. Het is al goed genoeg om kennis te hebben over wat de activiteit inhoudt en waar de organisatie voor staat. Wordt er op intensievere wijze samengewerkt, dan is het belangrijk om toch de gezamenlijke doelen en manieren waarop deze doelen bereikt willen worden, te bespreken. Concreet zijn hierin is een vereiste. Wordt er bijvoorbeeld op dezelfde wijze gekeken naar term 'eigen kracht' of is de visie op deze term verschillend? Als voorbeeld wordt de samenwerking met het Sociaal Wijkteam weergegeven. Buurthulpprojecten kunnen de wijkteams versterken en andersom, zolang je bij elkaar in beeld bent en dezelfde taal spreekt.

3. De belangen op tafel brengen

Het kan zijn dat het buurthulpproject met haar missie en visie te vergelijken is met een organisatie die al bestaat. Dit zou ervoor kunnen zorgen dat deze organisatie zich bedreigt voelt. Wanneer je in elkaars werkgebied dreigt te komen, is het van belang dat je in gesprek gaat over de verschillende belangen. Door de belangen uit te spreken, voorkom je dat er wantrouwen en miscommunicatie ontstaat.

4. Een degelijke organisatie

Samenwerking met andere initiatieven vereist een degelijke organisatie. Gedurende de uitvoering is het van belang om altijd de doelstelling goed in zicht te houden. Enthousiasme kan ervoor zorgen dat je de focus kwijtraakt. Een degelijke organisatie is ook een organisatie die consequent informeert naar andere partijen toe waarvan zij mensen doorverwezen hebben gekregen. Dit levert namelijk inzicht op van samenwerking tussen partijen en bevordert ook de motivatie om samen te blijven werken. Een degelijke organisatie deelt ook haar successen met als einddoel de betrokken buurtbewoners gemotiveerd te houden. Overigens toon je hiermee ook aan externen wat er allemaal goed gaat. Succesverhalen kunnen via sociale media, zoals Twitter of Facebook gedeeld worden. Wanneer gekozen wordt voor

sociale media, is het belangrijk om te weten dat er regelmatig gepost moet worden zodat het interessant blijft om te volgen. Huis-aan-huis-weekbladen, lokale buurtkranten of de stadskrant kunnen ook gebruikt worden.

3.5 Praktijkvoorbeelden

In deze paragraaf wordt er gekeken naar enkele praktijkvoorbeelden van buurthulpprojecten in Nederland. In de huidige participatiemaatschappij, waarbij de overheid zich terugtrekt, wordt er een beroep gedaan op de actieve buurtbewoner en buurthulpprojecten waar de nadruk ligt op de informele zorg en ondersteuning. Buurthulpprojecten zijn vaak kleinschalige projecten van wederzijdse hulp- en dienstverlening in een wijk of buurt en sluiten aan bij wensen van buurtbewoners (Bredewold en Malda, 2014).

Een praktijkvoorbeeld hiervan is Burenhulp Haarlem. De website omschrijft dit als een uniek netwerk van burenhulp die werkzaam is in ruim tien wijken. Het concept is dat er in iedere straat een contactpersoon is wie iedereen kent, met elkaar in contact brengt en stimuleert dat burenhulp elkaar helpen. Deze contactpersoon is ook verantwoordelijk voor eventuele doorverwijzing naar zorg- en welzijnswerk. Onder elkaar helpen wordt bijvoorbeeld een boodschap doen voor je buurvrouw verstaan. Via deze weg komen mensen met elkaar in contact waardoor vereenzaming afneemt. Elke wijk kent een vrijwillige coördinator die aanspreekpunt is voor die wijk en bijeenkomsten organiseert (www.burenhulphaarlem.nl, 28 oktober 2018).

Een ander praktijkvoorbeeld in Haarlem is BUUV.nl. Dit is een buurtmarktplaats gericht op vraag- en aanbod, voor en door bewoners. Denk hierbij aan andere buurtbewoners ontmoeten, samen naar een museum gaan of een handje helpen in de tuin. BUUV.nl opereert onder het motto: 'beter een goede BUUV dan een verre vriend'. BUUV is er ook voor activiteiten gericht op groepsverband zoals een buurtbarbecue, een leesclub of samen eten. Mocht de bemiddelaar die werkzaam is bij BUUV je niet kunnen helpen, dan word je op een juiste manier doorverwezen. Een bemiddelaar die werkzaam is bij BUUV werkt volgens de methode 'Welzijn nieuwe stijl':

- Maatwerk & eigenkracht
- Versterken eigen netwerk en wanneer nodig doorverwijzing naar professionals en organisaties
- Bemiddelaars (professionals) werken samen met vrijwilligers (www.haarlem.buuv.nl, 28 oktober 2018).

Te concluderen is dat bewoners met veel factoren te maken kunnen krijgen wanneer zij een buurthulpproject willen opstarten. Hoe zorgen de initiatiefnemers voor zichtbaarheid en communicatie? Op wat voor wijze gaan zij de vraag- en handelsverlegenheid tegen en hoe ziet de samenwerking eruit (mits de samenwerking er is) met professionals? Dit hoofdstuk heeft een omschrijving gegeven omtrent burenhulp en buurthulp vanuit het perspectief van de burger. Maar hoe zit het met de professional en eventuele methodieken die kunnen worden ingezet ter bevordering van burenhulp en buurthulp?

4. De sociaal professional en burenhulp

In het voorgaande hoofdstuk zijn de termen burenhulp en buurthulp in kaart gebracht. In dit hoofdstuk zal een beeld worden geschetst hoe de sociaal professional een rol kan spelen in het bevorderen en/of stimuleren van burenhulp. Ook het belang van het Sociaal Wijkteam en de samenwerking tussen professionals en burgers wordt toegelicht. Vervolgens worden vijf methoden toegelicht – die zich richten op het activeren van kwetsbare burgers en het werven en behouden van vrijwilligers – met betrekking tot buurthulpprojecten.

4.1 De rol van professionals

Door de invoering van de Wmo en de daarmee teweeggebrachte transitie en transformatie is de vormgeving van het welzijn veranderd. Begrippen die sindsdien van toepassing zijn op de werkwijze van sociaal werkers/professionals zijn onder andere: actief burgerschap, burgerparticipatie en zelfredzaamheid (Movisie, 2015). De hedendaagse taak van een sociaal professional is mensen versterken in het probleemoplossend denken door zelf een stapje naar achteren te doen, maar wel betrokken te blijven. Een sociaal professional biedt ondersteuning aan cliënten om hen te activeren, stimuleren en faciliteren (Vrielink, 2015). Om als professional in te spelen op burenhulp en buurthulp verklaart een onderzoek van Movisie (2014) over buurthulp het belang van actief burgerschap, zoals beschreven is in hoofdstuk 1 van dit rapport. Movisie verduidelijkt in haar onderzoek dat actief burgerschap enkel optimaal kan worden ingezet als professionals hierbij ondersteunen. Het opzetten van burenhulp vereist bijna altijd de ondersteuning van een professional, aldus Movisie (2014).

In onderzoek naar de methodieken omtrent burenhulp geeft de literatuur weinig resultaten. De term '*buurthulp*' wordt daarentegen omschreven in onderzoeken van Kruijswijk en Van den Hoek (2014). De rol van de professionals wordt voornamelijk besproken in de literatuur over georganiseerde burenhulp. Georganiseerde burenhulp wordt, zoals in het vorige hoofdstuk reeds aan de orde is gekomen, door Kruijswijk en Van den Hoek (2014) omschreven als buurthulp. Buurthulp is waar informele zorg en hulpverlening samen komen. De verantwoordelijkheid van de georganiseerde burenhulp ligt bij de bewoners zelf (Kuijswijk en Van den Hoek, 2014). Burenhulp kan bewerkstelligd worden door een vorm van zelforganisatie of door een vrijwillige bijdrage te leveren onder begeleiding van een organisatie. Zelforganisatie wordt omschreven als burgerinitiatieven ter kwaliteitsverbetering van het leven en hun omgeving (Huygen & Van Marissing, 2013).

4.1.1 Het belang en de rol van het Sociaal Wijkteam

Uit de buurtvisie van de Vereniging Maredijkbuurt (2018) blijkt dat er geen goede doorverwijzing is tussen het Sociaal Wijkteam en de buurtvereniging. Hier wil Vereniging Maredijkbuurt graag verandering in brengen (Vereniging Maredijkbuurt, 2018). Maar wat doet een Sociaal Wijkteam nu eigenlijk en wat is het belang hiervan?

Arum en Van den Enden hanteren de volgende uitleg van een Sociaal Wijkteam: '*teams die integraal, generalistisch, interdisciplinair en outreachend werken ten behoeve van de zorg- en dienstverlening die een bepaalde gemeente biedt aan zijn inwoners in het kader van de Wmo, Jeugdwet en Participatiewet*' (Arum & Van den Enden, 2018, p.14). Een Sociaal Wijkteam is een samengesteld team van zorg- en welzijnswerkers die, namens de gemeente, ondersteuning bieden aan mensen in een wijk. Naast ondersteuning zijn activering en preventie belangrijke speerpunten van een Sociaal Wijkteam. Een Sociaal Wijkteamlid dient zorg te dragen voor een goede doorverwijzing van een buurtbewoner naar een instantie als de GGZ of een buurtvereniging. Het wijkteamlid bepaalt wat een persoon nog zelf kan en waar hulp bij nodig is. De rol van het Sociaal Wijkteam op het gebied van burgerkracht ligt bij het opbouwen en verbreden van het sociaal netwerk van

de cliënt door het faciliteren en ondersteunen of in stand houden van collectieve voorzieningen. Kortom, het vervangen van individuele belangen naar collectieve voorzieningen (Loketgezondleven z.d.).

Een Sociaal Wijkteam bestaat meestal uit wijkverpleegkundigen, Wmo-consulenten, MEE- consulenten en maatschappelijk werkers. Zij werken samen met andere sociaal professionals, zoals ouderenwerkers. Preventieve zorg wordt gezien als een belangrijk aspect binnen het takenpakket van een lid van het Sociaal Wijkteam. Onderzoek van Movisie laat zien dat het uitvoeren van preventieve zorg niet altijd wordt toegepast in de praktijk. Dit omdat het Sociaal Wijkteam het simpelweg te druk heeft met andere werkzaamheden. Het is overigens niet vanzelfsprekend dat er in elke gemeente een Sociaal Wijkteam actief is. In de gemeente Leiden zijn er wel Sociaal Wijkteams actief, zo ook in de Maredijkbuurt (Arum & Van den Enden, 2018).

Movisie bracht in februari 2018 een landelijke peiling uit, afgenomen bij 242 gemeenten in Nederland (Arum & Van den Enden, 2018). Deze peiling heeft betrekking op de ontwikkelingen van Sociaal Wijkteams. Van de deelgenomen gemeenten geeft 78% aan tevreden te zijn met de bijdrage van Sociaal Wijkteams. Uit datzelfde onderzoek komt naar voren dat de Sociaal Wijkteams maar 2% van hun tijd gebruiken om collectieve voorzieningen te ondersteunen en faciliteren. Als de Sociaal Wijkteams een antwoord moeten geven op de vraag aan welke taken zij onvoldoende toekomen, beantwoordt 45% met het verbinden tussen informeel netwerk en buurthulp. Daarnaast concluderen Arum en Van den Enden (2018) in het kader van deze peiling dat gemeenten zich zorgen maken over de hoge werkdruk en toenemende complexe hulpvragen. Kortom, Sociaal Wijkteams zijn verantwoordelijk voor het leggen van verbindingen in de wijk, maar komen hier in verband met de werkdruk niet altijd aan toe.

4.2 Verhouding tussen professionals en bewoners

In hoofdstuk 3 is de samenwerking tussen burgers en professionals toegelicht. Van burgers wordt verwacht dat ze de samenwerking opzoeken met instanties, verenigingen of hulpverleners. Kruijswijk en Van den Hoek (2014) bekijken het tevens vanuit het oogpunt van de professional. Er is een betamelijk verschil op te merken in de rol en uitvoering van de professional. Enerzijds zou de professional een meer terughoudende rol kunnen aannemen en als steun op de achtergrond fungeren. Anderzijds zijn de professionals juist de initiatiefnemers van het project en coördineren zij de taken van het buurthulpproject. De rollen van professionals kunnen dus verschillen, net als de verhoudingen tussen hen en burgers. Uiteindelijk draait het erom dat de professional zich realiseert dat bij buurthulp de buurtbewoners centraal staan en dat vanuit de werkwijze van de professional een faciliterende en ondersteunende rol aangenomen moet worden. Hiervoor wordt een bepaalde werkhouding van de professional verwacht (Kruijswijk & Van den Hoek, 2014).

Kruijswijk en Van den Hoek (2014) omschrijven zes aspecten van het samenspel tussen bewoners en beroepskrachten:

1. **Eigenaarschap:** bewoners zijn de regiehouder en eigenaar van buurthulp. Van professionals daarentegen wordt een bepaalde werkhouding verwacht wanneer zij samenwerken met deze bewoners. Het faciliteren is meer van belang dan het bepalen of handelen. Buurtbewoners kunnen namelijk hun motivatie voor buurthulp verliezen wanneer organisaties het buurthulpproject te veel naar zich toe trekken of zelfs overnemen. Kruijswijk en Van den Hoek (2014) geven zelfs aan dat buurthulpprojecten die oorspronkelijk niet door bewoners zijn opgezet, alsnog op den duur bij bewoners terecht moeten komen. De kern is dat buurthulpprojecten te allen tijde voor en door bewoners uitgevoerd moeten worden, met de professional op de achtergrond.

2. Bewaken van de continuïteit: beroepskrachten zouden een bijdrage kunnen leveren aan de continuïteit van buurthulp. Er kan vanuit de beroepskrachten ondersteuning geboden worden. Zo kan een professional een rol spelen in het waarborgen van de continuïteit door het project te monitoren en te evalueren. Een beroepskracht zou dus kunnen meedenken met de bewoners.
3. Organisatorische taken: niet elke buurt heeft bewoners die beschikken over specifieke vaardigheden. Zo zal een buurthulpproject fondsen moeten werven en/of planmatige zaken moeten schrijven. Betaalde krachten kunnen deze taken op zich nemen zodat de bewoners zich kunnen richten op taken die zij goed kunnen. Professionals kunnen tegelijkertijd bijvoorbeeld hun vaardigheden op deze gebieden ook overdragen aan de buurtbewoners zodat de bewoners op lange termijn zelf de benodigde taken kunnen uitvoeren.
4. Achtervang: de beroepskrachten kunnen zich ook profileren als een contactpersoon voor actieve bewoners indien zij vragen of zorgen hebben. De beroepskracht geeft bijvoorbeeld advies en mentale ondersteuning en kan ingrijpen wanneer dit nodig is.
5. Matching: wanneer bij de aanmelding de hulpvraag complex blijkt te zijn, kan een professional de ernst van de situatie analyseren en beslissen of de hulpvraag door een bewoner opgelost kan worden of dat bijvoorbeeld een andere instantie de hulpvraag moet oppakken. Bovendien kan een professional op afstand meekijken of de matches veilig zijn. Financiële uitbuiting van kwetsbare mensen komt steeds vaker voor, hetgeen uiteraard voorkomen moet worden.
6. Uitwisselen van ervaringen en deskundigheidsbevordering: professionals kunnen bewoners ondersteunen aan de hand van intervisie, wanneer blijkt dat de bewoners regelmatig zwaardere casussen oppakken. Denk hierbij ook aan deskundigheidsbevorderingen zoals trainingen en cursussen (Kruijswijk en Van den Hoek, 2014).

4.3 Methoden

Hieronder worden methoden omschreven die ontwikkeld zijn voor sociaal professionals die vanuit een organisatie kunnen aansluiten op burenhulp. Het betreft zowel methoden gericht op kwetsbare groepen, zoals 75-plussers, maar ook hoe vrijwilligers geworven en behouden kunnen worden. De theorie achter deze methoden, zoals kwetsbaarheid, participatie, actief burgerschap en *civil society* zijn omschreven in de voorgaande hoofdstukken. Het belang van deze methoden is terug te lezen in Hoofdstuk 2, 75-plussers in de samenleving. In het hoofdstuk wordt beschreven dat 75-plussers een hogere kans hebben op een lichamelijke of geestelijke beperking. Het verlies van mobiliteit, een sociaal netwerk of een steeds slechter wordende gezondheid, zijn risicofactoren voor een oudere om kwetsbaar te worden. Zo richten de onderstaande paragrafen en methodieken zich op kwetsbare groepen in de samenleving, die via de uitvoering van deze methoden weer kunnen deelnemen aan hun buurt of wijk.

4.3.1 De ABCD-methode

De ABCD-methode (Asset-Based-Community Development) is oorspronkelijk ontwikkeld in Amerika om vervolgens vertaald te worden naar de Nederlandse situering (Brörmann, 2010). Het doel van de methode is het realiseren van een leefbare buurt door aansluiting te vinden bij buurtbewoners, maar ook verbindingen creëren rondom een gedeeld verlangen (Participatiewijzer.nl, 19 december 2018). De ABCD-methode wordt door Brörmann (2010) omschreven als een alternatieve wijkaanpak, waar de nadruk ligt op te bouwen vanuit de initiatieven van de buurtbewoners zelf. De ABCD-methode focust zich specifiek op het betrekken van buurtbewoners die buitengesloten worden of weinig contacten kennen in de buurt. Bij de uitvoering van de ABCD-methode wordt iedere buurtbewoner betrokken en gevraagd of zij een vragenlijst willen invullen. Hiervoor wordt letterlijk van deur tot deur gegaan. Ook worden de instellingen en organisaties van deze buurt in kaart gebracht (Brörmann, 2010).

Het karakter van deze methode kent een vijfstappenplan: 'Van kwetsbare burger naar actieve burger'

1. Het in kaart brengen van individuele bewoners, informele netwerken en organisaties door middel van een uitgebreide vragenlijst (community asset checklist);
2. Het verbinden van inwoners onderling en professionals en daarnaast het versterken van hulpbronnen in de omgeving;
3. Het activeren van een buurt rondom communicatie en economische ontwikkelingen;
4. Het samenbrengen van buurtbewoners en gezamenlijk een plan opstellen gericht op het oplossen van problemen;
5. Het onderzoeken van mogelijkheden als steun van buitenaf via externe middelen, zoals de overheid (Brörman, 2018).

Bij de ABCD-methode wordt allereerst gekeken naar krachtbronnen in een buurt. Dit in tegenstelling tot andere aanpakken, waar veelal de nadruk ligt op gebreken en problemen. De uitvoering van deze methode wordt opgezet door de gemeente of een woningcorporatie. Zij stellen een professional, bijvoorbeeld een opbouwwerker, aan die de coördinatie van de methode uitvoert. Deze professional heeft een faciliterende rol en is verantwoordelijk voor het in kaart brengen van de capaciteiten van de buurtbewoners, maar ook het verbinden van buurtbewoners met organisaties. De professional gaat op zoek naar informele leiders in de buurt die ondersteuning kunnen bieden. Aan de informele leiders wordt gevraagd of zij het aanspreekpunt willen zijn in de buurt, wat een belangrijke functie is binnen het bewerkstelligen van deze methode.

In de inleiding is de sociale basis al eerder omschreven. Uit onderzoek van Movisie (2018) komt naar voren dat het investeren in de sociale basis nodig is, omdat op individueel niveau niet alles opgelost kan worden. Movisie (2018) verklaart dat het bekrachtigen van de sociale basis bewerkstelligd kan worden door de ABCD-methode. De theorie stelt dat het bij het versterken van de sociale basis veelal gaat om de samenhang van het persoonlijke- en maatschappelijke gedachtegoed. Hierbij is van belang dat niet alleen gekeken wordt naar de kwetsbaarheden, maar juist ook naar de kracht en het netwerk van een persoon. Er wordt gekeken naar hetgeen iemand zelf nog kan, wat er samen gedaan kan worden, hoe de professionals hierop in kunnen spelen en op welke manier ondersteuning vanuit de gemeente nodig is. Belangrijk hierin is het opzetten en stimuleren van burgerinitiatieven en het verbinden van (in-)formele hulpbronnen en ondersteuning (Movisie, 2018).

4.3.2 De methodiek TijdvoorElkaar

TijdvoorElkaar kenmerkt zich als een wijkgerichte methode die zich focust op activering van weerbare en kwetsbare buurtbewoners (Bredewold & Malda, 2014). Deze methode hanteert als hoofddoel het opbouwen van sociale netwerken in een wijk of buurt, waar de term wederkerigheid centraal staat. Dit project wordt toegepast door zorginstellingen, welzijnsorganisaties of woningcorporaties. Deze methode vertaalt zijn principes in drie kleinere doelstellingen, namelijk: vergroten van de sociale samenhang, versterken van lokaal vrijwilligerswerk en participatie en integratie van kwetsbare groepen. Via een sociaal makelaar (welzijnswerker) en door middel van een website kunnen wijkbewoners in contact komen en kijken wat zij voor elkaar kunnen betekenen. Het is de rol van de sociaal makelaar om alle wijkbewoners te benaderen en vast te stellen waar zij hulp bij kunnen gebruiken, maar ook hoe zij hulp kunnen aanbieden. Daarnaast koppelt de sociaal makelaar mensen aan elkaar en biedt ondersteuning waar nodig. Op deze wijze kunnen duurzame contacten ontstaan tussen buurtbewoners, met als uiteindelijk doel dat dit zonder een sociaal makelaar bewerkstelligd kan worden (Huygen & Meere, 2007).

De theorie achter de methodiek TijdvoorElkaar stelt dat het uitputtend is voor mensen met of zonder beperking als zij constant hulp en/of ondersteuning ontvangen. Wanneer burgers voortdurend hulp ontvangen, voldoet dit niet aan het principe van wederkerigheid. Wanneer eenzijdige relaties plaatsvinden kan het zijn dat diegene met een beperking het gevoel heeft zijn zelfstandigheid en onafhankelijkheid te verliezen. Dit leidt tot een verminderd gevoel van zelfstandigheid en eigenwaarde. De theorie stelt dat mensen met een beperking beter 'een rol van geven' kunnen innemen waarbij competenties tot uiting komen en waardering naar hun wordt uitgesproken. Kortom, wederkerigheid wordt ingezet om mensen met een beperking te empoweren. Het uitgangspunt van wederkerigheid (zoals ook beschreven in hoofdstuk 3) stelt dat mensen met een beperking een autonome plaats kunnen innemen in de maatschappij. Alomvattend stelt de theorie dat wederkerigheid een stimulerende werking heeft op de autonomie van burgers met beperkingen in onze samenleving (Bredewold & Malda, 2014).

De methodiek TijdvoorElkaar is in de praktijk gericht op drie onderdelen:

1. Een website gericht op de vraag en aanbod in een wijk (zoals bijvoorbeeld de website Markplaats.nl ook hanteert).
2. Een sociaal makelaar; dit is een betaalde welzijnswerker die wordt aangesteld in een wijk of buurt. Deze sociaal makelaar is verantwoordelijk om bewoners en organisaties te stimuleren om vraag en aanbod in kaart te brengen. De sociaal makelaar helpt bij het beantwoorden of vervullen van deze vraagstellingen.
3. Een Roosjes beloningssysteem; met de introductie van roosjes wil deze methodiek stimuleren dat mensen iets voor elkaar doen (wederkerigheid). Een roosje kan gezien worden als bankbiljet dat gelijk staat aan één uur dienstverlening. Buurtbewoners delen roosjes uit als beloning voor een dienst en deze zijn enkel te besteden in diezelfde buurt.

Huygen en Meere (2007) startte een effectonderzoek naar de uitvoering van de methodiek TijdvoorElkaar. In de conclusie van dit onderzoek worden voor- en nadelen vanuit de respondenten opgesomd. Respondenten/bewoners schetsen voordelen als laagdrempeligheid, saamhorigheid en de ondersteuning en actieve houding van een sociaal makelaar. De nadelen die worden omschreven zijn dat het project nog niet bekend genoeg is, vraag en aanbod te schaars is en er te weinig tijd en mankracht is (Huygen & Meere, 2007). Een kanttekening die Bredewold en Malda (2014) schetsen is dat het niet reëel is te verwachten dat er duurzaam contact zal plaatsvinden tussen mensen met en zonder beperking, tenzij zij inzien dat het contact een bepaalde mate van onbalans heeft. Zij waarschuwen voor deze onbalans, omdat dit uiteindelijk kan leiden tot uitputting van één van de betrokkenen.

4.3.3 Het ACTIE-Instrument

Het ACTIE-instrument, ontwikkeld door Denters & Tonkens (2013) is gericht op buurtinitiatieven en ligt ten grondslag aan de theorie van actief burgerschap, waarvan de theorie eerder al beschreven werd in hoofdstuk 1, paragraaf 6. Het ACTIE-Instrument is ontworpen voor uitvoerende professionals, beleidsmedewerkers en actieve burgers (ondersteuners en initiatiefnemers). Naar aanleiding van lopende trajecten in drie steden (Enschede, Hengelo en Leiden) is het ACTIE-instrument ontwikkeld (Denters & Tonkens, 2013). Ook Kruijswijk en Van den Hoek (2014) dragen dit instrument aan als een handreiking waarmee professionals kunnen bepalen wat hun rol is jegens actieve burgers en initiatieven. Het scheidt een overzicht voor professionals/ondersteuners aan de hand van vijf letters (A C T I E) om een balans te vinden tussen sturing en loslaten van burgers en hun bewonersinitiatieven (Denters & Tonkens, 2013). De professional of ondersteuner stelt zichzelf aan de hand van dit instrument verschillende analytische vragen en een aanhoudende vraag: faciliteren of actief ondersteunen (Platform 31, z.d.)? Het begrip burgerinitiatieven ontleent volgens Kruijswijk en Van den Hoek (2014) zijn definiëring aan het opzetten van

initiatieven van (groepen) burgers die een bijdrage willen leveren aan de maatschappij. Het kan hier gaan om het bevorderen van sociale binding of leefbaarheid in de wijk. Volgens Denters & Tonkens (2013) is dit instrument gebaseerd op het wetenschappelijk onderbouwd CLEAR-instrument, afkomstig uit Engeland, evenals uit eerder Amerikaans onderzoek.

Het ACTIE-instrument betreft de volgende vijf elementen: **Animo**, **Contacten**, **Toerusting**, **Inbedding** en **Empathie**.

Bij **Animo** wordt gekeken waarom iemand gemotiveerd is en hoe deze motivatie kan bijdragen aan sociaal contact met andere buurtbewoners. Ook wordt er bij Animo gekeken hoe initiatiefnemers geënthousiasmeerd kunnen worden. Het is voor de ondersteuner van belang in gesprek met de initiatiefnemer door te vragen naar zijn motieven.

Bij **Contacten** draait het om het netwerk van de initiatiefnemer en tot wie hij zich richt om het initiatief mogelijk te maken. De rol van de ondersteuner is, indien nodig, de initiatiefnemer in contact brengen met instanties, via netwerkbijeenkomsten of vergelijkbare burgerinitiatieven.

Toerusting richt zich op 'Eigen kracht' tegenover ondersteuning. De ondersteuner vraagt zich af hoeveel ondersteuning nodig is bij de initiatiefnemer en hoe deze ondersteuning zich vormgeeft. De rol van de ondersteuner is initiatiefnemers stimuleren te leren over andere initiatieven in de vorm van cursussen.

Bij **Inbedding** draait het om de vraag wie (organisatie, partner of initiatiefnemer) waarvoor verantwoordelijkheid neemt. De ondersteuner dient als makelaar tussen verschillende partijen.

Betrokkenheid betreft de mate waarin de initiatiefnemers zich gehoord voelen en worden afspraken gemaakt en verwachtingen uitgesproken tussen initiatiefnemers, ondersteuner en mogelijk andere partijen (Platform 31, z.d.).

4.3.4 Kwartiermaken

Onderzoek naar ondersteuning van zelfregie toont het belang aan van de methode Kwartiermaken, verklaart ontwikkelaar Doortje Kal (2001). Het doel van deze methode is het succesvol laten integreren van kwetsbare burgers in de samenleving om uitsluiting tegen te gaan (zoals reeds beschreven in Hoofdstuk 2 van dit rapport). Deze methode richt zich op twee aspecten, namelijk: het bevorderen van meer mogelijkheden voor kwetsbare personen in de samenleving en daarnaast kijken hoe zij weer kunnen deelnemen aan de samenleving (Kal, 2001).

Kwartiermaken als methode wordt opgezet in een vorm waar meerdere stappen moeten worden ondernomen:

1. Vaststellen van de behoeftes van de kwetsbare en dit in kaart brengen;
2. Draagvlak organiseren in samenwerking met organisaties of het verbreden van het sociaal netwerk;
3. Een zogenaamde Kwartiermaker wordt aangewezen, die als projectleider gaat fungeren. Deze persoon is verantwoordelijk voor de vertaalslag van kwetsbare groep naar de samenleving;
4. Activiteiten worden gerealiseerd, om inclusie en participatie te realiseren;
5. Waarborgen van het samenwerkingsverband (Kal, Wilken, & Post, 2013).

Om de hierboven beschreven stappen tot realiteit te brengen zijn er verschillende werkvormen, aldus Kal (2001). Dit is onder andere het vinden van een geschikte vrijwilliger, multiloogbijeenkomsten waarin besproken wordt hoe organisaties kunnen inspelen om inclusie te

realiseren, vriendendiensten, werkconferenties en kwartierfestivals. Multiloogbijeenkomsten zijn bijeenkomsten waar zowel kwetsbare burgers als welzijnswerkers aanwezig zijn en waarbij in gelijkwaardig dialoog gekeken wordt naar elkaars perspectief. Het project Kwartiermaken kan in tijdspanne variëren van een half jaar tot vijf jaar en het inzetten van deze methode is mogelijk binnen een organisatie, voorziening of situatie (Kal, 2001).

In Kal's onderzoek (2001) naar Kwartiermaken gebruikt zij de literaire onderbouwing van 'de theorie van Presentie' van Baart uit 2001. De theorie van de presentie is een cliëntgerichte benadering waarbij de maatschappelijk werker aandachtig aanwezig is. De maatschappelijk werker stelt de cliënt centraal door zich aan te passen aan diens leefwereld. Bij de presentietheorie wordt er van de maatschappelijk werker verwacht 'er te zijn met' een cliënt en dit ontwikkelt zich in het hulpverleningsproces naar 'er zijn voor' (De Mönnink, 2012). De professional (bijvoorbeeld de Kwartiermaker) onderzoekt bij deze methode waarom de cliënt vindt dat het aanbod vanuit organisaties niet aansluit bij de hulpvraag. Er moet worden gekeken naar de behoefte van de cliënt in een gegeven situatie (Scholtens, 2007).

4.3.5 De Bronmethodiek - ondersteuning van vrijwilligers

Movisie (2010) verklaart dat vrijwilligerswerk meer moet worden georganiseerd ten opzichte van vroeger. Movisie stelt dat het tekort aan vrijwilligers te verklaren is omdat (I) er meer vraag is naar een 'goede' vrijwilliger, (II) het lastiger is om vrijwilligers te vinden en te behouden en (III) dat er problemen ontstaan tussen vraag en aanbod bij vrijwilligers. Een gevolg hiervan is dat vrijwilligers te zwaar belast worden of dat er taken blijven liggen. Movisie stelt dat vrijwilligers bevroegd moeten worden, zodat in kaart wordt gebracht wat ieders voorkeuren, voorwaarden, wensen en capaciteiten zijn. Om die reden is door Movisie de Bronmethodiek ontwikkeld (Movisie, 2010).

De Bronmethodiek wordt gebruikt door verschillende welzijnsorganisaties in Nederland. Het doel hiervan is het bekrachtigen van de betrokkenheid van mensen bij een organisatie of in de buurt waarbij vrijwillige inzet wordt aangemoedigd. Met het oog op de Wmo focust deze methodiek zich ook op de leefbaarheid van een buurt en versterken van de *civil society*. De Bronmethodiek helpt organisaties bij het vinden van genoeg vrijwilligers. De methodiek richt zich op de bron van het vrijwilligerswerk, namelijk: iemands talent, kwaliteiten en wensen ten aanzien van het vrijwilligerswerk. Er wordt gesteld dat indien wordt aangesloten bij deze punten, een vrijwilliger eerder bereid is om vrijwilligerswerk te doen (Movisie 2010).

Bij de Bronmethodiek worden er interviews afgenomen met en door vrijwilligers uit een buurt of organisatie. Het is hierbij van belang door te vragen naar capaciteiten en wensen van de geïnterviewde, maar ook naar hetgeen ervoor kan zorgen dat iemand geen vrijwilligerswerk wil doen. De verzamelde gegevens worden geregistreerd in een databank, waarna het verbinden van personen kan beginnen. Met deze methodiek wordt ook gekeken vanuit welke behoeften activiteiten gefaciliteerd of georganiseerd kunnen worden. Tevens is het eventueel doorverwijzen naar een professional een belangrijk aspect. Deze methodiek wordt uitgevoerd door een projectleider die functioneert op Hbo-niveau. De coördinator kan een beroepskracht of vrijwilliger zijn die bekend en actief is bij de organisatie. Deze methodiek stelt dat het vinden van passend vrijwilligerswerk ervoor zorgt dat een vrijwilliger meer plezier zal hebben in de uitvoering van het vrijwilligerswerk en hierdoor langer en actiever te werk gaat (Movisie, 2010).

De Bronmethodiek bestaat uit vijf stappen:

1. Oriëntatie: allereerst moet de vraag worden gesteld of de Bronmethodiek de juiste methode is om een bepaald probleem aan te pakken. Ook wordt bezien in hoeverre ondersteuning nodig is en of er voldoende interviewers verzameld kunnen worden om deze methode uit te voeren.
2. Interne analyse: hierbij gaat het om de vraag welke verandering aangepakt wordt en waarom. Wensen binnen een organisatie worden vastgesteld en doelen in kaart gebracht. Eveneens wordt gekeken naar mogelijkheden en bedreigingen bij de uitvoering van deze methode.
3. Voorbereiding: bij deze stap gaat het om de nodige voorbereiding die een organisatie moet treffen. Denk hierbij aan het aanstellen van een coördinator en een werkgroep, het bedenken van interviewvragen, het opstellen van een begroting en het verdelen van taken. Dit resulteert in een plan van aanpak.
4. Uitvoering en matching: fase 4 betreft de uitvoering van het plan van aanpak. De organisatie werft en begeleidt interviewers. Samen stellen zij een definitieve vragenlijst op en plannen afspraken in met de gekozen geïnterviewden. De afgenomen interviews worden uiteindelijk in de databank geregistreerd. Vervolgens worden vraag en aanbod gematched.
5. Evaluatie en borging: Als laatste stap binnen deze methode worden de verworven (of niet verworven) resultaten geëvalueerd. De evaluatie richt zich tot eventuele aanpassingen van de methode. Ten slotte wordt bepaald hoe de organisatie deze methodiek gaat borgen (Movisie, 2010).

5. Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat gemeenten meer eigen verantwoordelijkheid van de burgers verwachten. Dit vereist een veranderde wijze van werken van de sociaal professional. De sociaal professional is ondersteunend en versterkend, maar de regie blijft bij de burger. Buurthulp kan gerealiseerd worden onder begeleiding van een professional, maar ook hierbij blijven de burgers verantwoordelijk. Er bestaan verschillende methoden voor sociaal professionals die vanuit een organisatie kunnen aansluiten op het stimuleren van burenhulp. Het ACTIE-instrument is een model waar alle bruikbare methodieken beschreven worden, gericht op buurthulp. De ABCD-methode, TijdvoorElkaar en Kwartiermaken zijn effectieve methodes gericht op kwetsbaarheid en activering. De Bronmethodiek kan organisaties helpen bij het bekrachtigen van de betrokkenheid van mensen, waarbij vrijwillige inzet wordt aangemoedigd. Een lid van een Sociaal Wijkteam kan goed inspelen op preventie bij kwetsbaarheden of het opbouwen van burgerkracht. Om dat te bewerkstelligen wordt het belang van de samenwerking tussen professional en vrijwilliger aangemoedigd.

Slotbeschouwing

Door de veranderingen die de transitie met zich mee heeft gebracht, is de vormgeving van zorg en welzijn veranderd. Wat voorheen door de Rijksoverheid werd geregeld, wordt nu georganiseerd door gemeenten. Gemeente Leiden legt de nadruk op het realiseren van een inclusieve samenleving door binding en participatie te verhogen. Voor professionals is het belangrijk samen te werken met bewoners en ondersteuning te bieden waar nodig is. Door middel van *civil society* – waarin burgers gezamenlijke maatschappelijke kwesties oplossen in hun buurt – wordt er aan actief burgerschap gewerkt. De Vereniging Maredijkbuurt probeert in te spelen op de behoefte van buurtbewoners uit de wijk, door activiteiten te organiseren en zich te bekommeren om de kwetsbare mensen. Daarnaast willen zij, vanuit een preventief oogpunt, burenhulp organiseren of faciliteren om zich op deze wijze te ontfemen over buurtbewoners, met in het bijzonder de doelgroep 75-plussers.

Er is in Nederland sprake van een vergrijzende samenleving. In 2017 leefden er 1,3 miljoen 75-plussers in Nederland. De doelgroep 75-plussers kunnen kwetsbaarder zijn door fysieke, psychische en sociale kenmerken met als gevolg een verminderd dagelijks functioneren. Er kan hierbij gedacht worden aan het overlijden van een partner of het verlies van mobiliteit. Participeren is een manier om kwetsbaarheid en eenzaamheid tegen te gaan, waarbij de verantwoordelijkheid ligt bij de persoon en zijn omgeving.

De Maredijkbuurt, gelegen in het Stationsdistrict, kent een eigen buurtvereniging die haar 75-plussers monitort. Ongeveer een derde van de bewoners van deze buurt is lid van Vereniging Maredijkbuurt. Ook probeert de vereniging een betere samenwerking met het Sociaal Wijkteam en BUUV.nl te realiseren.

Burenhulp wordt omschreven als een systeem waarbij bewoners elkaar incidenteel of langdurig helpen. Buurthulp daarentegen is een netwerksysteem van buurtbewoners die onderlinge hulp en dienstverlening aanbieden. Vaak wordt dit systeem ondersteund door een professional. Socioloog Bulmer heeft onderzoek gedaan naar de vormen van buurthulp die hij typeert onder liefdadigheid en wederkerigheid. In 2017 bleek een daling van informele hulp, ondanks dat de Nederlandse staat een participatieve bevolking wil stimuleren. Om buurthulp op te bouwen weerleggen Kruijswijk en Van den Hoek het belang van zichtbaarheid en communicatie. Vraag- en handelsverlegenheid zijn ook belangrijke aspecten bij het opbouwen van een buurthulp initiatief. Samenwerking vinden met organisaties of initiatieven kan een positieve bijdrage leveren aan een buurthulp project, verklaren zij.

Gemeenten verwachten meer eigen verantwoordelijkheid van burgers, hetgeen een aangepaste wijze van werken vereist. De rol van de sociaal professional is faciliterend, ondersteunend, versterkend en activerend maar de regie blijft bij de burger. Veel gemeenten maken gebruik van een Sociaal Wijkteam, zo ook in de stad Leiden. Een lid van een Sociaal Wijkteam kan goed inspelen op preventie bij kwetsbaarheden of bij het opbouwen van burgerkracht. Uit een Buurtvisie van Vereniging Maredijkbuurt blijkt dat er geen juiste doorverwijzing plaatsvindt vanuit het Sociaal Wijkteam naar de Vereniging Maredijkbuurt.

Methodieken die professionals kunnen inzetten zijn gericht op het activeren van kwetsbare groepen - zoals 75-plussers - en het werven en behouden van vrijwilligers zoals het ACTIE-instrument, de ABCD-methode, methodiek TijdvoorElkaar, Kwartiermaken en de Bronmethodiek. Deze methoden richten zich op het verlagen van kwetsbaarheid, het versterken van de sociale basis en het verhogen van de participatie van burgers op individueel of collectief gebied.

Methode

In dit hoofdstuk worden allereerst de deelvragen, voortvloeiend uit het theoretisch kader, behandeld en toegelicht. Achtereenvolgend wordt verklaard welk onderzoekstype en welke onderzoeksbenadering, dataverzamelingstechnieken en databronnen zijn gebruikt. Afsluitend volgt de data-analyse en een stuk omtrent ethiek, betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek.

1. Verantwoording deelvragen

Zoals in de slotbeschouwing beschreven is, heeft in het theoretisch kader verdieping plaatsgevonden omtrent verscheidene onderwerpen ter beantwoording van de onderzoeksvraag. Deze luidt als volgt: *"Op welke wijze kan de buurtvereniging van de Maredijkbuurt aansluiten bij de reeds bestaande burenhulp om deze optimaal te initiëren, faciliteren en/of ondersteunen om de informele netwerken van de sociale basis te versterken van 75-plussers?"* Deze onderwerpen die behandeld zijn in het theoretisch kader zijn de veranderingen in het sociaal domein, de doelgroep 75-plussers, burenhulp en buurthulp en de rol van professionals gericht op buurthulp.

Vanuit het theoretisch kader is echter onduidelijk hoe de invulling van burenhulp vormgegeven wordt in de Maredijkbuurt te Leiden zodat de vereniging zo nodig hierop kan aansluiten en kan faciliteren. Daarnaast vertelt de literatuur dat 75-plussers zich in een kwetsbare fase van hun leven kunnen bevinden. De literatuur vertelt overigens niet of bewoners van de Maredijkbuurt kwetsbaar zijn en of zij baat hebben bij ondersteuning van de sociale basis om die kwetsbaarheid tegen te gaan. Tot slot is duidelijk dat sociaal professionals een belangrijke rol kunnen vervullen bij de opzet en/of ondersteuning van buurthulpprojecten. Desalniettemin is het niet duidelijk hoe organisaties en instellingen werkzaam zijn in de buurt en hoe de samenwerking tussen organisaties, buurtbewoners en de Vereniging Maredijkbuurt eruitziet.

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag zijn er, vanuit niet alomvattende informatie vanuit het theoretisch kader, de volgende deelvragen opgesteld:

1. Hoe ziet de al dan niet bestaande burenhulp in de Maredijkbuurt eruit en hoe wordt deze gestimuleerd?
2. In hoeverre hebben de doelgroep 75-plusser's, wonend in de Maredijkbuurt een (stevige) sociale basis nodig, met het oog op toenemende kwetsbaarheid?
3. Wat doet de Vereniging Maredijkbuurt al om burenhulp te organiseren, faciliteren en/of ondersteunen?
4. Wat doen de professionals vanuit Radius en het Sociaal Wijkteam om buurthulp te faciliteren en hoe kunnen zij de vereniging ondersteunen?

2. Onderzoekstype en onderzoeksbenadering

Het onderzoekstype waarvoor is gekozen betreft kwalitatief onderzoek. Dit omdat de opdrachtgever gevraagd heeft een beeld te schetsen over de aard en omvang van burenhulp in de Maredijkbuurt. Tevens is zij geïnteresseerd in de manier waarop buurtbewoners deze burenhulp ervaren. Hierbij wordt voornamelijk aandacht besteed aan de persoonlijke leefwereld van buurtbewoners en professionals, waarbij ruimte is voor hun meningen, gedachten en gevoelens. Kwalitatief onderzoek is hiervoor het meest geschikt, aangezien persoonlijke ervaringen bij kwantitatief onderzoek niet zo sterk uitgediept kunnen worden (Migchelbrink, 2007).

Het doel van dit onderzoek is het inzetten van burenhulp bij 75-plussers, om op deze manier de sociale basis te versterken. Tijdens het afnemen van de interviews is het van belang geweest dat aan buurtbewoners werd gevraagd wat hun opinie is omtrent burenhulp.

Tevens is gebruikgemaakt van inventariserend onderzoek. Dit is gericht op hoe respondenten zich voelen over centrale thema's binnen dit onderzoek, zoals sociale cohesie in de buurt (Migchelbrink, 2007).

3. Dataverzamelingstechniek

Er zijn drie dataverzamelingstechnieken ingezet, namelijk ondervragen, observeren en inhoudsanalyse. Voor dit onderzoek zijn gegevens verzameld aan de hand van de uitvoering van een inhoudsanalyse en door te ondervragen (Migchelbrink, 2007).

3.1 Inhoudsanalyse

Ten eerste is tijdens het onderzoek een inhoudsanalyse uitgevoerd. Hierbij zijn literatuur, teksten en media verzameld en beschreven in het theoretisch kader. Zoals eerder beschreven zijn vanuit het theoretisch kader meerdere deelvragen opgesteld waarop het praktijkonderzoek zich zal richten (Migchelbrink, 2007).

3.2 Ondervragen

Ondervragen is een veelgebruikte manier om gegevens te verzamelen. Het kan onderverdeeld worden in twee vormen: enerzijds kan gekozen worden voor enquêteren, bij kwantitatief onderzoek, anderzijds kunnen gegevens verzameld worden door interviews af te nemen, een kwalitatieve dataverzamelingstechniek (Migchelbrink, 2007). In dit onderzoek is gekozen voor het afnemen van semigestructureerde diepte-interviews. Bij deze vorm van interviewen is, alvorens het interview, een vragenlijst opgesteld welke de basis van het gesprek heeft gevormd. Door middel van het operationaliseren via het bijbehorende operationalisatieschema (bijlage I) zijn indicatoren gevormd die op hun beurt weer omgevormd zijn tot topics (onderwerpen) met de bijbehorende vragen. Daarnaast is bij deze vorm ruimte om in te gaan op hetgeen de respondent vertelt. Er mag dus afgeweken worden van de structuur door dieper in te gaan op een uitspraak die de respondent doet, waardoor de achterliggende gedachten van hem of haar uitgediept kunnen worden (Creswell, 2013). De interviews bestaan uit 20 semigestructureerde diepte-interviews die zijn afgenomen bij buurtbewoners van de Maredijkbuurt en professionals werkzaam in deze buurt. De buurtbewoners van Maredijk zijn onderverdeeld in drie categorieën: buurtbewoners van 75 jaar of ouder, leden van Vereniging Maredijk en buurtbewoners tot de leeftijd van 75 jaar die al dan niet burenhulp verlenen.

4. Databronnen

Er zijn zeven soorten databronnen: individuele personen, documenten, mediaproducten, sociale werkelijkheid, fysieke sporen, literatuur en databanken en/of registratiesystemen (Migchelbrink, 2007). Bij het vormgeven van het theoretisch kader is gebruikgemaakt van documenten en literatuur. Er zijn verschillende soorten onderzoeksrapporten, sociaal-documentaire boekwerken en artikelen geraadpleegd. Daarnaast zijn elektronische gedrukte media, databanken en registratiesystemen uitgewerkt om het theoretisch kader uiteen te zetten. Voor het praktijkonderzoek zijn individuele personen en de dagelijkse sociale situaties van deze personen als databron gebruikt. De selectie van deze personen wordt in de volgende alinea toegelicht. Aangezien er meerdere dataverzamelingstechnieken zijn gehanteerd tijdens het onderzoek, wordt gesproken over datatriangulatie, welke de validiteit van het onderzoek vergroot (Migchelbrink, 2007).

5. Selectie

Bij de selectie van respondenten is rekening gehouden met twee punten. Ten eerste is gestreefd naar het selecteren van respondenten die informatie kunnen verstrekken omtrent de opgestelde hoofdvraag en bijbehorende deelvragen. Daarnaast is getracht respondenten te selecteren die representatief zijn voor de Maredijkbuurt, zodat een algemene conclusie getrokken kan worden met betrekking tot deze wijk, en niet zozeer conclusies die enkel bruikbaar zijn voor de respondenten zelf (Migchelbrink, 2007).

Bij de selectieprocedure zijn drie mogelijke steekproeven waaruit gekozen kan worden: de kanssteekproef, gerichte steekproef en gelegenheidssteekproef (Migchelbrink, 2007). In dit onderzoek is gekozen voor een gerichte steekproef, waarbij respondenten op basis van vooraf bepaalde karakteristieken worden geselecteerd (Migchelbrink, 2007).

5.1 Gerichte steekproef

De volgende vier groepen respondenten zijn benaderd voor het onderzoek:

1. Bewoners van de Maredijkbuurt tot de leeftijd 75 jaar.
2. Bewoners van de Maredijkbuurt met de leeftijd 75 jaar of ouder.
3. Professionals werkzaam in de Maredijkbuurt en omstreken.
4. Leden van de Vereniging Maredijkbuurt.

De bewoners van de Maredijkbuurt tot de leeftijd 75 jaar zijn op basis van hun woonlocatie geselecteerd, namelijk de Maredijkbuurt. Binnen deze buurt zijn zoveel mogelijk van elkaar verschillende respondenten geworven, volgens de methode van maximale variatie (Migchelbrink, 2007). Dit is gedaan om een zo representatief mogelijke steekproef te bewerkstelligen. De achterliggende reden hiervoor is dat de Vereniging Maredijkbuurt inzicht wil in de mate waarin buurtbewoners van de Maredijkbuurt burenhulp verlenen, zodat zij hierop in kunnen spelen.

De bewoners van de Maredijkbuurt met de leeftijd 75 jaar of ouder zijn gekozen omdat zij zich in een kwetsbare fase van hun leven bevinden, zoals beschreven staat in hoofdstuk 2 'Kwetsbare 75-plussers in de samenleving' van het theoretisch kader. Deze vorm van gerichte steekproef wordt 'kritieke gevallen' genoemd, waarbij individuen geselecteerd worden die zich in een specifieke levensfase bevinden, in dit geval in de kwetsbare leeftijdscategorie van rond de 75 jaar of ouder (Migchelbrink, 2007).

Er is tevens gekozen om professionals te ondervragen, omdat zij op basis van hun specifieke werkzaamheden (Sociaal Wijkteam, ouderenwerker, sociaal professional) het dichtstbij de doelgroepen staan (Migchelbrink, 2007). Aan de hand van de interviews is getracht informatie te verkrijgen over de samenwerking en eventuele ondersteuning naar de buurtvereniging toe.

Tenslotte zijn ook twee leden van de Vereniging Maredijkbuurt geïnterviewd. Deze leden zijn gekozen aangezien zij als 'actieve leden' worden bestempeld en hierdoor meer inzichten kunnen bieden in de buurt en buurtvereniging. De informatie verkregen vanuit de interviews zal duidelijk maken welke eventuele samenwerkingsverbanden in het verleden hebben plaatsgevonden. Daarnaast is geïnventariseerd welke pogingen de vereniging gerealiseerd heeft met betrekking tot de opzet van burenhulp.

5.2 Werving

De Vereniging Maredijkbuurt heeft het grootste gedeelte van de respondenten geworven voor het praktijkonderzoek. Zij hebben dit gerealiseerd door gebruik te maken van hun reeds bestaande netwerk in de Maredijkbuurt. Deze respondenten zijn bewoners van de

Maredijkbuurt die al dan niet burenhulp uitvoeren. Daarnaast zijn ook de bewoners in de leeftijdscategorie 75 jaar of ouder geworven worden door leden van de vereniging. Via de opdrachtgever zijn de twee 'actieve' leden van deze vereniging benaderd.

Via de opdrachtgever en via de vereniging is contact gezocht met twee professionals die (deels) bekend zijn in de Maredijkbuurt. Het betreft een professional van het Sociaal Wijkteam in Leiden en een ouderenwerker van de welzijnsorganisatie Radius. Voorafgaand de interviews hebben alle respondenten een toestemmingsverklaring ondertekend.

Respondenten	Aantal
Bewoners van de Maredijkbuurt tot de leeftijd 75 jaar	10
Bewoners van de Maredijkbuurt met de leeftijd 75 jaar of ouder	6
Professionals werkzaam in de Maredijkbuurt en omstreken	2
Leden van de Vereniging Maredijk	2

6. Data-analyse

De afgenomen interviews zijn getranscribeerd, dat houdt in dat de audio-opnames van het interview zijn uitgeschreven. Het programma VLC-media player is gebruikt om deze opnames af te spelen. Met behulp van dit programma kunnen de opnames namelijk vertraagd worden, waardoor het risico op foutieve transcripties wordt verkleind (Creswell, 2013). Wanneer de interviews getranscribeerd zijn kunnen deze gecodeerd worden. Dit verloopt via een vaste procedure, waarbij wordt gestart met open coderen. Hierbij zijn codes, ook wel labels genoemd, verbonden aan specifieke gedeeltes van de tekst (Migchelbrink, 2007). Hierop volgt het axiaal coderen, waarbij onderzoekers labels die overeenkomen, samen hebben gebracht onder een thema. Deze thema's zijn overkoepelend voor de labels en zorgen voor meer structuur en overzicht in de getranscribeerde teksten (Migchelbrink, 2007). Er is afgesloten met selectief coderen waarbij getracht is verbanden tussen de eerder opgestelde thema's te vinden. Op basis hiervan zijn uitspraken gedaan met betrekking tot de centrale deelvragen in dit onderzoek (Migchelbrink, 2007). Het coderen is met behulp van het coderingsprogramma *MAXQDA* uitgevoerd, een effectief dataopslagsysteem welke de codes overzichtelijk weergeeft, wat foutieve analyses kan voorkomen (Creswell, 2013).

7. Ethiek, betrouwbaarheid en validiteit

7.1 Ethiek

In deze paragraaf wordt toegelicht hoe binnen dit onderzoek aan verschillende ethische voorwaarden getracht te worden voldaan. Het eerste criterium is gericht op vrijwillige medewerking. Het is van belang dat respondenten op vrijwillige basis deelnemen aan het onderzoek (Baarda et al., 2012). Om deze reden dienen respondenten, alvorens het interview van start gaat, een toestemmingsformulier te ondertekenen. Dit formulier is te vinden in bijlage III.

Daarnaast is het van belang dat informatie omtrent de respondenten anoniem wordt verwerkt (Baarda et al., 2012). Om de anonimiteit van de respondenten te garanderen, staat in de toestemmingsverklaring weergegeven dat de identiteit van de respondent en het rapporteren van de ingewonnen informatie in het onderzoeksrapport volledig anoniem zal blijven. Tevens dient de verklaring als goedkeuringsbewijs dat het interview opgenomen mag worden met een voice-recorder. De opnamen zullen worden gebruikt om te transcriberen, coderen en analyseren.

Gedurende het onderzoek worden de respondenten zorgvuldig voorgelicht over de gehele onderzoeksprocedure. Dit is immers een criterium dat bepaalt of een onderzoek al dan niet ethisch verantwoord is (Baarda et al., 2012). Tijdens een maandelijkse vergadering van de Vereniging Maredijkbuurt heeft een contactpersoon van de vereniging, in september aangekondigd dat een tweetal studenten onderzoek zal gaan doen naar Burenhulp in deze buurt. Daardoor zijn de meeste leden reeds op de hoogte van dit onderzoek. De buurtbewoners zullen eveneens ingelicht worden door de contactpersoon. Hetzelfde geldt voor de professionals die werkzaam zijn in de Maredijkbuurt. Bij het ontvangen van de contactgegevens van de respondenten, zullen de onderzoekers een introductiebrief opsturen per e-mail en/of post waarin duidelijk het doel en de vormgeving van het onderzoek staat weergegeven, zodat transparantie gewaarborgd wordt.

7.2 Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid geeft aan in welke mate er nauwkeurig en zorgvuldig is gewerkt (Migchelbrink, 2007). Om de betrouwbaarheid te waarborgen is allereerst gebruikgemaakt van een voice-recorder. Hierdoor hoeft geen beroep te worden gedaan op het geheugen, waardoor nauwkeuriger getranscribeerd en gecodeerd kan worden. Dit leidt tot een meer precieze data-analyse (Creswell, 2013). Overigens is er zoveel mogelijk rekening gehouden met sociaal wenselijke antwoorden (Migchelbrink, 2007). Aan alle respondenten wordt vóór de start van het interview uitgelegd dat alle informatie anoniem blijft. Als extra bevestiging zullen alle respondenten een toestemmingsverklaring moeten tekenen, waarin beschreven staat dat de identiteit van de respondent in het rapport verborgen blijft. De onderzoekers zullen rekening houden met het feit dat vanuit de resultaten niet te herleiden is welke respondent welke informatie gegeven heeft. Tenslotte zullen adviezen, waardeoordelen en/of voorbeelden tijdens de interviews achterwege blijven. Dit kan de denkwijze van de respondent anders beïnvloeden wat zou kunnen leiden in een vertekening van de resultaten (Migchelbrink, 2007).

7.3 Validiteit

Validiteit heeft meerdere synoniemen zoals geldigheid, geloofwaardigheid en/of aannemelijkheid. Het geeft de mate aan waarin het onderzoek de werkelijkheid weerspiegelt (Migchelbrink, 2007). Allereerst is het van belang dat gedurende het onderzoek verantwoord wordt op welke wijze te werk is gegaan en hoe de resultaten tot stand zijn gekomen (Migchelbrink, 2007). Gedurende het onderzoek is de bronvermelding zowel in de tekst als in de literatuurlijst geplaatst zodat de lezer te allen tijde de theorie kan opzoeken.

De validiteit van het onderzoek kan tevens door triangulatie verhoogd worden. Er bestaan drie vormen van triangulatie, namelijk: triangulatie van databronnen, triangulatie van dataverzamelingstechnieken en triangulatie van onderzoekers (Migchelbrink, 2007). De triangulatie heeft op alle drie gebieden plaatsgevonden gedurende dit onderzoek. Er zijn meerdere vormen van databronnen geraadpleegd zoals beschreven is onder de paragraaf 'databronnen'. Daarnaast heeft gedurende dit onderzoek ook een combinatie van dataverzamelingstechnieken plaatsgevonden (inhoudsanalyse en interviews). Tenslotte is er sprake van triangulatie van onderzoekers omdat dit onderzoek door twee studenten uitgevoerd wordt. Ook wordt de validiteit verhoogd wanneer 'peer checks' worden uitgevoerd (Baarda et al., 2012; Creswell, 2013; Migchelbrink, 2007). Het onderzoek wordt, door zowel medestudenten van de Hogeschool Leiden als kennissen die een universitaire studie hebben afgerond, vanuit een kritisch oogpunt bekeken. Tenslotte zullen, voorafgaand aan het

interview, de topics met eventuele interviewvragen worden opgesteld. Tijdens het opstellen van deze topics en interviewvragen wordt rekening gehouden met het vermijden van vakjargon. Termen die gelinkt zijn aan een beroep kunnen voor onduidelijkheid zorgen, met mogelijk onjuiste meting tot gevolg. Om deze reden kiezen de onderzoekers ervoor om uitleg te bieden aan bewoners omtrent het vakjargon. Uiteraard is dit niet van toepassing bij de respondentengroep professionals (Migchelbrink, 2007).

Resultaten

In dit stuk worden de resultaten van de afgenomen interviews uitgewerkt. Aan de hand van vijf thema's worden de verkregen resultaten vanuit de doelgroepen bewoners van de Marewijkbuurt tot de leeftijd 75 jaar, bewoners van de Marewijkbuurt met de leeftijd 75 jaar of ouder, leden van de Vereniging Marewijkbuurt en professionals werkzaam in de Marewijkbuurt beschreven.

1. Buurtbeleving

Om een beeld te krijgen van de Marewijkbuurt is gevraagd naar de buurtbeleving van buurtbewoners. In dit kopje wordt met buurtbewoners de doelgroep tot 75 jaar, vanaf 75 jaar en de leden van de Vereniging Marewijk bedoeld. De Marewijkbuurt wordt door de meerderheid van de bewoners omschreven als gemoedelijk, prettig en gemêleerd. Iedere respondent geeft aan het fijn te vinden om in de Marewijkbuurt te wonen. Een aantal respondenten vertelt dat wonen in de Marewijk voelt als een dorp in een stad. Zij vinden het een rustige, sociale en warme buurt. Ook de ligging van de Marewijkbuurt wordt als gunstig ervaren. De sociaaleconomische diversiteit en diversiteit in leeftijdscategorie van de inwoners wordt als positief ervaren. Daarnaast wordt de sociale binding en betrokkenheid, de hoeveelheid georganiseerde buurtactiviteiten en de gemeenschappelijke tuin waar men moeite voor doet, als positief beoordeeld. Buurtbewoners geven de wijk een gemiddelde beoordeling van 8.4, waarbij het laagste cijfer een 7 en het hoogste cijfer een 9.5 betrof. Dit geeft tevens aan dat geen enkele respondent de buurt met een onvoldoende heeft beoordeeld. Het grootste gedeelte van de respondenten ervaart de Marewijkbuurt als veilig.

“Ook al ken je niet iemand bij naam, je weet wel dat diegene in de buurt woont. Je groet even. Dit was zo en dit is eigenlijk nog wel zo.”

De meeste respondenten geven aan dat zij, in contact met elkaar, het belangrijk vinden een praatje te kunnen maken, de gezelligheid en er voor elkaar zijn. Een aantal respondenten antwoordt met vriendelijkheid, openheid en vertrouwen. Het merendeel geeft aan beter contact te hebben met directe buren of buren die in dezelfde straat wonen. Ook zijn er appartementencomplexen in de Marewijkbuurt te vinden, waarvoor hetzelfde geldt. Vier respondenten geven aan dat, als zij hulp vragen of aanbieden, dat vooral bij directe buren en straatbewoners te doen.

“Het goedemorgen goedenavond gevoel en als er iets is dat je dan... stel dat er iemand is in de (..) straat die hulp nodig heeft bij het weghalen van een boom, dat je het gevoel hebt dat je er heen kunt gaan. Dat gevoel heb je niet bij iedereen maar wel bij heel veel. Dat je het gevoel hebt van; ik ga er toch eens heen en niet bang te hoeven zijn om naar de buurman toe te stappen.”

De bewoners bestempelen de Marewijkbuurt als een actieve buurt waar genoeg wordt georganiseerd. Voorbeelden hiervan zijn meehelpen in de buurttuin, initiatieven aanvragen bij de gemeente, buurtfeesten organiseren, vergaderingen bijwonen en koken bij de eettafels. Op de vraag of er sleutelfiguren in de buurt aanwezig zijn, komen enkele namen naar voren. De geïnterviewde weten deze sleutelfiguren te vinden voor vragen indien nodig. Deze sleutelfiguren, die zich vrijwillig inzetten, vervullen een belangrijke taak als aanspreekpunt in de buurt. Er is eveneens gevraagd naar onderdelen waarop de Marewijkbuurt verbeterd zou kunnen worden. Een van deze punten betreft het aantal fietsen op de stoep, wat als belemmerend wordt ervaren. Ook wordt het gemis van een buurtwinkel genoemd.

2. De buurtvereniging

In deze paragraaf wordt een beschrijving gegeven van de ideeën die bewoners (tot 75 jaar en 75-plussers) hebben ter verbetering van de Vereniging Maredijk. Tevens wordt de mate van zichtbaarheid en communicatie van de vereniging naar haar leden toe in kaart gebracht. Daarnaast wordt aandacht besteedt aan de verschillende manieren waarop de Vereniging Maredijk heeft getracht om burenhulp te stimuleren. Tot slot wordt de samenwerking omtrent de opzet/facilitering van burenhulp met eventuele professionele organisaties beschreven.

Aan zowel de bewoners met de leeftijd tot 75 jaar als de bewoners met de leeftijd 75 jaar of ouder is gevraagd of zij lid zijn van de Vereniging Maredijkbuurt. Hiervan zijn er 15 lid. Alle ondervraagden spraken in positieve zin over de Vereniging Maredijkbuurt.

“Ja nou er is een ledenvergadering. Er wordt wel aan alle kanten van de weg getimmerd. Er wordt wel gewerkt aan de behoeftes. En er komen ook voldoende mensen erop af. Dat wordt ook gedragen en er wordt ook op gereageerd.”

Er worden ook verbeterpunten van de vereniging benoemd. Voorbeelden hiervan zijn het plaatsen van informatieteksten en/of verhalen over burenhulp in de buurtkrant, meer op bewoners afstappen en vragen waar zij behoefte aan hebben, maar ook in kaart brengen welke kwaliteiten buurtbewoners in huis hebben. De twee actieve leden van de buurtvereniging geven aan dat de buurt leefbaarder zou kunnen worden gemaakt door minder fietsen toe te staan, meer groen aan te leggen en een straatcoördinator aan te stellen die als aanspreekpunt in een buurt kan dienen.

“Mijn idee is toch, stap op mensen af. Dat is volgens mij de enige manier. Dit zijn wij, dit kunnen wij, wat wil jij? Wil je iets? Niet wat wil je, maar wil je iets? Laat het weten als je later misschien iets wil. Ik geloof wel dat het belangrijk is dat mensen elkaar kennen. Wanneer je elkaar niet kent, kan je in conflict komen. En wanneer je elkaar kent, kan dat eerder conflicten oplossen.”

Op de vraag hoe zichtbaar de vereniging is, wordt door de buurtbewoners tot en vanaf 75 jaar over het algemeen geantwoord dat de vereniging zichtbaar is. Dit komt door het buurtkrantje en de activiteiten die worden georganiseerd. Alle ondervraagden zijn dan ook positief over het buurtkrantje. Andere vormen van communicatie gebeurt via de vergaderingen waar slechts een aantal respondenten aan deelnemen. De overige communicatie vindt plaats via de mail voor de leden van de vereniging, via de website en Facebook. Een minderheid van de respondenten geeft aan Facebook te gebruiken. Hoewel dit niet vanuit de vereniging is opgestart, vinden de bewoners die dit medium gebruiken het een fijne manier van communiceren.

“Ze zijn op een juiste manier zichtbaar. Niet overdreven en niet belerend, maar iedereen weet dat je daar ook terecht kan.”

De activiteiten die georganiseerd worden vanuit de vereniging variëren van een zangkoor, wandelgroep, een talkshow en eettafel tot (jaarlijkse) vergaderingen, borrels, straatmaaltijden en gezamenlijk vuil prikken na oud en nieuw. Het merendeel van de geïnterviewden neemt af en toe tot regelmatig deel aan activiteiten welke georganiseerd worden door de vereniging. Bewoners in de leeftijdscategorieën tot 75 jaar en vanaf 75 jaar of ouder gaven aan dat deze activiteiten voordelen met zich meebrengen. De respondenten stelden dat de activiteiten als ontmoetingsmogelijkheden dienen en dat bewoners daardoor met elkaar in contact komen. Inwoners uit de Maredijkbuurt

leren elkaar kennen door aan deze activiteiten deel te nemen. Tijdens de activiteiten vinden volgens de respondenten goede gesprekken plaats, waar mogelijk steun uit te behalen valt. Een voorbeeld hiervan was een gesprek rondom een scheiding. Daarnaast wordt aangegeven dat door deze activiteiten ook een bepaalde sociale controle wordt gecreëerd. Een voorbeeld hiervan is wanneer een vaste deelnemer niet aanwezig is bij het buurteten, waarna wordt nagegaan door andere aanwezigen of alles goed gaat met diegene. Tot slot worden de vergaderingen als nuttig ervaren. Tijdens deze vergaderingen worden thema's die in de buurt spelen besproken. Er is ook een deel dat aangeeft niet te willen en/of kunnen deelnemen aan de georganiseerde activiteiten, doordat zij hier geen behoefte aan hebben, geen tijd voor hebben of reeds over een toereikend sociaal netwerk beschikken. Bij de meerderheid van de doelgroep 75-plussers komt dit voornamelijk doordat zij er lichamelijk niet meer toe in staat zijn.

“Want ik heb wel het gevoel dat, ondanks dat wij er geen gebruik van hoeven te maken, het voor andere mensen het heel erg nuttig kan zijn. Dat samen eten etc. Het zijn vaak voor mensen die alleen zijn dan. En ik ben nog met mijn vrouw. Wij zijn nog met elkaar. Wellicht als ik alleen zou zijn dat ik me meer ernaar toe zou trekken.”

Aan twee actieve leden van de vereniging is gevraagd met welk doel de vereniging te werk gaat. De vereniging is initieel opgesteld om haar belangen vanuit de buurt naar de gemeente te vertalen. Daarnaast streeft zij naar sociale cohesie in de wijk door individuen, onder andere door activiteiten, met elkaar te verbinden. Een van deze leden schetst het idee dat de vereniging een draagvlak voor bewoners wil creëren, waardoor individuen een beroep op elkaar kunnen doen. Hierdoor kunnen bewoners zo lang mogelijk thuis wonen. Op de vraag wat de visie omtrent burenhulp vanuit de vereniging betreft, wordt het volgende geantwoord:

“Dat is wat ik dan geleerd heb van de praktijk, dat als je mensen via een buurtkrantje en vaak ook anoniem vraagt, van wil je helpen of wil je geholpen worden, dat er altijd mensen zijn die willen helpen, maar geen mensen zijn die geholpen willen worden. Maar als je mensen leert kennen in de buurt, ja dat gaat dat het dan op een natuurlijke wijze ontstaat.”

Aan de twee leden is gevraagd welke pogingen de Vereniging Marewijkbuurt heeft gedaan om burenhulp te initiëren. Allereerst is een hand- en spandienst opgericht. Bewoners konden om hulp vragen en hulp bieden wanneer een klusje in huis verricht diende te worden. Tevens heeft de vereniging een koffieochtend opgezet vanuit de visie dat wanneer individuen elkaar leren kennen, zij elkaar durven te helpen en om hulp durven te vragen. Ook heeft een samenwerking met BUUV plaatsgevonden, maar het is onduidelijk in hoeverre dit effectief is gebleken in het initiëren en/of stimuleren van burenhulp.

Tot slot is aan de twee actieve leden gevraagd naar de samenwerking met professionals en hun ervaringen hiermee. In het verleden was er meer contact en heeft een betere samenwerking plaatsgevonden tussen het Sociaal Wijkteam en de vereniging. De vereniging refereerde in het buurtkrantje naar het Sociaal Wijkteam om meer bekendheid te creëren. Daarnaast werd het wijkteam ook uitgenodigd om deel te nemen aan het 400-jarig feest van de Marewijkbuurt. De samenwerking richtte zich, zoals eerder beschreven, op de opzet en uitvoering van BUUV. Daarnaast is het voorgekomen dat een buurtbewoner, die zich zorgen maakte om een andere buurtbewoner, samen met het Sociaal Wijkteam in gesprek is gegaan met de vereniging. Op dit moment is er wel enige vorm van contact met het Sociaal Wijkteam, maar dit gebeurt slechts eenmaal per jaar. Tijdens deze gesprekken wordt besproken wat de vereniging en het Sociaal Wijkteam uitvoeren en/of willen realiseren. Beide actieve leden zien mogelijkheden tot verbetering op het gebied van samenwerking. De actieve leden zijn het erover eens dat dit contact beter benut zou kunnen worden door meer doorverwijzingen te laten plaatsvinden. Wensen omtrent de

samenwerking zijn bijvoorbeeld mogelijkheden om meer bekendheid te genereren voor de vereniging en haar activiteiten. Ook wordt het als prettig ervaren om te weten, in samenwerking met een professional, wie eventuele steun nodig heeft in de buurt.

“Misschien verwijzen ze wel door, maar weten wij dat niet. Dat kan natuurlijk ook. Dat ze zeggen van: “Joh ga lekker zingen”. Dat zou best kunnen, maar dat gaat dan zonder ons. Kijk als wij dat wel wisten, dan zouden wij er wel voor kunnen zorgen dat zij opgevangen worden snap je?”

3. Burenhulp

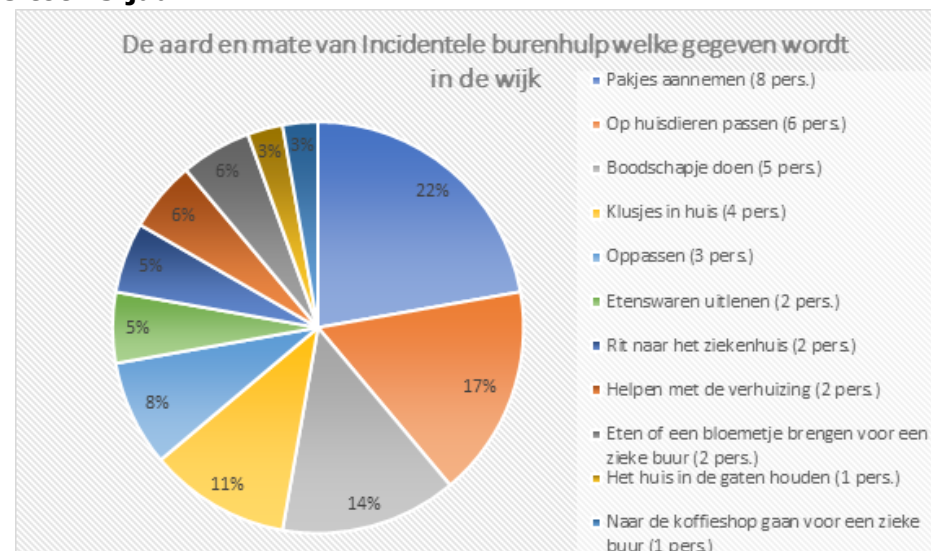
In deze paragraaf worden de mate en de aard van burenhulp, welke plaatsvindt in de Marewijkbuurt, in kaart gebracht. De soorten burenhulp die gegeven en ontvangen worden, zullen worden beschreven in deze paragraaf. Tevens zal worden toegelicht waarom sommige bewoners burenhulp geven en/of ontvangen en waarom de bewoners in sommige gevallen geen burenhulp nodig hebben. Tot slot worden de vragen en handelsverleggenheid onder bewoners in de Marewijkbuurt in kaart gebracht.

Aan zowel de bewoners tot en vanaf de leeftijd van 75 jaar, is gevraagd welke associaties zij krijgen bij de term burenhulp. Een klassiek antwoord dat wordt gegeven, is het uitlenen van een potje suiker of een helpende hand bieden.

Burenhulp welke gegeven en ontvangen wordt door bewoners tot 75 jaar

Er wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele burenhulp en het geven van langdurige en/of complexe burenhulp. Pakjes aannemen, op de huisdieren passen en een boodschapje doen zijn de meest voorkomende vormen van incidentele burenhulp (Zie tabel 2).

“Boodschapje doen. Even plantjes water geven op vakantie. Poes verzorgen. Soms ook een praatje maken. Gewoon even met iemand in gesprek gaan (...). Maar allemaal helpen we elkaar. We geven een seintje wanneer we met vakantie gaan. Dus dan kan het in de gaten gehouden worden. En waar een sleutel te krijgen is, als er wat is.”

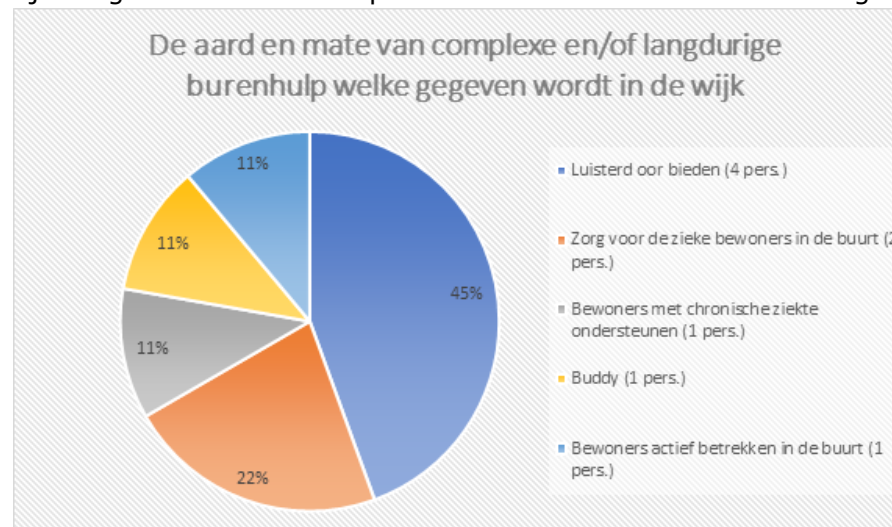
Tabel 2. Incidentele burenhulp in de Marewijkbuurt

Als het gaat om complexe en/of langdurige burenhulp wordt veelal aangegeven dat socialemotionele steun, in de vorm van het bieden van een luisterend oor, het meeste wordt gegeven aan bewoners tot 75 jaar. Een ander voorbeeld is het verzorgen van een zieke buurtbewoner (zie tabel 3). De meerderheid van de bewoners met de leeftijd tot 75 jaar geeft aan burenhulp te willen verlenen indien dit nodig is.

*“Dus dan komt ze haar hart even luchten hier. Nou dan luister ik...
Dan is ze het tenminste even kwijt hoor... Ik heb niet voor alles een oplossing.
Maar zolang zij het maar kwijt zijn!”*

Drie van de tien bewoners die gevraagd is of zij willen deelnemen aan een buurthulpproject geven aan dit te willen doen, alhoewel zij nu niet tot nauwelijks actief zijn op het gebied van burenhulp.

Ook is er een onderscheid te maken in de burenhulp welke ontvangen wordt door deze doelgroep. Bij incidentele burenhulp worden verschillende antwoorden weergegeven, zoals burenhulp die klusjes in huis doen of spullen uitlenen. Zij geven ook aan complexe en/of langdurige vormen van burenhulp te ontvangen. Voorbeelden hiervan zijn steun krijgen na een incident (ongeluk of inbraak), een buur die een luisterend oor biedt of het hebben van een buddy.

Tabel 3. Complexe en/of langdurige burenhulp in de Maredijkbuurt

Vraag- en handelsverlegenheid bewoners tot 75 jaar

Op een enkeling na, geven alle bewoners aan niet vraagverlegen te zijn. De buurtbewoner benadrukt dat vraagverlegenheid gepaard gaat met een gevoel om onafhankelijk te willen zijn. De vraagverlegenheid treedt voornamelijk op wanneer de bewoner zich niet kwetsbaar wil opstellen. Dit gevoel is volgens de bewoner een gewoonte of een levenshouding welke moeilijk te doorbreken valt. Het gros van de bewoners geeft aan niet in de verlegenheid te zijn om hulp aan ouderen aan te bieden. Een reden om handelsverlegen naar ouderen toe te zijn wordt door de bewoners omschreven als jezelf niet te willen opdringen aan een ander en een stukje privacy dat gewaarborgd wordt. Daarnaast stellen de handelsverlegen bewoners zich afwachtend op en handelen zij voorzichtig. Zo vraagt een bewoner zich af in hoeverre de (ongevraagde) hulp gewenst is en in hoeverre zij de persoon hier al dan niet mee lastigvallen. Tot slot geeft een bewoner aan dat juist vanuit respect niet wordt gehandeld en daarmee de oudere in zijn of haar eigenwaarde wordt gelaten.

*“Het is verlegenheid, maar het is ook respect voor privacy. Ik ben niet een type die meteen hups mij mengt in een ander zijn privéwereld.
Daar moet je in een bepaalde manier van in elkaar zitten. De een heeft het wat meer dan de ander.”*

Burenhulp welke gegeven en ontvangen door 75-plussers

Als het gaat om de doelgroep bewoners met de leeftijd 75 of ouder die incidentele burenhulp geeft, heeft de helft aangegeven dit te doen. Pakjes aannemen, kranten doorgeven, een boodschapje doen, oppassen en de hond uitlaten zijn alle vormen van incidentele burenhulp die worden verleend. Wat betreft complexere en/of langdurige burenhulp verklaart de meerderheid dit niet te doen. De 75-plussers die dit wel

doen geven enerzijds aan tijdelijk een mantelzorger te ontlasten en anderzijds een praatje te maken met wie dat nodig heeft. De meerderheid van de 75-plussers zegt burenhulp te willen verlenen, als zij er nog toe in staat zijn. De helft van de doelgroep ontvangt wel incidentele burenhulp waarbij het gaat om huishoudelijke klusjes of hulp bij een ongeluk. Van dezelfde groep stelt dat niemand complexe en/of langdurige burenhulp ontvangt.

Vraagverlegenheid 75-plussers

Er is gevraagd aan de doelgroep 75-plussers of zij al dan niet een beroep zouden doen op hun (naaste) burenhulp. De helft van de geïnterviewde 75-plussers geeft aan liever geen beroep te doen op hun burenhulp en zou eerst kijken of zijzelf het probleem kunnen oplossen met eventuele hulp vanuit de directe sociale omgeving kring en/of met een professional. Daarentegen stelt het merendeel van deze groep dat wanneer hulp noodzakelijk zou zijn, een beroep op burenhulp zou worden gedaan.

De helft van de respondenten blijkt een of meerdere malen te maken hebben gehad met vraagverlegenheid. Hiervoor worden door de 75-plussers verschillende redenen genoemd, zoals het waarborgen van het onafhankelijkheidsgevoel. Zij willen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven functioneren. Daarnaast wordt trots als reden benoemd. Een aantal 75-plussers ervaart namelijk een vermindering van het gevoel van eigenwaarde wanneer zij om hulp vraagt. Tot slot blijkt dat sommige 75-plussers zichzelf als last zien voor anderen, waardoor zij liever niet over hun kwaaltjes spreken.

“Ja dat is een stukje trots, want als je gezond bent vraag je niet zomaar hulp en ik vind het niet leuk om te laten weten dat ik het zelf niet kan.”

Voordelen, voorwaarden en behoeften omtrent burenhulp

Wanneer wordt gesproken over de reden dat burenhulp verlenen en het belang hiervan, wordt door beide doelgroepen benadrukt dat zij een gevoel van waardering ervaren en dat een gevoel van veiligheid wordt gecreëerd. Tevens is aan beide respondentengroepen gevraagd wat volgens hen burenhulp stimuleert. Als voornaamste reden voor het initiëren van burenhulp wordt genoemd dat burenhulp elkaar (her)kennet en reeds een goede band hebben opgebouwd.

“Bij ons? Ik denk dat het komt omdat we elkaar kennen. We hebben gewoon een goede band en kennen elkaar. Het is net alsof het een groot gezin is. Soms zijn er wel eens strubbelingen, maar op het moment als het erop aan komt, vind je elkaar en help je elkaar. Zo werkt het eigenlijk.”

De meerderheid van de respondenten stelt momenteel geen behoefte te hebben aan burenhulp, aangezien zij alledaagse handelingen nog zelfstandig kunnen uitvoeren, liever een professional inhuren of liever hun sociaal netwerk inschakelen ter ondersteuning. Vooral 75-plussers geven de voorkeur aan het doen van een beroep op een bekende buur, hun kinderen of het sociaal netwerk.

“Ik bedoel toen ik ziekjes was, toen kwamen de burenhulp ook langs van joh, wil je wat van de winkel? En als ik het zelf nog kan dan doe ik het zelf hoor. Dat is helemaal geen probleem. Maar ze staan vaak wel voor ons klaar. Het is gelukkig nog niet nodig geweest in ieder geval.”

4. Bewoners met de leeftijd 75 jaar of ouder

In deze paragraaf wordt weergegeven hoe 75-plussers in de Maredijkbuurt ouderdom ervaren. Daarnaast worden kernwoorden als kwetsbaarheid en zelfstandigheid beschreven in deze resultaten.

Ouder worden gaat gepaard met gebreken, zoals is gebleken uit de interviews. Op de vraag: "Wat doet ouder worden met u?", wordt veelal geantwoord dat wordt gekampt met een lichamelijke en geestelijke achteruitgang. Lichamelijke achteruitgang wordt vertaald in minder mobiel zijn, een hogere mate van vermoeidheid, een verminderd gehoor en huishoudelijke taken welke niet meer uitgevoerd kunnen worden. Het grootste deel van de 75-plussers ontvangt huishoudelijke hulp, zowel van de Wmo als van particulieren.

Kijkend naar het geestelijk welzijn van de ondervraagde 75-plussers geeft de helft aan dat het geheugen achteruitgaat. Een enkele oudere meldt zich steeds eenzamer te voelen. De hond wordt door één derde van de ouderen bestempeld als een groot gemis. Voorheen gingen zij, doordat zij een hond hadden, dagelijks de deur uit. Aangezien deze groep momenteel geen hond meer bezit, begeeft deze zich minder regelmatig buiten. Hierdoor gaat eveneens een zekere mate van sociaal contact verloren. Een respondent heeft op de vraag wat ouder worden met diegene doet het volgende hierover gezegd:

"Je weet veel meer, je begrijpt veel meer dus als je geestelijk niet opgeeft dan heb je iets te melden aan de ene kant en aan de andere kant je levert veel in en ook gaat het wat langzamer en dat inleveren is heel lastig om mee om te gaan. Dat is een dagelijks gevecht om vast te houden wat je nog kan en daar moeite voor te doen, dus dat is een heel lastig traject. Ieder op zijn eigen moment en eigen manier gaat het bij het ouder worden. Als je dingen een beetje niet meer kunt, daar moet je aan wennen en vervolgens mee omgaan. Kijken wat je nog wel kan en die switch maken en daar praktische oplossingen voor vinden."

Ook het sociaal netwerk, welke afneemt door het overlijden van partners of vrienden, wordt als een gemis ervaren door meerdere respondenten. Iedere respondent geeft aan dat zijn of haar sociale kring kleiner is geworden naarmate zij ouder worden. Daarentegen benoemt het merendeel van de respondenten dat het sociaal netwerk voor voldoende toereikend is. Van de ondervraagde 75-plussers hebben de meesten kinderen.

"Nou het aantal contacten wordt minder. Ze vallen af of worden dement of wonen verder weg omdat ze in een verzorgingstehuis moeten wonen."

Iedere oudere geeft aan zelfstandigheid hoog in het vaandel te hebben staan. Hetgeen zij nog zelf kunnen, willen zij ook graag zelf doen. Het overgrote deel van de geïnterviewde 75-plussers kan nog veel zelf, zoals boodschappen doen, zichzelf wassen, aankleden en eten klaarmaken. Vier van de zes respondenten geven aan dat zij nog zelfstandig kunnen lopen, alhoewel dit niet altijd even makkelijk gaat. Er worden verschillende redenen gegeven om dagelijks de deur uit te gaan, voorbeelden hiervan zijn een boodschap doen, een wandeling maken of een fysiotherapeut of dokter te bezoeken. De helft van de 75-plussers stelt nog mobiel genoeg te zijn om naar het centrum te lopen, dingen te ondernemen of vrijwilligerswerk te doen.

5. Professionals

In deze paragraaf wordt een beschrijving weergegeven over de wijze waarop de professionals vanuit Radius als het Sociaal Wijkteam burenhulp in Leiden stimuleren en/of ondersteunen. Daarnaast wordt de samenwerking tussen de professionals en de Vereniging Marewijkbuurt in kaart gebracht. Tot slot wordt weergegeven op wat voor wijze de professionals vanuit Radius en het Sociaal Wijkteam de vereniging kunnen ondersteunen.

Tijdens de interviews werd gevraagd aan beide professionals op welke wijze burenhulp gestimuleerd wordt vanuit bovengenoemde organisaties. Dit blijkt op verschillende manieren te worden gedaan. Er is bijvoorbeeld een project opgestart, genaamd 'Wijkwaarde in de Merenwijk', waarbij buurtbewoners met elkaar in contact worden gebracht om gezamenlijk oplossingen te vinden voor problemen en zo minder beroep te hoeven doen op professionals. De kennis die hieruit voortvloeit wordt door de organisatie overgedragen naar andere wijken in Leiden. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van BUUV, een online platform waar hulpvragen en –aanbod vanuit buurtbewoners aan elkaar worden gekoppeld. Ook het project 'Een Goede Buur' wordt toegepast om burenhulp te faciliteren. In 'huizen van de buurt' kunnen buurtbewoners elkaar ontmoeten, waardoor burenhulp tot stand kan komen. Tot slot wordt BUURboek ingeschakeld, dit betreft een website waarop bewoners op wijkniveau kunnen zoeken naar activiteiten die worden georganiseerd.

In het verleden heeft samenwerking plaatsgevonden tussen de vereniging en het Sociaal Wijkteam, echter, dit contact is verminderd. Tussen Radius en de vereniging heeft nog geen actieve samenwerking plaatsgevonden. Daarentegen heeft zowel het Sociaal Wijkteam als Radius cliënten verwezen naar de vereniging, om te kunnen deelnemen aan diens activiteiten. Dit heeft echter niet structureel plaatsgevonden. De professional van Radius stelde dat zij bij de vereniging langs kan komen om te spreken over bepaalde thema's rondom ouder worden.

“Nou wij zouden bijvoorbeeld een keer uitgenodigd kunnen worden om voor de mensen in de buurt wat te vertellen over Radius of over eenzaamheid of over participatie en verbonden en het belang van verbondenheid.”

Daarnaast zou vanuit Radius eventueel behoefte zijn aan het ontvangen van nieuwsbrieven van de Vereniging Marewijkbuurt, met daarin informatie omtrent activiteiten die door de vereniging worden georganiseerd, welke kan worden doorgespeeld aan collega's. Radius organiseert in Leiden namelijk ook regelmatig activiteiten. Zo beschikt zij over bussen die bewoners zouden kunnen benutten wanneer zij een uitstapje zouden willen maken. Radius geeft daarnaast aan bereid te zijn mee te denken en ondersteuning te bieden bij het opzetten van buurtinitiatieven, waar in een andere paragraaf dieper op zal worden ingegaan.

Het Sociaal Wijkteam stelt eerder te hebben samengewerkt met buurtinitiatieven. Hierbij werden signalen vanuit de wijk naar hen doorgespeeld en werden actieve bewoners ingezet bij specifieke casussen. Het Sociaal Wijkteam benadrukt dat het contact met dit soort buurtinitiatieven van groot belang zijn. Beide partijen moeten elkaar weten te vinden en duidelijke afspraken maken omtrent hun samenwerking.

“Als ik het dan zo hoor, maakt niet uit of het met andere organisaties is of verenigingen of buurtinitiatieven, is het samenwerkingsverband het belangrijkste in die zin. Het weten wat je aan elkaar kan hebben.”

Tot slot is aan de professionals gevraagd op welke wijze zij de Vereniging Maredijkbuurt zouden kunnen ondersteunen. De professional van Radius stelt dat hun expertise vooral is gericht op ouderen. Daarnaast zouden zij kunnen meedenken over buurtinitiatieven. Radius heeft, net als het Sociaal Wijkteam, uitgebreide ervaring in het ondersteunen hiervan. Op deze manier zou eveneens kunnen worden ingespeeld op de vlakken waarin de Vereniging Maredijkbuurt tekortschiet. Tevens zou Radius oriënterende gesprekken kunnen voeren met buurtbewoners, wanneer zij nog niet precies weten hoe het buurtinitiatief zou kunnen worden vormgegeven. Tot slot kunnen vrijwilligers worden ingezet die kennis hebben over de doelgroep ouderen.

“En dan hebben we heel veel dingen die we kunnen benutten, dus vrijwilligers die misschien achter de voordeur komen. Of wijkteams expertise ook van organisaties. Gemeente die ook in sommige wijken nog meer kan doen... Subsidies die we kunnen laten weten aan mensen... Tips geven... We hebben gewoon ervaring met eigen initiatieven en we hebben ervaring met wijkwerken en met het verbinden van mensen en ouderen.”

Ook het Sociaal Wijkteam heeft meerdere vormen van ondersteuning omschreven. Zoals eerder aangegeven heeft de professional vanuit het Sociaal Wijkteam te maken gehad met buurtinitiatieven, waarbij bewoners hulp willen bieden in hun eigen omgeving. De professional heeft samen met een actieve bewoonster een enquête afgenomen in een wijk in Leiden om hulpvragen en -aanbod van deze buurt in kaart te brengen. De professional heeft daarnaast ook bijgedragen aan het organiseren van een buurtfeest om bewoners meer met elkaar in contact te brengen, vanuit de visie dat het in contact brengen van buurtbewoners burenhulp stimuleert.

“Ik heb het in de vogelwijk, een platform van ongeveer 15 bewoners. En die doen allerlei verschillende soorten hulp van mensen. En er staat dan ook bij wat ze dan doen. Dus ze kunnen die bewoners bellen of appen. En in de Boerhavelaan heb ik met een bewoonster gesproken. En die kwam bij ons lang en ze wilde wat doen. En toen heb ik gezegd van we gaan een enquête houden voor de gehele boerhavelaan. Dus dat waren 280 huishoudens, met gewoon de vraag, heeft u een hulpvraag of zou u hulp willen bieden in de buurt?”

Wanneer blijkt dat een groep bewoners vanuit de Maredijkbuurt bereid is om burenhulp te verlenen, kan de professional uit het Sociaal Wijkteam hierop inspelen. Dit kan bijvoorbeeld worden gedaan middels het organiseren van een bijeenkomst, met als doel het opzetten van een zogenoemd hulpnetwerk. Volgens de professional is het voornamelijk van belang dat tijdens deze bijeenkomst duidelijke afspraken worden gemaakt en dat deze tevens worden nageleefd.

“Bij die 280 huishoudens in de Boerhavelaan, waren er toch zo een 45 of 50 die hadden gereageerd. En dan heb je toch een club mensen bij elkaar. En die kan je dan bij elkaar roepen. En al krijg je er maar 10 of 20 in de Maredijkbuurt... Je kan wel iets met elkaar opzetten en afspreken en afstemmen van wie wil dan dat doen. En wat voor soort hulp zitten we dan aan te denken. En wat kan ik bieden en wat wil ik bieden? Want je moet het wel leuk vinden.”

Beantwoording deelvragen

In dit hoofdstuk worden relevante resultaten weergegeven, welke zijn voortgekomen uit de theorie en de interviews, om tot een conclusie te komen welke antwoord geeft op de deelvragen.

Deelvraag 1.

Hoe ziet de al dan niet bestaande burenhulp in de Maredijkbuurt eruit en hoe wordt deze gestimuleerd?

In het theoretisch kader is burenhulp omschreven als 'buurtbewoners die elkaar helpen'. In hoofdstuk 3 van het theoretisch kader wordt omschreven dat burenhulp zowel incidenteel als complex en/of langdurig kan zijn. Voor het afnemen van de interviews was van belang dat de mate en aard van burenhulp, welke verleend wordt in de Maredijkbuurt, in beeld werd gebracht. Uit de resultaten is gebleken dat alle geïnterviewde bewoners met de leeftijd 75 jaar of jonger binnen de Maredijkbuurt burenhulp geven. De meerderheid van de bewoners geeft incidentele burenhulp, zoals het oppassen op huisdieren, pakjes aannemen en/of het doen van klusjes voor de burens. Daarnaast blijkt een aantal bewoners in de Maredijkbuurt ook complexe en/of langdurige burenhulp te verlenen of te hebben verleend. Voorbeelden hiervan zijn bewoners die een luisterend oor bieden of bewoners die zorg en ondersteuning bieden aan (chronisch) zieken in de buurt. Tot slot is aan de bewoners gevraagd of zij deel zouden willen nemen aan een buurthulpproject, waaruit is gebleken dat drie van de tien respondenten hiertoe bereid zou zijn. Daarnaast verleent de helft van de geïnterviewde bewoners uit de leeftijdscategorie 75 jaar of ouder ook vormen van incidentele burenhulp in de nabije omgeving. Daarentegen geeft de meerderheid aan niet complexe en/of langdurige vormen van burenhulp te verlenen. Tot slot ontvangt deze doelgroep slechts incidentele burenhulp.

Om deze deelvraag te beantwoorden was tevens van belang om in kaart te brengen waardoor burenhulp volgens de bewoners wordt gestimuleerd. Uit de resultaten blijkt dat burenhulp makkelijker wordt verleend wanneer burens elkaar kennen en een goede band hebben. Voor sommige bewoners geeft het een gevoel van waardering wanneer zij burenhulp verlenen. Ook geven respondenten aan dat elkaar kennen een gevoel van veiligheid creëert.

In hoofdstuk 3 van het theoretisch kader zijn de begrippen vraag- en handelsverlegenheid omschreven. Bij vraagverlegenheid is kenmerkend dat buurtbewoners drempels ervaren bij het vragen om hulp in hun omgeving omdat zij onafhankelijk en niemand tot last willen zijn. Handelsverlegenheid kenmerkt zich als buurtbewoners die zich afwachtend opstellen bij het bieden van hulp door voorzichtig te handelen, omdat zij de hulpbehoevende in hun waarde willen laten.

Voor dit onderzoek is van belang geweest te inventariseren of vraag- en handelsverlegenheid een rol speelt bij de bewoners in de Maredijkbuurt, zodat de buurtvereniging hier eventueel op in zou kunnen spelen. Vanuit de resultaten is gebleken dat vier van de tien bewoners met de leeftijd 75 jaar of jonger wel eens in verlegenheid is gebracht om hulp aan te bieden. Aansluitend op wat de theorie omschrijft geven buurtbewoners aan dat zij zich afwachtend opstellen en vooral voorzichtig handelen en zich daarbij afvragen in hoeverre hulp gewenst is en/of dat zij andere buurtbewoners niet willen lastigvallen met ongevroegde hulp. Dit hangt samen met privacy en respect voor iemands eigenwaarde. Van de geïnterviewde buurtbewoners tot 75 jaar geeft slechts één respondent aan wel eens vraagverlegen te zijn geweest. De buurtbewoner benadrukt (zoals de theorie wederom omschrijft) dat vraagverlegenheid gelinkt kan worden aan het niet

kwetsbaar willen opstellen maar ook het gevoel van onafhankelijkheid hoog in het vaandel te hebben en dat dit een gewoonte is die moeilijk te doorbreken is.

Kortom, in de Maredijkbuurt worden beide vormen van burenhulp zowel ontvangen als verleend. De burenhulp wordt gestimuleerd door ontmoetingen tussen bewoners onderling. Burenhulp draagt bij aan het veiligheidsgevoel in de buurt. Vraag- en handelsverlegenheid spelen een rol in de Maredijkbuurt. Dit zorgt voor negatieve werkingen op de burenhulp die gegeven wordt in de Maredijkbuurt.

Deelvraag 2.

In hoeverre heeft de doelgroep 75-plussers, wonend in de Maredijkbuurt, een (stevige) sociale basis nodig, met het oog op toenemende kwetsbaarheid?

Vanuit de theorie komt naar voren dat 75-plussers een verhoogde kans hebben op lichamelijke en psychische klachten, waardoor kwetsbaarheid een rol kan spelen. Er worden drie vormen van kwetsbaarheid omschreven, te weten fysieke kwetsbaarheid (verminderde kracht en energielevel), psychische kwetsbaarheid (eenzaamheid en een verminderd gevoel van regie over eigen leven) en sociale kwetsbaarheid (tekortkomingen van sociale relaties).

Vanuit de interviews is gebleken dat 75-plussers, wonend in de Maredijkbuurt, kwetsbaarder zijn naarmate zij ouder worden. Fysieke kwetsbaarheid vertaalt zich in afnemende mobiliteit en het gehoor en daarnaast een verhoogde mate van vermoeidheid. Psychische kwetsbaarheid is bij de helft van de 75-plussers terug te vinden in achteruitgang van het geheugen. Ook door de afnemende mate van zelfstandigheid kan het merendeel geen zware huishoudelijke taken meer verrichten, waardoor zij ondersteuning nodig hebben van een huishoudelijke hulp. Ten slotte geeft slechts één respondent aan zich, naarmate de jaren verstrijken, eenzaam te voelen. Geconcludeerd kan worden dat het sociaal netwerk van de meeste 75-plussers toereikend genoeg lijkt te zijn. Feit is echter wel dat iedere 75-plusser aangeeft dat het sociaal netwerk kleiner is geworden met de jaren.

De theorie vertelt het volgende over de sociale basis. De sociale basis wordt vormgegeven door de aanwezigheid van informele en formele netwerken en is gericht op betekenisvolle relaties bij burgers onderling en tussen burgers, professionals en de overheid. Formele netwerken bestaan uit diensten, voorzieningen of organisaties die burgers professionele ondersteuning kunnen bieden. Daartegenover staan informele netwerken, ook wel *civil society* genoemd, waarin burgers individueel of collectief kunnen bijdragen aan de sociale infrastructuur, bijvoorbeeld door het uitvoeren van burgeractiviteiten.

De sociale basis bij 75-plussers in de Maredijkbuurt is te verdelen in een formeel- en een informeel netwerk. Het formele gedeelte betreft Radius als ouderenorganisatie en het Sociaal Wijkteam waar een aantal respondenten bekend mee blijken te zijn. Een ander formeel aspect is de huishoudelijke hulp die het merendeel van de respondentengroep aangeeft nodig te hebben. Lang niet alle 75-plussers doen een beroep op dit formele netwerk, simpelweg omdat zij dit nog niet nodig hebben of een sociaal netwerk hebben waar zij beroep op kunnen doen. Onder het informele netwerk wordt het sociaal netwerk geschaald waar, in het geval van dit onderzoek, de hulp die burens elkaar bieden als een belangrijk aspect wordt gezien. De meeste 75-plussers geven aan prima contact met hun burens te hebben. Als het niet de burens zijn waarmee zij goed contact hebben, dan is het wel via andere sociale kringen zoals familie, vrienden en kennissen. Toch blijkt dat de helft van de 75-plussers aangeeft, indien zij écht hulp nodig hebben, liever een professional in te schakelen dan bij een buurtgenoot aan te kloppen voor hulp. De andere helft daarvan heeft geen moeite om de burens te benaderen als het gaat om een helpende hand.

Vanuit de resultaten is tevens gebleken dat vraagverlegenheid speelt onder de 75-plussers van de Maredijkbuurt. De theorie geeft weer dat vraagverlegen buurtbewoners vaak onafhankelijk willen zijn en zichzelf als last zien voor anderen. De werkelijkheid weerspiegelt dit. Zo geven de resultaten van de interviews weer dat iedere oudere zelfstandigheid als belangrijk ervaart. Hetgeen zij nog zelf kunnen, willen zij ook graag zelf doen. De meeste van deze 75-plussers kunnen dan ook de meeste alledaagse handelingen zelf. Wat betreft burenhulp geeft de helft van de 75-plussers aan liever niet een beroep te doen op hun burens, maar liever het probleem zelfstandig op te lossen met eventuele hulp vanuit de sociale omgeving of via een professional. Indien het echt nodig is, geeft het merendeel van de 75-plussers aan wel een beroep te doen op hun burens. Vraagverlegenheid komt bij de helft van de respondentengroep wel eens voor. Dit gaat gepaard met een onafhankelijkheidsgevoel en/of een stukje trots. Tot slot blijkt dat sommige 75-plussers zich tot last voelen tot anderen en liever niet willen klagen over hun kwaaltjes.

Kortom, de 75-plussers in de Maredijkbuurt vertonen kenmerken van vraagverlegenheid en kwetsbaarheid. Echter, deze kwetsbaarheid wordt tegengegaan door de ondersteuning welke zij krijgen van professionals of vanuit het sociaal netwerk. Hierdoor is een stevige sociale basis, die over het algemeen van belang is voor kwetsbare ouderen, voor de 75-plussers wonend in de Maredijkbuurt thans (nog) niet nodig.

Deelvraag 3.

Wat doet de Vereniging Maredijkbuurt al om burenhulp te organiseren, faciliteren en/of ondersteunen?

Vanuit literatuur- en praktijkonderzoek is gebleken dat de Vereniging Maredijkbuurt een actieve buurtvereniging is waarvoor een tal van buurtbewoners zich actief inzetten. Zij beschikken over een buurthuis, buurtkrant, website en hebben onlangs een uitgebreide buurtvisie ontwikkeld. Het idee achter deze buurtvisie is het bevorderen van onderlinge relaties, het bewerkstelligen van een prettig woon- en leefklimaat en het in samenhang brengen van alles wat er in de wijk gebeurt.

Uit de interviews met actieve leden is gebleken welke pogingen de Vereniging Maredijkbuurt heeft gewaagd om burenhulp te initiëren. Allereerst is er een hand- en spandienst opgericht. Daarnaast heeft een samenwerking met BUUV plaatsgevonden. Hieruit vloeide weinig zichtbaar resultaat. De vereniging heeft verder een koffie ochtend opgezet, vanuit het idee dat indien mensen elkaar leren kennen, zij elkaar ook durven te helpen en om hulp durven te vragen.

Vanuit de interviews met zowel de doelgroep 75 jaar of jonger als de doelgroep 75 jaar of ouder, is gebleken dat de vereniging zichtbaar is, mede door het buurtkrantje en de activiteiten die georganiseerd worden. De vereniging organiseert namelijk een breed scala aan activiteiten. Voorbeelden hiervan zijn: wandelgroep, de eettafels, zondag met Ruud, de vergaderingen en een jaarlijkse straatmaaltijd. Deze activiteiten brengen volgens beide geïnterviewde bewonersgroepen de volgende voordelen met zich mee:

1. Het dient als platform waar buurtbewoners goede gesprekken kunnen voeren waar mogelijke steun uit te halen valt;
2. Het creëert en draagt bij aan de sociale controle in de Maredijkbuurt;
3. Buurtbewoners leren elkaar kennen wanneer zij deelnemen aan deze activiteiten;
4. Doordat buurtbewoners elkaar (her)kennen zijn zij eerder geneigd hulp te geven en/of te ontvangen.

De Vereniging Maredijkbuurt pleit voor een betere samenwerking met het Sociaal Wijkteam en Radius. Er is wel enige vorm van samenwerking met het Sociaal Wijkteam, maar dit vindt slechts eenmaal per jaar plaats. De leden van de Vereniging Maredijkbuurt zijn het erover eens dat dit contact beter benut kan worden als er doorverwijzingen vanuit beide kanten plaats zou vinden.

Kortom, de Vereniging Maredijkbuurt heeft in het verleden gepoogd om op verschillende wijzen burenhulp te organiseren door middel van activiteiten en/of samenwerkingsverbanden. Op dit moment ondersteunt de vereniging burenhulp door de uitvoering van georganiseerde activiteiten zoals in het bovenstaande opgesomd.

Deelvraag 4.

Wat doen de professionals vanuit Radius en het Sociaal Wijkteam om buurthulp in de Maredijkbuurt te stimuleren en/of te faciliteren en hoe kunnen zij de Vereniging Maredijkbuurt ondersteunen?

Met de invoering van de Wmo – en dus ook de teweeggebrachte transitie en transformatie – zijn begrippen zoals actief burgerschap, burgerparticipatie en zelfredzaamheid meer van belang geworden. In hoofdstuk 4 van het theoretisch kader is de verhouding tussen professionals en bewoners omschreven met betrekking tot buurthulpprojecten. Hiervoor dient, zoals omschreven in hoofdstuk 4 paragraaf 3 van het theoretisch kader, het ACTIE-Instrument. Daarnaast is vanuit de theorie geïnventariseerd hoe kwetsbare groepen betrokken raken in de buurt en hoe zij geactiveerd kunnen worden. Dit kan middels de ABCD-methode, Kwartiermaken en de methode TijdvoorElkaar. Tot slot is de Bronmethodiek een methodiek die ingezet wordt wanneer er een noodzaak is voor de werving en het behouden van vrijwilligers.

Vanuit de resultaten van het onderzoek is gebleken dat zowel Radius als het Sociaal Wijkteam burenhulp stimuleren via uitvoering van (buurthulp)projecten. Enerzijds zijn dit projecten zoals BUUV waar vraag en aanbod van buurtbewoners samenkomt. Anderzijds zijn het projecten zoals 'Een Goede Buur' en 'Wijkwaarde in de Merenwijk' waar het onderling contact tussen bewoners wordt gestimuleerd met als doel dat de bewoners minder een beroep hoeven te doen op zorg en ondersteuning. Ook blijkt dat BUURboek door professionals wordt ingezet om burenhulp te stimuleren. Hiermee kunnen bewoners op wijkniveau naar activiteiten zoeken. De professional van het Sociaal Wijkteam geeft aan ondersteuning te bieden wanneer bewoners zelf een buurthulpproject willen opstarten. Deze ondersteuning vertaalt zich in het in kaart brengen van hulpvraag- en aanbod uit de buurt door middel van een enquête en het samenbrengen en activeren van buurtbewoners. Deze vorm van ondersteuning heeft overeenkomsten met de eerder omschreven ABCD-methode. Tot slot heeft het Sociaal Wijkteam een bijdrage geleverd om de buurtbewoners vanuit die buurt in contact te brengen met elkaar via een buurtfeest.

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat samenwerking tussen het Sociaal Wijkteam en de Vereniging Maredijkbuurt in het verleden wel heeft plaatsgevonden. Echter, op dit moment blijkt de samenwerking nauwelijks aanwezig te zijn. Ook blijkt uit de resultaten dat Radius in het verleden wel heeft doorverwezen naar activiteiten die worden georganiseerd vanuit de Vereniging Maredijkbuurt, maar dat er op dit moment geen actieve samenwerking is. De resultaten weergeven verder dat zowel Radius als het Sociaal Wijkteam de vereniging op verschillende wijzen kan ondersteunen. Zowel het Sociaal Wijkteam als Radius kunnen meedenken bij de opzet van bijvoorbeeld buurthulpprojecten. Het Sociaal Wijkteam geeft aan de vereniging te kunnen ondersteunen bij het in kaart brengen van vraag- en aanbod vanuit de buurt. Ook geeft zij aan dat in eerdere samenwerkingsverbanden cliënten doorverwezen werden naar buurtinitiatieven, maar dat

dit niet structureel gebeurde. Radius geeft aan kennis en expertise te kunnen delen wanneer zij uitgenodigd zouden worden om iets te komen vertellen bij de vereniging. Daarnaast zou Radius ook graag de nodige nieuwsbrieven ontvangen, waarin ook de activiteiten staan, zodat deze doorgezet kunnen worden naar collega's. Tot slot geeft Radius aan, naast het brede scala van activiteiten, ook busjes te hebben die op bepaalde tijden door bewoners gebruikt kunnen worden, indien zij zelf een uitje willen organiseren.

Kortom, de professionals hebben aangegeven burenhulp te stimuleren middels de inzet van projecten. Daarnaast ondersteunen de professionals buurtbewoners bij de opzet van buurtinitiatieven. Tevens wordt benoemd dat de professionals de Vereniging Maredijkbuurt op verschillende wijzen kan ondersteunen, uiteenlopende van het delen van kennis en expertise, tot het inventariseren van behoeften in de wijk.

Discussie

In dit hoofdstuk worden mogelijke overwegingen en kanttekeningen van dit onderzoek ter sprake gebracht. Om dit in kaart te brengen wordt gebruik gemaakt van de begrippen validiteit, betrouwbaarheid, bruikbaarheid en generaliseerbaarheid.

Betrouwbaarheid

In reflectie tot de betrouwbaarheid van dit onderzoek zal worden weergegeven op welke wijze de gebruikte informatie is verzameld. Allereerst is een positief effect op de betrouwbaarheid gewaarborgd doordat twee ervaren begeleiders vanuit Hogeschool Leiden de topiclijst (bijlage I) en het operationalisatieschema (bijlage II) beoordeeld hebben. Bij goedkeuring hiervan kan worden geconcludeerd dat dit voldoet aan de eisen van onderzoek doen. Ten tweede is er gebruik gemaakt van betrouwbare bronnen. Hiermee wordt bedoeld dat het bronnen zijn die niet gedateerd zijn. Ten derde is de betrouwbaarheid van dit onderzoek gepoogd te waarborgen door stapsgewijs en zorgvuldig te werk te gaan. Om een zo onbevooroordeeld mogelijk beeld te krijgen van de afgenomen interviews zijn deze opgenomen, uitgeschreven en gecodeerd via een programma. Door middel van de analyses zijn er labels gemaakt waar verschillende uitkomsten met elkaar vergeleken zijn. Hieruit is getracht antwoord te geven op de deelvragen en hoofdvraag om vervolgens aanbevelingen te geven. Alle respondenten wilden meewerken aan dit onderzoek, er was geen sprake van weerstand.

Wat betreft ontwikkelpunten op het gebied van de betrouwbaarheid van dit onderzoek wordt er allereerst gekeken naar het theoretisch kader. Volgens de onderzoekers had er meer verdieping mogen plaatsvinden in mogelijke methodieken of onderliggende theorieën over burenhulp. Echter, bij het zoeken naar literatuur bleek dat er weinig methodieken zijn ontwikkeld om burenhulp te faciliteren. Ook is de betrouwbaarheid van dit onderzoek in het geding omdat een relatief kleine groep respondenten is geïnterviewd. Daarnaast was een groot gedeelte van de geworven buurtbewoners lid, en dus (deels) bekend bij de vereniging. Bij herhaling van dit onderzoek zou het kunnen voorkomen dat de respondentengroep bestaat uit een groter gedeelte dat niet lid is en daarom niet of minder bekend is bij de vereniging. Dit kan invloed hebben op het onderzoek en zou kunnen zorgen voor andere resultaten.

Validiteit

Gedurende dit onderzoek is gepoogd de validiteit zoveel mogelijk te waarborgen. Middels een juiste vermelding van bronnen kan de lezer te allen tijde de theorie opzoeken. Daarnaast is de validiteit, zoals beschreven staat in de methode, door middel van verschillende vormen van triangulatie verhoogd. Tot slot is tijdens het opstellen van de topics rekening gehouden met het gebruik van vakjargon. Termen die gelinkt zijn aan een beroep kunnen voor onduidelijkheid zorgen, met mogelijk een onjuiste meting tot gevolg. Om deze reden hebben wij gedurende de interviews uitleg geboden aan bewoners omtrent het vakjargon. Tot slot is voorafgaand aan het interview uitgelegd aan de respondenten dat alle gegevens geanonimiseerd worden. Hiermee zijn sociaal wenselijke antwoorden, die de validiteit in het geding kunnen brengen, getackeld.

Zoals eerder in dit onderzoek beschreven is, heeft validiteit meerdere synoniemen zoals geldigheid, geloofwaardigheid en/of aannemelijkheid. Oftewel, het geeft de mate aan waarin het onderzoek de werkelijkheid weerspiegelt. De validiteit is in het geding gekomen

vanwege de onervarenheid van de onderzoekers. Gedurende de interviews is het voorgekomen dat meningen en voorbeelden zijn gegeven en daarnaast suggestieve vragen zijn gesteld. Dit heeft kunnen leiden tot een vertekening in de resultaten. Daarnaast is het mogelijk dat de geïnterviewden alsnog sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven, ondanks de maatregelen die genomen zijn om dit te voorkomen. Dit heeft mogelijk ook kunnen leiden tot een vertekend resultaat.

Bruikbaarheid en generaliseerbaarheid

De onderzoekers hebben in verband met tijdgebrek niet meer dan 20 respondenten kunnen interviewen. Met het oog op de bruikbaarheid van het onderzoek kan gesteld worden dat dit onderzoek representatief is voor de bewoners van de Maredijkbuurt. Immers hebben buurtbewoners van jong tot oud deelgenomen aan het onderzoek. Echter, van de 20 respondenten, zijn 10 buurtbewoners geselecteerd om de mate van de reeds bestaande burenhulp in kaart te brengen.

Ondanks de resultaten, waaruit – onder meer – blijkt dat alle buurtbewoners meerdere vormen van burenhulp verlenen, is het aantal buurtbewoners niet tot nauwelijks dekkend voor de gehele populatie van de Maredijkbuurt, bestaande uit ongeveer 700 inwoners. Hetzelfde geldt voor de 6 ouderen met de leeftijd 75 jaar of ouder waarbij de kwetsbaarheid in kaart gebracht moest worden. Desalniettemin betekent dit niet dat de ingewonnen resultaten en conclusies niet bruikbaar zijn. De conclusies weergeven immers dat eventuele samenwerkingsverbanden met professionele organisaties een positieve bijdrage kunnen leveren. Daarnaast is rekening gehouden met het feit dat de selectie van respondenten niet dekkend is voor de gehele populatie. Om deze reden wordt een vervolgonderzoek aanbevolen waarin de gehele populatie van de Maredijkbuurt wordt meegenomen. Tot slot zijn de uitkomsten van dit onderzoek niet te generaliseren naar andere buurten in Nederland. Iedere buurt heeft dan ook zijn eigen sociale dynamiek.

Conclusie

In dit hoofdstuk worden de conclusies weergegeven en wordt de onderzoeksvraag beantwoord. Deze conclusies zijn geschreven middels het maken van een koppeling tussen het literatuur- en praktijkonderzoek welke tevens staan beschreven in het hoofdstuk 'beantwoording van de deelvragen'.

"Op welke wijze kan de buurtvereniging van de Marewijkbuurt aansluiten bij de reeds bestaande burenhulp om deze optimaal te initiëren, faciliteren en/of ondersteunen om de informele netwerken van de sociale basis te versterken van 75-plussers.

Voorafgaand aan het literatuur- en praktijkonderzoek was onbekend in hoeverre burenhulp plaatsvond in de Marewijkbuurt. Om dit uiteen te zetten is allereerst een onderscheid gemaakt tussen de doelgroepen '75 jaar en jonger' en '75-plussers'. Bij de eerste doelgroep gaf iedere respondent aan zowel burenhulp te verlenen als te ontvangen. Bij de groep 75-plussers verleent en ontvangt de helft burenhulp.

Daarnaast waren de verschillende vormen van burenhulp in de Marewijkbuurt, alvorens dit onderzoek werd uitgevoerd, onduidelijk. Gebleken is dat in de Marewijkbuurt incidentele en complexe en/of langdurige vormen van burenhulp plaatsvinden. Bewoners stellen dat beide vormen worden verleend omdat buurtbewoners elkaar (her)kennen als burens en onderling een goede band hebben opgebouwd. Een kleine groep buurtbewoners in de leeftijdscategorie '75 jaar of jonger' is bereid om deel te nemen aan een buurthulpproject in de Marewijkbuurt. Tevens kan worden geconcludeerd dat vraag- en handelsverlegenheid bij sommige bewoners een rol speelt.

Zoals eerder is aangegeven, hebben kwetsbare ouderen een stevige sociale basis nodig om zo lang mogelijk zelfstandig thuis te kunnen blijven wonen. De vraag was in hoeverre 75-plussers in de Marewijkbuurt kwetsbaar zijn en dus een stevige sociale basis nodig hebben. Gebleken is dat deze groep vormen van kwetsbaarheid vertoont en dat ouder worden hen niet makkelijk afgaat. Dit wordt bevestigd door de literatuur, waarin wordt gesteld dat 75-plussers een relatief hoge mate van kwetsbaarheid kunnen ervaren. Zo gaven alle respondenten aan te maken hebben gehad met verlies op lichamelijk en geestelijk gebied. Tevens wordt hun sociale kring verkleind. Echter, de meeste 75-plussers beschikken over een toereikend sociaal netwerk waarop zij een beroep kunnen doen. Daarnaast krijgt het grootste gedeelte van de respondenten huishoudelijke ondersteuning. Er wordt benadrukt dat zelfstandigheid hoog in het vaandel staat en dat de activiteiten die zij zelf kunnen uitvoeren ook door hen wordt gedaan. Om deze redenen zijn de meeste 75-plussers in de Marewijkbuurt goed in staat om te kunnen omgaan met kwetsbaarheid in tegenstelling tot wat zou worden verwacht aan de hand van de literatuur. Zij hebben daarom (nog) niet de samenwerking nodig tussen formele en informele netwerken die de sociale basis kan realiseren.

De vereniging organiseert een breed scala aan activiteiten. Deze dragen bij aan ontmoetingen tussen bewoners en het bewerkstelligen van sociale controle in de Marewijkbuurt. Daarnaast heeft de vereniging verschillende pogingen gedaan om burenhulp alhier te stimuleren. De hand- en spandiensten, koffieochtend en de samenwerking met BUUV zijn hier voorbeelden van. Met het oog op eventuele samenwerkingsverbanden met professionals heeft de vereniging in het verleden een actieve samenwerking gehad met het Sociaal Wijkteam, echter, van deze samenwerking is op dit moment niet tot nauwelijks meer sprake. Ook met Radius is nog geen actief samenwerkingsverband opgesteld. De vereniging staat wel open voor dergelijke collaboraties.

Tot slot kan worden geconcludeerd dat de professionals van het Sociaal Wijkteam en Radius burenhulp stimuleren middels de inzet van verschillende projecten en samenwerkingsverbanden met buurtbewoners. Vanuit het Sociaal Wijkteam wordt aangegeven dat de samenwerking er was, maar dat deze minder intens is geworden. Daarentegen stellen beide geïnterviewde professionals dat zij openstaan voor samenwerking. Zij kunnen op verschillende manieren kennis en expertise leveren aan de Vereniging Maredijkbuurt. Deze ondersteuning kan variëren van het leveren van een bijdrage aan een behoefteonderzoek tot aan het delen van kennis door middel van een themabijeenkomst, welke georganiseerd kan worden in het huis van de Vereniging Maredijkbuurt.

Terugkomend op de hoofdvraag, kan de Vereniging Maredijkbuurt op verschillende wijzen inspelen op bestaande burenhulp, welke plaatsvindt in de Maredijkbuurt. Dit kan onder andere worden bewerkstelligd door het opzetten van een buurthulpproject in samenwerking met professionals. Een dergelijk project zou kunnen bijdragen aan de versterking van informele netwerken die als onderdeel dienen van de sociale basis. Wellicht is hier op dit moment nog geen vraag naar, maar dit zou in de toekomst wel het geval kunnen zijn. Hierdoor wordt vanuit preventief oogpunt een informeel netwerk gecreëerd waar niet alleen de 75-plussers, maar ook de andere buurtbewoners gebruik van zouden kunnen maken. Momenteel wordt burenhulp reeds gestimuleerd door de activiteiten die de vereniging organiseert. Gebleken is namelijk dat buurtbewoners elkaar helpen wanneer zij elkaar kennen. Zodoende fungeren deze activiteiten als ontmoetingsmogelijkheden voor bewoners uit de Maredijkbuurt. De vereniging kan trachten deze bestaande burenhulp te vergroten door het aantal activiteiten te doen toenemen. Van belang hierbij is om, samen met professionele organisaties, in kaart te brengen aan welke activiteiten behoefte is.

Aanbevelingen

Uit het onderzoek is duidelijk geworden dat burenhulp plaatsvindt en hoe deze tot stand komt. Van groter belang is om te kijken hoe de vereniging burenhulp enerzijds kan faciliteren en anderzijds kan stimuleren voor de doelgroep 75-plussers, wellicht in samenwerking met professionals. In dit hoofdstuk zullen aanbevelingen worden gepresenteerd, variërend van eenvoudig tot meer complex toepasbaar.

(I) Het behouden van het goede en activiteiten organiseren

De Vereniging Maredijkbuurt doet het goed op verschillende manieren, bijvoorbeeld door het organiseren van activiteiten, maar ook het vervullen van wensen en behoeften van de buurt. Het wordt de Vereniging Maredijkbuurt dan ook aanbevolen om dit voort te zetten. Belangrijke voordelen van deze activiteiten zijn de ontmoetingen die plaatsvinden en de goede gesprekken die hier worden gehouden. Vanuit dit onderzoek is geconcludeerd dat wanneer mensen elkaar kennen, zij elkaar ook eerder zullen helpen. Tot slot dragen de activiteiten ook bij aan sociale controle in de Maredijkbuurt. Om burenhulp te bewerkstelligen in deze buurt is het van belang dat mensen elkaar blijven leren kennen, door bijvoorbeeld deelname aan activiteiten in de buurt. Daarom is het van belang dat ook nieuwe activiteiten georganiseerd worden. Bij aanbeveling IV wordt uiteengezet op welke wijze de behoefte vanuit de buurt, over eventuele nieuwe activiteiten, in beeld zou kunnen worden gebracht.

(II) Actieve buurtbewoners werven en behouden

Tevens wordt aan de vereniging geadviseerd dat zij meer actieve buurtbewoners of vrijwilligers dient te werven. Uit de interviews is namelijk gebleken dat slechts een relatief kleine groep actieve individuen zich inzet voor diverse activiteiten in de buurt. De vraag is echter welke gevolgen het uitvallen van een van deze vrijwilligers heeft. Wanneer de Vereniging Maredijkbuurt meer vrijwilligers kan werven en behouden, wordt een groter draagvlak gecreëerd om een dergelijke situatie te ondervangen. In hoofdstuk 4 wordt uitgelegd op welke manier een professional zou kunnen bijdragen aan het vinden en behouden van geschikte vrijwilligers door middel van de Bronmethodiek. De Vereniging Maredijkbuurt zou hulp kunnen vragen aan een welzijnsorganisatie om deze methode in te zetten.

(III) Buurthulpproject

De Vereniging Maredijkbuurt wordt aanbevolen een buurthulpproject te initiëren, welke mogelijk kan bijdragen aan het versterken van de informele netwerken van de sociale basis. Dit zou vanuit een preventief oogpunt worden gedaan, aangezien er momenteel nog geen vraag naar is. Wanneer dit wel het geval is, kan hier direct gebruik van worden gemaakt. Geadviseerd wordt het handboek 'Bouwen aan Buurthulp', gepubliceerd door Movisie, te raadplegen. Hierin worden talloze buurthulpprojecten omschreven. Dit kan mogelijk dienen als inspiratie en gebruiksaanwijzing voor bewoners die een buurtnetwerk willen opzetten, waarbinnen hulp en aanbod samen kan komen.

(IV) Buurtenquête

Alvorens een buurthulpproject wordt opgezet, wordt geadviseerd om in samenwerking met het Sociaal Wijkteam een buurtenquête af te nemen. Op basis hiervan worden hulpvragen en –aanbod uit de buurt in kaart gebracht. Uit de resultaten van dit onderzoek is immers gebleken dat drie van de tien geïnterviewde buurtbewoners in de leeftijdscategorie tot 75 jaar welwillend zou zijn om deel te nemen aan een buurthulpproject. Wanneer blijkt dat meer bewoners bereid zijn om hulp te bieden, kunnen professionals hen samenbrengen. Als gevolg

hiervan ontstaat een sterk informeel netwerk, welke ondersteuning zou kunnen bieden aan zowel ouderen als aan de rest van de Marewijkbuurt. Door te inventariseren op welke manier ouderen kunnen bijdragen aan de buurt, worden zij in hun kracht gezet en wordt aandacht gelegd op hun sterke in plaats van hun zwakke punten. Daarnaast kan een enquête in kaart brengen welke behoeften aanwezig zijn omtrent toekomstige buurtactiviteiten. Hierdoor zouden buurtbewoners die momenteel nog niet actief deelnemen aan reeds georganiseerde activiteiten geënthousiasmeerd kunnen worden dit wel te doen. Buurtbewoners komen op deze manier veelvuldiger met elkaar in contact, wat een stimulerende werking heeft op burenhulp.

(V) Het versterken van de sociale basis middels samenwerkingsverbanden

Tevens wordt een betere samenwerking tussen de Vereniging Marewijkbuurt en professionals aanbevolen, met het oog op kwetsbare ouderen. Eerder werd beschreven dat een stevige sociale basis van een individu bestaat uit de aanwezigheid van informele netwerken, burgeractiviteiten en betekenisvolle relaties tussen burgers onderling en tussen burgers, professionals en de overheid. Door ziekte, verlies en afname van het sociaal netwerk, kunnen 75-plussers kwetsbaarder worden. Deze 75-plussers zouden langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen door middel van zelf- en samenredzaamheid, professionele ondersteuning en een sterk informeel netwerk. Dit wordt gerealiseerd wanneer professionals, mantelzorgers, vrijwilligers en buurtbewoners samenwerken en op de hoogte zijn van elkaars werkwijzen. Om voorgaande redenen wordt de Vereniging Marewijkbuurt aanbevolen om de samenwerking op te zoeken met professionele organisaties welke werkzaam zijn in de buurt en omstreken. Door deze samenwerking kan eventuele ondersteuning vanuit zowel het formele (professionals) als informele aspect (vereniging) van de sociale basis van een buurtbewoner worden geboden. Daarnaast wordt in hoofdstuk 3 aangegeven dat samenwerkingsverbanden een positief effect hebben op de uitvoering van een buurthulpproject. Een voorbeeld hiervan is een warme overdracht, welke kan plaatsvinden tussen beide partijen. Dit houdt bijvoorbeeld in dat, bij het overdragen van een cliënt, professionals en vrijwilligers van beide partijen aanwezig zijn. Wanneer eveneens samenwerking plaatsvindt met professionals, zouden bewoners met een vraag eerder in beeld kunnen komen bij het buurthulpproject.

Om deze redenen adviseren wij de vereniging om de samenwerking met reeds bekende organisaties te versterken en daarnaast de samenwerking aan te gaan met nog onbekende organisaties, zoals Radius. Een professional van Radius zou uitgenodigd kunnen worden om kennis te maken en daarnaast kennis en expertise te delen. Dit kan in de vorm van een themabijeenkomst of workshop. Het Huis van de Vereniging Marewijkbuurt zou hiervoor kunnen worden gebruikt. In overleg met leden van de vereniging kan worden bepaald welke thema's van belang zijn in de buurt. Tot slot, wanneer uit de eerder benoemde enquête blijkt dat voldoende bewoners welwillend zijn om deel te nemen aan een buurthulpproject, kan zowel Radius als het Sociaal Wijkteam meedenken bij de opzet hiervan.

(VI) Het versterken van de samenwerking

In hoofdstuk 3 worden tips gegeven die van belang zijn voor een goede samenwerking met externe partijen in de buurt of wijk. Aan de Vereniging Marewijkbuurt wordt geadviseerd om deze tips te handhaven in de samenwerking met externe professionele organisaties.

1. *Elkaar leren kennen en contact houden*

Toelichting: Zie aanbeveling (V) hierboven.

2. *Gezamenlijke ambitie en visie*

Toelichting: Bespreek met de bestaande en/of nieuwe externe partijen elkaars missie en visie wanneer deze nog onduidelijk blijkt te zijn. Het is van belang dat in de samenwerking een toereikende basiskennis is over wat beide partijen doen en waar zij voor staan. Wanneer deze kennis er niet is, zal het lastiger worden om elkaar te versterken in de samenwerking.

3. *De belangen op tafel brengen*

Toelichting: Mogelijk is het buurthulpproject met haar missie en visie te vergelijken met een reeds bestaande organisatie. Dit zou ervoor kunnen zorgen dat deze organisatie zich bedreigd voelt. Wanneer de werkgebieden dreigen te overlappen, is het van belang om in gesprek te gaan over de verschillende en overeenkomende belangen. Door deze uit te spreken, wordt het ontstaan van wantrouwen en miscommunicatie voorkomen.

(VII) Vraag- en handelsverlegenheid

Gebleken is dat vraag- en handelsverlegenheid een rol speelt in de Maredijkbuurt. Om deze tegen te gaan worden verschillende tips gegeven (Kruijswijk & Van den Hoek, 2014). Deze staan volledig uitgewerkt in hoofdstuk 3. Aanbevolen wordt deze tips uitgebreid door te nemen. De volgende worden als meest relevant bestempeld voor de vereniging:

Tip 1. *Ontmoetingsplekken:* met ontmoetingsplekken in de wijk, zullen de initiatiefnemers van buurthulpprojecten eerder in aanraking komen met buurtbewoners uit de wijk. Buurtbewoners die elkaar kennen, zijn daarnaast meer open naar elkaar toe. Zo zouden de bewoners tijdens de informele ontmoetingen een eventuele hulpvraag of handelwens kunnen uitspreken naar de initiatiefnemers toe.
Toelichting: De Vereniging Maredijkbuurt faciliteert de buurtbewoners reeds met nodige ontmoetingsplekken. Dit wordt middels de uitvoering van activiteiten gerealiseerd. Zoals eerder aangegeven, wordt geadviseerd om meer activiteiten te organiseren zodat meer buurtbewoners elkaar leren kennen. Via deze wijze wordt niet alleen burenhulp gestimuleerd, maar biedt de vereniging de buurtbewoners tevens een ontmoetingsplek waar een eventuele hulpvraag en handelwens uitgesproken kan worden.

Tip 2. *Samenwerking:* wanneer samenwerking plaatsvindt met bijvoorbeeld huisartsen, hulpverleners of ouderenwerkers, zouden eventuele bewoners met een vraag eerder in beeld kunnen komen bij het buurthulpproject. Bovendien komen zij al bij de buurtbewoner over de vloer, waardoor zij van de situatie afweten.

Toelichting: Eerder werd geadviseerd om nauw samen te werken met eventuele professionele organisaties. Enkele professionals hebben reeds persoonlijke contact met buurtbewoners en weten om deze reden mogelijk meer van de situatie af. Wanneer een nauwe samenwerking en goede communicatie tussen de vereniging en professionals plaatsvindt, kan de vraagverlegen buurtbewoner alsnog geholpen worden door de informele netwerken vanuit de wijk. Een professional kan namelijk op de hoogte zijn van een 'verborgen' vraag die bij een vereniging nog niet zichtbaar was.

Tip 3. *Gelijkwaardigheid:* benader als initiatiefnemer van het buurthulpproject de buurtbewoners op een gelijkwaardige manier en probeer in te spelen op de motivatie en autonomie van de buurtbewoner. Houd er rekening mee dat gelijkwaardigheid in het contact met bewoner voor vertrouwen zorgt. Bied de nodige ruimte zodat de buurtbewoners de hulp- of handelsvraag kunnen formuleren.

Tip 6. *Duidelijkheid*: sommige handelsverlegen buurtbewoners kunnen denken dat de ondersteuning die zij potentieel zullen bieden, altijd langdurig moet zijn. Door duidelijk aan te geven dat de hulp te allen tijde van tijdelijke aard is, wordt meer afstand gecreëerd. Het blijkt dat veel buurtbewoners iets voor hun medemens willen doen, maar opzien tegen langdurige ondersteuningstrajecten.

Tip 7. *Anonimiteit*: het is van belang dat de buurtbewoners de nodige informatie omtrent het buurthulpproject eenvoudig kunnen vinden. Daarnaast zou het als drempelverlagend kunnen werken wanneer aanmeldingen bijvoorbeeld per mail contact anoniem binnen komen. De vraagverlegen buurtbewoners zijn dan eerder geneigd een dialoog aan te gaan met eventuele nodige hulp en/of ondersteuning.

Tip 9. *Signaleren en opvolgen*: hulpvragers kunnen 'eenvoudige' verzoeken indienen bij het buurthulpproject. Zo kunnen eenvoudige klussen worden uitgevoerd. Het komt echter vaak voor dat achter een 'eenvoudige' hulpvraag een grotere hulpvraag verborgen ligt. Dit houdt in dat de hulpaanbieder scherp moet blijven en potentiële achterliggende hulpvragen moet kunnen signaleren. Hierop dient, indien mogelijk, direct actie te worden ondernomen.

Tip 12. *Educatie*: het benoemen van vraag- en handelsverlegenheid is altijd een bruikbare tip. De uitleg van deze termen kan worden gegeven in de stads- of buurtkrant. Op deze manier kunnen individuen alsnog worden overgehaald om hun hulpvragen of handelwensen te formuleren.

Toelichting: de educatie omtrent vraag- en handelsverlegenheid kan op meerdere wijzen worden gerealiseerd. Dit zou allereerst mogelijk zijn via het buurtkrantje, welke onder andere wordt gebruikt om informatie richting buurtbewoners te verstrekken. Daarnaast zou de website van de vereniging kunnen dienen als medium waarin vraag- en handelsverlegenheid wordt toegelicht, bijvoorbeeld door het plaatsen van een online artikel. Tot slot kan het besproken worden middels themabijeenkomsten. Dit zou mogelijkterwijs gerealiseerd kunnen worden in samenwerking met professionals.

Bibliografie

- Arum, S., & Van den Enden, T. (2018). Sociale wijkteams opnieuw uitgelicht. Geraadpleegd op 6 december 2018, van <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Sociale-wijkteams-opnieuw-uitgelicht-2018%20%5BMOV-13719898-1.2%5D.pdf>
- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., Van der Velden, T., & De Goede, M. (2012). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek* (3e ed.). Groningen/Houten, Nederland: Noordhoff Uitgevers.
- Bredewold, F. H., & Malda, I. W. (2014). Het principe van wederkerigheid in contact tussen weerbare en kwetsbare burgers. Geraadpleegd op 14 december 2018, van <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Het-belang-van-Tijd-voor-elkaar%20%5BMOV-3091356-1.0%5D.pdf>
- Brörmann, N. (2010). Methodebeschrijving ABCD. Geraadpleegd op 17 december 2018, van <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2018-03/Methodebeschrijving-ABCD.pdf>
- Bulmer, M. (1986). *Neighbours: The Work of Philip Abrams*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CBS. (2017). Prognose: 18,4 miljoen inwoners in 2060. Geraadpleegd op 5 december 2018, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/51/prognose-18-4-miljoen-inwoners-in-2060>
- CBS. (2018). Vrijwilligerswerk: activiteiten, duur en motieven. Geraadpleegd op 9 mei 2019, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2018/29/vrijwilligerswerk-activiteiten-duur-en-motieven>
- Centraal Planbureau. (2013). Toekomst voor de zorg. Geraadpleegd op 7 december 2018, van <https://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/cpb-boek-7-toekomst-voor-de-zorg.pdf>
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches* (3e ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications
- Den Hartog, T. (2017, 24 april). Participatiesamenleving teveel gevraagd van burger. *Algemeen Dagblad*. Geraadpleegd op 15 december 2018, van <https://www.ad.nl/politiek/participatiesamenleving-teveel-gevraagd-van-burger~ad96ee44/>
- Denters, B., & Tonkens, E. (2013). Burgers maken hun buurt. Geraadpleegd op 17 december 2018, van http://www.academia.edu/download/41964940/Burgers_maken_hun_buurt20160203-30232-1qgphuy.pdf

- Gemeente Leiden. (2017a). Jaarstuk 2017 (Versie 8.0.0.0.0.0). Geraadpleegd op 13 oktober 2018, van <https://jaarstukken.leiden.nl/jaarverslag/programmaverantwoording/maatschappelijke-ondersteuning/ontwikkelingen-in-2017>
- Gemeente Leiden. (2018) Programmabegroting 2019. Geraadpleegd op 31 oktober 2018, van <https://programmabegroting.leiden.nl/beleidsbegroting/programmaplan/maatschappelijke-ondersteuning/beleidsterrein-9a-social-binding-en-participatie>
- Gemeente Leiden. (2017b). Sociaal wijkprofiel 2017 Stationsdistrict. Geraadpleegd op 21 oktober 2018, van <http://www.leidenincijfers.nl/onderzoeksbank/2175-2017-11c%20-%20w2%20Stationsdistrict.pdf>
- Gemeente Rotterdam. (2010). Vrijwilligerswerk en informele hulp in Rotterdam 2009. Geraadpleegd op 9 mei 2019, van <https://docplayer.nl/17688714-Vrijwilligerswerk-en-informele-hulp-in-rotterdam-2009-resultaten-uit-de-vrijtijdsomnibusenquete-2009.html>
- Gemeente Waterland. (2012). Resultaten onderzoek Vrijwilligerswerk in Waterland. Geraadpleegd op 9 mei 2019, van <http://www.vrijwilligerswaterland.nl/resultaten-onderzoek-vrijwilligerswerk-in-waterland.37.html>
- Giebels, R. (2016, 11 mei). Decentralisatie zorg: waarom en wat is het gevolg. *Volkscrant*. Geraadpleegd op 7 december 2018, van <https://www.volkscrant.nl/nieuws-achtergrond/decentralisatie-zorg-waarom-en-wat-is-het-gevolg~b7ec835d/>
- Grootegoed, E., Machielse, A., Tonkens, E., Blonk, L., & Wouters, S. (2018). *Aan de andere kant van de schutting*. Geraadpleegd op 8 mei 2019, van https://www.uvh.nl/uvh.nl/up/ZcnqwjzJqH_Aan_de_andere_kant_van_de_schutting.pdf
- Huygen, A., & De Meere, F. (2007). En, heb je ook een vraag?. Geraadpleegd op 13 december, van <https://www.verwey-jonker.nl/doc/vitaliteit/D6932458-def.pdf>
- Huygen, A., & Van Marissing, E. (2013). Ruimte voor zelforganisatie. Geraadpleegd op 11 november 2018, van https://www.verwey-jonker.nl/doc/vitaliteit/8845_Ruimte-voor-zelforganisatie.pdf
- Kal, D., Wilken, J. P., & Post, R. (2013). *Verder met Kwartiermaken*. Amsterdam, Nederland: Uitgeverij Tobi Vroegh.
- Kerstholt, J., & Paradies, G. (2014). Wat doen burgers in de participatiesamenleving?. Geraadpleegd op 13 december 2018, van <https://ris.utwente.nl/ws/portalfiles/portal/6914449/openbaar-bestuur2014.pdf>

- Kruijswijk, W., & Van den Hoek, K. (2014). Bouwen aan Buurthulp. Geraadpleegd op 15 oktober 2018, van <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Bouwen-aan-Buurthulp%20%5BMOV-4268392-1.0%5D.pdf>
- Kruijswijk, W., Van den Hoek, K., & Winsemius, A. (z.d.). Buurthulp [Brochure]. Geraadpleegd op 7 oktober 2018, van <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Buurthulp%20%5BMOV-4544238-1.0%5D.pdf>
- Leiden in cijfers. (2018). Leiden in cijfers. Geraadpleegd op 24 oktober 2018, van <https://gemeente.leiden.nl/bestanden/kerncijfers-leiden-2018.pdf>
- Linders, L. (2010). De betekenis van nabijheid. Geraadpleegd op 10 december 2018, van https://pure.uvt.nl/ws/portalfiles/portal/1195992/Proefschrift_Lilian_Linders_120310__halfj_emb_.pdf
- Loketgezondleven. (z.d.). Maatschappelijke participatie: actief meedoen in de samenleving. Geraadpleegd op 14 december 2018, van <https://www.loketgezondleven.nl/gezonde-gemeente/succesfactoren/participatie/maatschappelijke-participatie>
- Metz, J. (2010). Aan participatie. Geraadpleegd op 16 december 2018, van https://www.socialevraagstukken.nl/wp-content/uploads/2010/08/TSS_2010_feb_mislukte_participatie.pdf
- Migchelbrink, F. (2007) *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: SWP
- Mitnitski, A., & Rockwood, K. (2006). Frailty in relation to the accumulation of deficits. Geraadpleegd op 13 december, van https://www.researchgate.net/publication/6204727_Frailty_in_Relation_to_the_Accumulation_of_Deficits
- Movisie. (2014). Aanpak van knellende regelgeving voor vrijwilligers. Geraadpleegd op 9 mei 2019, van <https://www.movisie.nl/artikel/aanpak-knellende-regelgeving-vrijwilligers>
- Movisie. (z.d.). Burgerparticipatie. Geraadpleegd op 18 december 2018, van <https://www.movisie.nl/burgerparticipatie>
- Movisie. (2018b). De grote belofte die het sociale netwerk heet. Geraadpleegd op 14 december 2018, van <https://www.movisie.nl/artikel/grote-belofte-die-sociale-netwerk-heet>
- Movisie. (2015). De voordelen van de participatiesamenleving. Geraadpleegd op 19 december 2018, van <https://www.movisie.nl/artikel/voordelen-participatiesamenleving>
- Movisie. (2011). *Kwartiermaken*. Geraadpleegd op 12 december 2018, van <https://www.movisie.nl/interventie/kwartiermaken>

- Movisie. (2018a). Kwetsbare ouderen hebben een solide sociale basis nodig. Geraadpleegd op 14 november 2018, van <https://www.movisie.nl/artikel/kwetsbare-ouderen-hebben-solide-sociale-basis-nodig>
- Movisie (2010). *Methodebeschrijving de Bronmethodiek*. Geraadpleegd op 9 mei 2019, van <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2018-03/Methodebeschrijving-de-bronmethodiek.pdf>
- Movisie. (2017). Participatiesamenleving anno 2017: volop kansen. Geraadpleegd op 9 mei 2019, van <https://www.movisie.nl/artikel/participatiesamenleving-anno-2017-volop-kansen>
- NCVO. (2018). UK Civil Society Almanac 2018 / Motivations and barriers to volunteering. Geraadpleegd op 9 mei 2019, van <https://data.ncvo.org.uk/a/almanac18/motivations-and-barriers-to-volunteering-2015-16/>
- Oostelaar, D., Wolfwinkel, G. (2006). *Ouderen in de samenleving*. Bussum: Coutinho.
- Op het Veld, A., Wachtmeester, J., & Transitiebureau. (2012). Decentralisatie betekent transitie & transformatie. Geraadpleegd op 14 oktober 2018, van <https://vng.nl/files/vng/publicaties/2013/201204-decentralisatie-transitie-transformatie-transitiebureau-vng-vws.pdf>
- Op het Veld, A., & Wachtmeester, J. (2012). De drie decentralisaties in het sociale domein. Geraadpleegd op 13 oktober 2018, van <https://www.movisie.nl/artikel/drie-decentralisaties-sociale-domein>
- Platform 31. (z.d.). ACTIE tool voor werken met burgerinitiatieven. Geraadpleegd op 20 december 2018, van <https://www.platform31.nl/wijkengids/11-burgerschap/11-5-actie-tool-voor-werken-met-burgerinitiatieven>
- Postma, D. (2013). Actief burgerschap en burgerparticipatie. Geraadpleegd op 15 december 2019, van <https://www.bodyofknowledgesociaalwerk.nl/pagina/actief-burgerschap-en-burgerparticipatie>
- Reverda, N. (2005). De staat, de markt en burgermaatschappij: Een korte inleiding. Geraadpleegd op 14 december 2018, van <https://surfsharekit.nl/dl/zuyd/08c688a7-9025-4f2a-addf-98552598a530/3ad59c17-3a36-43b2-a3a1-ae39553ba3b7>
- Scholtens, G. (2007). Acht keer kwartiermaken. Geraadpleegd op 8 december 2018, van https://www.canonsociaalwerk.eu/1996_kwartiermaken/2007_Scholtens_acht_keer_kwartiermaken.pdf
- Schmeets, H. (2018). Participatie op de kaart - Statische Trends. Geraadpleegd op 20 oktober 2018, van https://www.cbs.nl/-/media/_pdf/2018/38/2018st21%20participatie%20op%20de%20kaart.pdf

- Sluiters, L. (z.d.). De transformatie in zorg en welzijn is geen spelletje. Geraadpleegd op 14 december 2018, van <https://sociaaldomein.twynstragudde.nl/de-transformatie-in-zorg-en-welzijn-is-geen-spelletje/>
- Terpstra, I. (2018). Actieplan tegen eenzaamheid gepresenteerd door CDA Leiden. Geraadpleegd op 19 oktober 2018, van <https://sleutelstad.nl/2018/02/05/actieplan-eezaamheid-gepresenteerd-cda-leiden/>
- Tonkens, E. (2014). Vijf misvattingen over de participatiesamenleving. Geraadpleegd op 11 december 2018, van <http://www.actiefburgerschap.nl/wp-content/uploads/2014/04/Afscheidsrede-16april14.pdf>
- Van de Maat, J. W., Veldhuysen, C., Janse, A., & Haitsma, M. (2011). Actief Burgerschap. Geraadpleegd op 10 december 2018, van <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Verkenning%20Actief%20Burgerschap%20%5BMOV-177889-0.4%5D.pdf>
- Van Campen, C. (2011). Kwetsbare ouderen. Geraadpleegd op 15 oktober 2018, van https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2011/Kwetsbare_ouderen
- Van de Wijdeven, T., & Hendriks, F. (2014). Burgerschap in de doe-democratie. Geraadpleegd op 20 oktober 2018, van <http://www.in-gesprek.nl/wp-content/uploads/2014/03/In-gesprek-Burgerschap-in-de-doe-democratie-NICIS.pdf>
- Van der Lans, J. (2009). Op weg naar een participatiesamenleving. Geraadpleegd op 11 december 2018, van <https://www.canonsociaalwerk.eu/nl/details.php?cps=48>
- Van der Linden, J. (2014). Nieuwe kansen voor de stille krachten van de verzorgingsstaat in de participatiesamenleving?!. Geraadpleegd op 11 december 2018, van <https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/294727/407-1343-1-PB.pdf?sequence=2>
- Van Pelt, M., & Repetur, L. (2018). De sociale basis: terug van weggeweest. Geraadpleegd op 15 oktober 2018, van <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Startnotitie-De-sociale-basis-terug-van-weggeweest%20%5BMOV-13905518-1.0%5D.pdf>
- Van Rossum, E., & Op het Veld, L. (2016). Definities van kwetsbaarheid (theorie). Geraadpleegd op 23 oktober 2018, van https://www.springer.com/cda/content/document/cda_downloaddocument/9789036811552-c2.pdf?SGWID=0-0-45-1585395-p177882320
- Vereniging Maredijkbuurt. (2018). Buurtvisie - de Maredijkbuurt kijkt vooruit (2018-2022). Geraadpleegd op 3 oktober 2018, van <https://www.maredijkbuurt.nl/wp-content/uploads/2018/06/2018-06-30-Buurtvisie-Maredijkbuurt-def.pdf>

Vosters N., Petrina R., Heemskerk I. (2013). *Inclusief*. Bussum: Coutinho

Volkscrant. (2011, 27 maart). Nederlanders willen vrijwilligerswerk doen onder werktijd. *Volkscrant*. Geraadpleegd op 9 mei 2019, van <https://www.volkscrant.nl/nieuws-achtergrond/nederlanders-willen-vrijwilligerswerk-doen-onder-werktijd~b62c71b1/>

Vrielink, M. O. (2015). Bouwen aan burgerkracht in het sociale domein. Geraadpleegd op 13 december 2018, van https://www.platform31.nl/uploads/media_item/media_item/41/42/Bouwen_aan_burgerkracht_in_het_sociale_domein-1429270764.pdf

Wiltens, M. (2018). Activiteitenprogramma oktober november en december 2018. Geraadpleegd op 16 oktober 2018, van <https://www.radiuswelzijn.nl/aanbod/agenda/radius-kwartaalprogrammaboekje>

Witte, T. (2016). *Sociale dynamiek van de gemeentelijke politiek*. Bussum, Nederland: Uitgeverij coutinho.

Zorgwijzer. (2018). WMO (wet maatschappelijke ondersteuning): Wat is het? Geraadpleegd op 3 december 2018, van <https://www.zorgwijzer.nl/faq/wmo>

Zorgwijzer. (2014). AWBZ: alle wijzigingen op een rij Geraadpleegd op 13 oktober 2018, van <https://www.zorgwijzer.nl/zorgverzekering-2015/awbz-in-2015-alle-wijzigingen>

Bijlage I Operationaliseringschema's

Deelvraag: In hoeverre vindt er burenhulp plaats bij de bewoners van de Maredijkbuurt?

Operationalisatieschema Buurtbewoners

Begrip	Dimensie	Indicator	Vragen
Ervaring	Buurt	Sociale cohesie	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe zou u de buurt omschrijven? - Hoe is de sfeer in de buurt? - Ervaart u het als een veilige buurt? - Bent u bekend met de Maredijkbuurtvereniging?
Burenhulp	Actieve buurtbewoners	Langdurige burenhulp incidentiele burenhulp 'simpele' burenhulp complexe burenhulp	<ul style="list-style-type: none"> - Heeft u ooit hulpverlenend aan buurtbewoners van de Maredijkbuurt? - Waar denkt u aan bij de term burenhulp? - Hoe ziet burenhulp eruit die u verleend? - Wat vindt u belangrijk in het contact met buurtbewoners?
	Buurtbewoners	Drempels Handelsverlegenheid	<ul style="list-style-type: none"> - Om wat voor redenen kunt/wilt u geen burenhulp verlenen? - Onder welke omstandigheden zou u burenhulp kunnen/willen verlenen? - Heeft u het idee gehad iemand niet te willen helpen om diegene in zijn waarde te laten? - wat heeft u nodig?
	Ondersteuning	Vereniging Maredijkbuurt Professionals	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe zou een buurtvereniging kunnen inspelen op de eventuele behoefte om burenhulp te ondersteunen?

Deelvraag: In hoeverre is er bij de doelgroep ouderen (75-plussers), wonend in de Maredijkbuurt, sprake van een sociale basis?

Operationalisatieschema Ouderen met de leeftijd 75+

Begrip	Dimensie	Indicator	Vragen
Kwetsbaarheid	Fysieke, lichamelijke en sociale kwetsbaarheid	Ondervoeding Verminderde kracht Laag energieniveau Eenzaamheid Achteruitgang cognitieve Vaardigheden Depressieve gedachten Tekort sociale relaties Eigen kracht Vraagverlegenheid	- Kunt u omschrijven wat ouder worden met u doet? - Wat gaat er goed op dit moment bij uw leven? - Waar haalt u kracht uit? - Wat gaat er minder goed op dit moment bij uw leven? - Ervaart u klachten bij het uitvoeren van alledaagse handelingen? - Zijn er dingen in uw leven die verbeterd kunnen worden? - Bent u weleens in verlegenheid gebracht om hulp te vragen?
Sociale basis	Informele netwerken	Civil society Sociale participatie Burenhulp	- Hoe ziet uw sociale netwerk eruit op dit moment? - Hoe vaak gaat u de deur uit? - Zou u het prettig vinden om gebruik te maken van hulp van burens of personen in uw omgeving? - Wie in uw directe omgeving helpt u met bepaalde dingen? - Maakt u gebruik van uw sociale netwerk om actief te blijven? - Heeft u behoefte aan ondersteuning door middel van burenhulp? - Zou u zelf graag ondersteuning willen bieden aan andere buurtbewoners door burenhulp.
	Formele netwerken	Diensten Voorzieningen Organisaties Formele netwerken Maatschappelijke participatie	- Maakt u gebruik van diensten, voorzieningen en/of organisaties? - Heeft u wel eens hulp gevraagd via een organisatie, voorziening of dienst? - Heeft u behoefte aan ondersteuning vanuit een professional? - Bent u bekend met de organisatie BUUV?

Deelvraag: Wat doen de professionals vanuit Radius en het Sociaal Wijkteam om buurthulp te faciliteren?

Operationalisatieschema professionals werkzaam in Maredijkbuurt en omstreken

Begrip	Dimensie	Indicator	Vragen
Werkwijze	Huidige werkwijze	Samenwerking Verhouding tussen bewoners en professionals Nieuwe rol van professionals	- Maken jullie gebruik van buurthulpproject in de wijk? - Wordt er ondersteuning geboden aan buurthulpprojecten van bewoners in de wijk? - Op het gebied van buurthulp, wat gaat er al goed op dit moment? - Waar liggen verbeterpunten omtrent de facilitering bij buurthulp?
Hulpverlening	Methodieken Samenwerking	ABCD-Instrument Sociale basis Kwartiermaken Presentiebenadering	- Wordt er gebruik gemaakt van bepaalde methodieken om burenhulp te stimuleren? - Werken jullie samen met andere organisaties /instanties? - Hoe kan deze samenwerking omschreven worden?
Transitie en transformatie	Wmo	Bevordering sociale binding, participatie, inclusieve samenleving	- Kun je wat vertellen over de veranderende werkwijze sinds de komst van transitie?
	Participatiesamenleving	Participatie Actiefburgerschap	- Hoe worden burgers gestimuleerd om te participeren? - Hoe kunnen burgers weer geactiveerd worden? - Bieden jullie enkele handvaten of tools ter participatie?
Buurthulp	Visie	Samenwerking	- Wat is jouw visie op burenhulp en de uitvoering hiervan? - Hoe zou je bijdragen aan buurthulptrajecten?
	Ondersteuning	Samenspel tussen professionals en bewoners Faciliteren	- Hoe kan buurthulp het best ondersteund worden? - Wat voor aandeel kan een professional leveren bij buurthulpproject?

Deelvraag: Wat doet de Vereniging Maredijkbuurt al om burenhulp te organiseren, faciliteren en/of ondersteunen?

Operationalisatieschema Leden van de Vereniging Maredijkbuurt

Begrip	Dimensie	Indicator	Vragen
Vereniging Maredijk	Visie	Visie en doelen omtrent buurt-/burenhulp Sociale basis	<ul style="list-style-type: none"> - Wat wordt er al gedaan door de vereniging om buurthulp te organiseren - Heeft de vereniging doelen voor in de toekomst om eventuele buurthulp te starten en/of te ondersteunen? - Hoe vaak maakt u gebruik van de voorzieningen van de Maredijkbuurt? - Hoe actief bent u op sociaal gebied?
	Werkwijze	Invloed Vereniging op bewoners Zichtbaarheid Communicatie Vraag- en handelsverlegenheid	<ul style="list-style-type: none"> - Heeft u het idee voldoende te participeren in de wijk? - Wat gaat er op dit moment goed bij de Vereniging? - Wat zijn verbeterpunten op het gebied van de vereniging en diens invloed op de wijk? - Is de vereniging zichtbaar genoeg in de wijk? - Communiqueert de vereniging goed naar haar leden en bewoners? - Heeft de vereniging te maken gehad me vraag- en/of handelsverlegenheid?
Samenwerking professionals	Samenwerking	Verhouding bewoners en professionals Ondersteuning Regie Bewoners Faciliteren	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe ziet de samenwerking tussen de vereniging en eventuele organisaties in de wijk eruit? - Wat gaat er goed omtrent de samenwerking? - Wat gaat er minder goed omtrent de samenwerking? - Heeft u ooit het idee gehad om wat extra ondersteuning te verkrijgen vanuit organisaties in de wijk? - Wat voor aandeel kan een vereniging leveren aan hulpverleners?

Bijlage II Topiclijst

Buurtbewoners tot de leeftijd 75 jaar:

- Ervaring buurt
- Uitvoering burenhulp
- Vorm burenhulp
- Ondersteuning
- Drempels

Ouderen met de leeftijd van 75 jaar of ouder

- Fysieke kwetsbaarheid
- Sociale kwetsbaarheid
- Lichamelijke kwetsbaarheid
- Sociale basis
- Formele en informele netwerken
- Behoeften burenhulp

Professionals:

- Huidige werkwijze
- Methodieken
- Samenwerking
- Wmo
- Participatiesamenleving
- Visie buurthulp
- Ondersteuning buurthulp

Leden van de Vereniging Maredijk

- Visie vereniging
- Werkwijze Vereniging Maredijk
- Samenwerking met professionals

Bijlage III Toestemmingsverklaring

Toelichting

Met het ondertekenen van de toestemmingsverklaring, neemt de persoon deel aan het onderzoek "Burenhulp in de Maredijkbuurt". Wanneer de persoon in kwestie zijn of haar handtekening plaatst, geeft hij of zij toestemming aan de onderzoekers om de gegevens, die verkregen zijn uit de interviews, te verwerken in het onderzoeksrapport. Hierbij wordt de anonimiteit van de deelnemers gegarandeerd. Persoonlijke gegevens zullen in het onderzoeksrapport niet benoemd worden.

Daarnaast wordt met het plaatsen van de handtekening ook toestemming gegeven voor het opnemen van het interview voor onderzoeksdoeleinden. De opnames worden vernietigd nadat de deze door de onderzoekers zijn geanalyseerd.

Persoonlijke gegevens onderzoekers

Naam: Philipp Horn Telefoonnummer: 06-47855394 Emailadres: P.s.horn@hotmail.com Opleiding: Maatschappelijk Werk en Dienstverlening	Naam: Anouk Blik Telefoonnummer: 06-21885751 Emailadres: Anoukbliek@gmail.com Opleiding: Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
---	---

Voorletters en achternaam: _____ **Handtekening:** _____

Plaats: _____ **Datum:** _____